

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการทุนวิจัยของประเทศ ครอบคลุมทั้งงานวิจัยพื้นฐาน งานวิจัยและพัฒนา และการพัฒนาบุคลากรวิจัยของประเทศและการนำความรู้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ ซึ่งในช่วยการพัฒนาระยะนี้ได้ดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) และนโยบาย Thailand 4.0 ที่มีเป้าหมายให้ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” จึงได้ให้การสนับสนุนการวิจัยให้เกิดผลเป็นรูปธรรมในด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งการพัฒนาระบบสนับสนุนทุนวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่ ในมิติชุมชนและเครือข่ายจังหวัด เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาพื้นที่ ทั้งการพัฒนาระบบสนับสนุนทุนวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่ในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2560 ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว. ได้ให้การสนับสนุนการวิจัยชุมชนเพื่อสร้างต้นแบบที่เป็นรูปธรรมของชุมชนท่องเที่ยววิถีชาวนา เนื่องจาก “ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นเชื่อว่า จะช่วยเปิดโลกให้ชาวนาได้ทบทวนเรื่องราวและคุณค่าของชาวนาเอง เปิดโลกให้สังคมได้รับรู้ความเป็นจริงเกี่ยวกับวิถีชาวนา ชาวนาเองมีได้มีเพียงวิถีการทำนาเพื่อผลิตข้าว แต่ยังมีวิถีการเลี้ยงสัตว์ วิถีของพืชผัก วิถีการทอผ้า วิถีการทำหัตถกรรม วิถีการหาปลา วิถีการเกี่ยกุลแบ่งปัน ตลอดจนการทำบุญทำทาน ประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ ตามบริบทของพื้นที่ ซึ่งประกอบอยู่ในวิถีความเป็นชาวนา” (บุญชร แก้วส่อง, 2560 “คุยกันก่อน” ในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ป.18 ฉ.6) ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นทุนทางสังคมที่ดำเนินวิถีดั้งเดิมแบบหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่เป็นปกติ ประกอบกับแนวคิดและนโยบาย การส่งเสริมและแก้ไขปัญหาเกษตรกรไทยสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนโดยเลือก การท่องเที่ยววิถีชาวนาเป็นเครื่องมือ เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นไทยผ่านการเปิดประสบการณ์และสร้างการเรียนรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อชุมชนจะได้ร่วมกันธำรงรักษาฐานทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นไว้ให้อย่างยั่งยืนด้วยความภาคภูมิใจ ทั้งจะเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพ และการกระจายรายได้สู่ชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาศรษฐกิจฐานราก พร้อม ๆ กับการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายได้อย่างยั่งยืนจากเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนชาวนาให้มีความเข้มแข็ง บนรากฐานวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และกระแสนิยมการท่องเที่ยวชุมชนของนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสและเรียนรู้โลกใหม่ เพื่อหลีกเลี่ยงจากวิถีเมืองที่จำเจ ทำให้รัฐบาลและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยววิถีไทยซึ่งได้รับการตอบรับจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี จึงได้ประกาศให้ปี 2561 เป็น “ปีท่องเที่ยววิถีไทย เก๋ไก๋อย่างยั่งยืน” (Amazing Thailand Tourism Year 2018) เพื่อสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวไทย ยกระดับมาตรฐานสินค้าและบริการในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนให้มีคุณภาพสำหรับ

รองรับนักท่องเที่ยว ท้องถิ่นควรนำเสนอสินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ เพื่อให้ท้องถิ่นต่างๆ ได้รับความสนใจ โดยเฉพาะกระแสเที่ยวอีสาน ซึ่ง CNN ได้ยกให้เป็น 1 ใน 17 สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าเที่ยวในปี 2560

ภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย เป็นภูมิภาคที่มีพื้นที่กว้างขวาง และมีประชาชนอยู่รวมกันมากที่สุด ทั้งยังมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่อยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืนด้วยการประสมประสาน วิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญาได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งส่วนมากยังคงธำรงรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนไว้ได้อย่างเหนียวแน่น บนพื้นฐานการดำเนินชีวิตด้วยวิถีเกษตรกรรม ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ เมื่อแนวโน้มการท่องเที่ยวให้ความสนใจในการท่องเที่ยววิถีชุมชน อีสานจึงเป็นท้องถิ่นที่มีโอกาสในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้ โดยเฉพาะการท่องเที่ยววิถีชาวนา ให้เป็นทางเลือกหนึ่งของนักท่องเที่ยว ซึ่งจากข้อมูลสถานการณ์การท่องเที่ยวในปี 2560 พบว่าประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว 35.45 ล้านคน/ครั้ง (เพิ่มขึ้น 9%) ก่อให้เกิดรายได้ 1.82 ล้านล้านบาท (เพิ่มขึ้น 12%) และนักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางท่องเที่ยว 152.9 ล้านคน (เพิ่มขึ้น 4.5%) ก่อให้เกิดรายได้ 9.54 แสนล้านบาท (เพิ่มขึ้น 8%) และภูมิภาคที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามามากที่สุดคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 23.8 ล้านคน/ครั้ง (เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.7) (ปรับอ้างอิงจากรายได้ของกองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา เดือน ม.ค.-ต.ค. 2560)

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชน ต่างให้ความสนใจในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวชุมชน ดังคำกล่าวของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา นายวีระศักดิ์ โควสุรัตน์ ในการเปิดงาน “ท่องเที่ยววิถีไทยเก๋ไก๋ถึงชุมชน” วันที่ 15 ธันวาคม 2560 ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ว่า

“...การส่งเสริมให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทำให้ใครต่อใครเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชน จึงเป็นสาระสำคัญเพราะจะเป็นการช่วยส่งเสริมให้คนไทยและชาวต่างประเทศได้ไปรู้จักกับความจริงแท้ของวัฒนธรรมไทย ...คนที่รักษาวัฒนธรรมไทยนานที่สุดโดยสม่่าเสมอก็คือคนในชุมชน ...กิจกรรมท่องเที่ยวในวันนี้จึงนำเสนอสินค้าและกระบวนการการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการไปพบกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ...จริงแท้ที่เป็นของชาวบ้านและชุมชน จึงเป็นสาระสำคัญการทำงานท่องเที่ยวแบบร่วมถักทอประสานงานกันให้ภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐการ ภาคเอกชน ภาคชุมชน ภาคท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมกันในการเป็นเจ้าของอุตสาหกรรม เจ้าของวัฒนธรรม และมีความเป็นเจ้าของในเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวด้วยกันจึงเป็นเรื่องสำคัญ”

ดังนั้นการท่องเที่ยววิถีชาวนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของนักท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนชาวนาจำเป็นต้องศึกษาและพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยววิถีชาวนาให้เหมาะสมกับท้องถิ่น ทั้งการพัฒนาทุนทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและทุนทางเศรษฐกิจ ตลอดจนพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้สามารถจัดการการท่องเที่ยววิถีชาวนาได้อย่างเหมาะสม ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งในการร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมดำเนินงาน ร่วมประเมินผล ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมรับผิดชอบร่วมกัน

ที่ผ่านมา สกว. ฝ่ายท้องถิ่นได้ให้การสนับสนุนการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในหลากหลายด้าน และหลากหลายพื้นที่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ และได้เริ่มสนับสนุนโครงการวิจัยท่องเที่ยววิถีชาวนา ตามนโยบายภาครัฐมาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2560 อย่างไรก็ตามการดำเนินงานท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัยบางแห่งยังคงต้องได้รับการสนับสนุนให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยววิถีชาวนาได้อย่างยั่งยืน ทั้งชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ด อุบลราชธานี หนองคาย มุกดาหาร และสกลนคร และในปีงบประมาณ 2561 มีชุมชนต่าง ๆ ให้ความสนใจในการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนาเพิ่มขึ้นอีกหลายพื้นที่ ทั้งพื้นที่ในจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม เลย และสุรินทร์ ซึ่งในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ จำเป็นต้องศึกษาและพัฒนากลไกสนับสนุนการวิจัยการท่องเที่ยววิถีชาวนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เป็นต้นแบบการดำเนินการที่เหมาะสมและเพื่อใช้ในการดำเนินการวิจัยในพื้นที่ต่าง ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อติดตามและหนุนเสริมให้โครงการวิจัยท่องเที่ยววิถีชาวนาในปีงบประมาณ 2560 จำนวน 5 โครงการ
2. เพื่อสนับสนุนชุมชนในการพัฒนาโจทย์วิจัยท่องเที่ยววิถีชาวนาพื้นที่ใหม่ จำนวน 7 โครงการ
3. เพื่อหนุนเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชนในการดำเนินโครงการวิจัยท่องเที่ยววิถีชาวนา ทั้งในปีงบประมาณ 2560 และปีงบประมาณ 2561 รวม 12 โครงการ
4. เพื่อร่วมศึกษาวิเคราะห์ผลการจัดกิจกรรมท่องเที่ยววิถีชาวนา ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน
5. ประสานเชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายการทำงานท่องเที่ยวระดับจังหวัด
6. พัฒนาเกณฑ์ตัวชี้วัดระบบการประเมินตัวชี้วัด 4 มิติ และติดตามประเมินผล

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

โครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณประจำปี 2560 รวม 5 โครงการ ในพื้นที่

- บ้านสระใคร อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย
- บ้านนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร
- บ้านกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
- ตำบลไฮหย่อง อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร
- บ้านชีทวน บ้านหัวดอน บ้านท่าศาลา จังหวัดอุบลราชธานี

โครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณประจำปี 2561 รวม 6 โครงการ ในพื้นที่

- แก่งละว้า อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น
- บ้านดอนข่า บ้านหนองหญ้าปล้อง บ้านห้วยหลิม จังหวัดขอนแก่น
- บ้านศรีเจริญ ตำบลเลยวังไสย์ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย

- บ้านห้วยขั้ว บ้านหนองหิน และบ้านหนองคู - บ้านศรีวิไล จังหวัดมหาสารคาม
- บ้านดอนแรด อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์
- บึงหนองหาน อำเภอสว่างนคร จังหวัดสกลนคร, อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร, อ่างเก็บน้ำห้วยแสง อ่างเก็บน้ำอำปูล จังหวัดสุรินทร์ และทุ่งกุลาร้องไห้ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอราศีไศล จังหวัดศรีสะเกษ และ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร

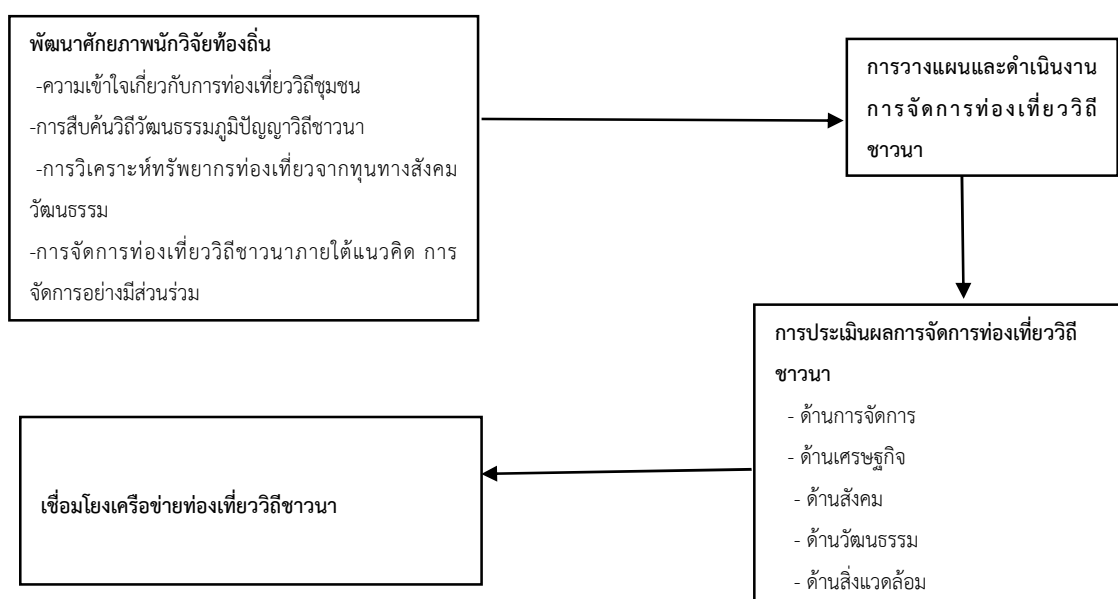
ขอบเขตด้านเนื้อหา

สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการทรัพยากรวิถีชาวนาในพื้นที่เพื่อการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนาอย่างมีส่วนร่วม

ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาการดำเนินงานโครงการ เมษายน 2561 - มีนาคม 2562

กรอบแนวคิดการดำเนินงานวิจัย

วิธีดำเนินงานวิจัย

การดำเนินงานวิจัยนี้เป็นการดำเนินงานวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยท้องถิ่นประเด็นการท่องเที่ยววิถีชาวนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยดำเนินการวิจัยด้วยกระบวนการวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้สามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน ดังนี้

1. การประชุมร่วมพัฒนากิจกรรมหนุนเสริมพื้นที่วิจัยเดิมปี 60 โครงการละ 2 ครั้ง 5 โครงการ
2. การประชุมร่วมพัฒนาโจทย์วิจัยพื้นที่วิจัยใหม่ 7 โครงการ โครงการละ 3 ครั้ง
3. การประชุมอบรมและพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว 12 โครงการ โครงการละ 2 ครั้ง
4. การประชุมวิเคราะห์ผลการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบในพื้นที่ 12 โครงการ โครงการละ 1 ครั้ง

5. การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววิถีชาวนาร่วมกับชุมชนพื้นที่ละ 1 ครั้ง
6. การประเมินผลการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนาร่วมกับชุมชนพื้นที่ละ 1 ครั้ง
7. เวทีเชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่จังหวัด
8. การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลไกสนับสนุนงานวิจัยท่องเที่ยววิถีชาวนา 3 ครั้ง
9. ร่างเกณฑ์ตัวชี้วัดและระบบประเมินตัวชี้วัด 4 มิติ ใน 12 พื้นที่
10. การประชุมวิเคราะห์องค์ความรู้ใหม่จากการสนับสนุนการวิจัย
11. การประชุมรายงานความก้าวหน้าระดับภาค 2 ครั้ง
12. การประชุมรายงานฉบับสมบูรณ์
13. การประชุมร่วมเครือข่ายการท่องเที่ยววิถีชาวนาระดับประเทศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยววิถีชาวนาในพื้นที่เดิม 5 โครงการ
2. โจทย์วิจัยและการดำเนินการวิจัยโครงการท่องเที่ยววิถีชาวนาในพื้นที่ใหม่ 7 โครงการ
3. การพัฒนาศักยภาพชุมชนและการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยววิถีชาวนารวม 12 โครงการ
4. ผลการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนาในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม
5. การเชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยววิถีชาวนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
6. เกณฑ์ตัวชี้วัดและระบบการประเมินตัวชี้วัด 4 มิติ และการติดตามประเมินผล

หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ชุมชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่
2. หน่วยงานภาครัฐ/เอกชนในพื้นที่
3. สถาบันการศึกษาที่ทำการวิจัย

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

โครงการวิจัย การพัฒนากลไกสนับสนุนงานวิจัยท้องถิ่น ประเด็นการท่องเที่ยววิถีชาวนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นโครงการสนับสนุนให้นักวิจัยท้องถิ่นสามารถดำเนินการวิจัย ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนได้อย่างยั่งยืน จึงได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์แก่การดำเนินงานของชุมชน ประมวลได้ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
3. แนวคิดการท่องเที่ยวสีเขียว
4. การท่องเที่ยววัฒนธรรม
5. แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
6. แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์
7. แนวคิดส่วนประสมทางการตลาดท่องเที่ยว
8. แนวโน้มการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว
9. แนวโน้มการท่องเที่ยวไทยยุค 4.0
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528) ขยายความหมายของการมีส่วนร่วมว่า ต้องครอบคลุมในประเด็นดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ครอบคลุมถึงการสร้างโอกาสที่เอื้อหรือเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคน และสังคมได้ร่วมกิจกรรมนำไปสู่การพัฒนา และทำให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเท่าเทียมกัน
2. การมีส่วนร่วมของประชาชน สะท้อนการไปเกี่ยวข้องด้วยความสมัครใจเป็นประชาธิปไตยในการตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบาย การวางแผนและดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการแบ่งสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนา การพิจารณาในมิติดังกล่าว การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นการเชื่อมระหว่างส่วนที่ประชาชนลงทุน (แรงงานและทรัพยากร) เพื่อการพัฒนา กับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุน
3. ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจแตกต่างกันไปตามสภาพโครงสร้างการบริหารนโยบาย และลักษณะเศรษฐกิจสังคมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดการพัฒนาที่มุ่งประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุน

จารีรต์น ปกรแก้ว (2540) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมกันคิด พินิจพิจารณาในการคิดตัดสินใจปฏิบัติ และรับผิดชอบในเรื่องที่มีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การพัฒนาชุมชนจะประสบผลสำเร็จได้นั้นต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและสามารถนำไปสู่การช่วยเหลือตัวเองได้ ซึ่งได้แก่ ทำโดยประชาชนเอง ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นก็เป็นของประชาชน และยิ่งไปกว่านั้นคือประชาชนดำเนินการพัฒนาได้ด้วยตัวของเขาเอง

สีลาภรณ์ นาคทรรพ (2539) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน มีลักษณะอย่างไร และทำไมจึงจะสามารถช่วยให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาที่ยุ่ยากสลับซับซ้อนและหลากหลายได้

ลักษณะที่สำคัญประการแรกของกระบวนการศึกษาเรียนรู้ของชุมชน คือ กระบวนการกลุ่ม การเรียนรู้ของคนแต่ละคนจะเกิดขึ้นในกระบวนการที่ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ปัญหา และข้อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาระหว่างกันในชุมชนด้วยกัน และแม้ว่าสมาชิกในกลุ่ม/ชุมชนอาจจะไม่ตระหนัก แต่แท้ที่จริงแล้วกระบวนการกลุ่มนี้เท่ากับเป็นการยอมรับความเท่าเทียมกันของคนในกลุ่มที่มาเรียนรู้ด้วยกัน บางคนอาจรู้มากกว่าคนอื่นในบางเรื่อง แต่ก็มีความรู้ที่เขารู้ได้จากคนอื่นเช่นกัน นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม ยังทำให้เกิดพลังของสติปัญญาที่ได้จากการระดมสมอง ทำให้สามารถหาทางออกที่ดีที่สุด และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายได้ เนื่องจากคนที่มาเรียนรู้ร่วมกันเป็นคนในชุมชน เขาย่อมเป็นผู้ที่รู้ดีที่สุด เกี่ยวกับปัญหาของตนเอง และชุมชนได้มีประสบการณ์ของการทดลองทางเลือกการแก้ปัญหาต่าง ๆ มาแล้วในชีวิตจริง การพูดคุยถกเถียงของคนในชุมชน จึงเป็นการนำเอาประสบการณ์จริงมาแลกเปลี่ยนกัน เพื่อหาทางแก้ปัญหาที่ดีที่สุด กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม ยังเป็นกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณสมบัติที่พึงประสงค์หลายประการ อาทิ

- การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และยอมรับมติที่ประชุม อันเป็นพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง
- การผ่อนปรน รู้จักประนีประนอมต่อกันและกันในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ โดยสันติวิธี ซึ่ง รวมถึงการรู้จักให้อภัย มีเมตตา และช่วยเหลือกันและกันด้วย ความมีวินัยและความรับผิดชอบต่อผู้อื่น ใน การร่วมให้ข้อคิดเห็น และร่วมดำเนินงานตามที่กลุ่มตกลงกัน
- ความสามัคคี รู้จักทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เน้นความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน

ลักษณะที่สำคัญประการที่สอง ของกระบวนการศึกษาเรียนรู้ของชุมชน คือ การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นเรื่องของความพยายามที่จะหาทางแก้ปัญหาในชีวิตจริง พลวัตของการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางแก้ไข เมื่อได้แนวทางแก้ไขแล้ว สมาชิกก็นำกลับไปลงมือปฏิบัติ ซึ่งอาจเป็นการกระทำของบุคคลหรือของกลุ่มก็ได้ แล้วแต่

กรณีว่าประเด็นปัญหานั้นเป็นเรื่องที่ต้องการพลังของกลุ่มหรือไม่ เมื่อได้ทดลองทำตามแนวทางที่ได้ตกลงกันไว้ในกลุ่มแล้ว ได้ผลเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรเกิดขึ้น ก็นำกลับมาทบทวนวิเคราะห์ร่วมกับกลุ่ม เพื่อหาทางแก้ต่อไป กระบวนการคิด-ทำ-ทบทวนวิเคราะห์-ทำ จึงหมุนวนไป และส่งผลต่อการยกระดับสติปัญญาของสมาชิกในกลุ่ม/ชุมชน นพ.ประเวศ วะสี เรียกกระบวนการนี้ว่า กระบวนการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์จากการกระทำร่วมกัน (Interactive Learning Through Action)

ประการที่สาม คือ การเรียนรู้จากปัญหาในชีวิตจริง (Problem-Oriented) และเป็นการเรียนรู้เพื่อพยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ๆ การเรียนรู้ของชุมชนจึงมิได้มีความหมายเพียงการยกระดับความคิดสติปัญญาของคนในชุมชน แต่ยังหมายถึงการช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิต อันเป็นผลที่คนในชุมชนสามารถเห็นเป็นรูปธรรมได้ เมื่อชุมชนสามารถคิดค้นและหาทางเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาชุมชนของตนให้ดีขึ้น นอกจากนี้การเรียนรู้จากปัญหาในชีวิตจริง ยังมีความหมายในอีกนัยหนึ่ง คือ การเรียนรู้เช่นนี้เป็นการเรียนรู้จากของใกล้ตัวที่ผู้เรียนรู้จักอยู่แล้ว การทำความเข้าใจในสิ่ง/สถานการณ์ที่ผู้เรียนรู้จักอยู่แล้ว ย่อมง่ายและเอื้อต่อการพัฒนาความคิดของผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการที่ผู้เรียนเรียนจากเรื่องที่ไกลตัวหรือไม่รู้จัก

ประการที่สี่ ของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน คือ การเรียนรู้และทำงานร่วมกันในลักษณะเป็นเครือข่าย เครือข่ายเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ในแนวราบมากกว่าแนวดิ่ง ความเชื่อมโยงระหว่างคนที่เข้ามาสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายนี้ คือการเรียนรู้จากประสบการณ์ของกันและกัน การแลกเปลี่ยนความคิดและ/หรือทรัพยากรระหว่างกันตามความสมัครใจ มีการช่วยเหลือกัน มีการติดต่อสื่อสารถึงกันสม่ำเสมอ แต่ไม่มีการบังคับบัญชาสั่งการ ไม่มีโครงสร้างอำนาจ เครือข่ายจึงมีลักษณะค่อนข้างหลวม จุดรวมของคนหรือชุมชนที่เข้ามาเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายมักจะได้แก่ การมีแนวคิดคล้ายกัน มีความสนใจหรือทำงานในเรื่องประเภทเดียวกัน โดยนัยนี้เครือข่ายในแต่ละชุมชนก็คือ กลุ่มคนที่เข้ามาร่วมกันเรียนรู้และร่วมกันทำงานโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันนั่นเอง รองศาสตราจารย์ประกอบ ระกิติ (2523) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่ม การรวมกลุ่มบุคคล ก็เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ซึ่งมีการปฏิบัติต่อกันทางสังคม (Social Interaction) มีความผูกพันต่อกัน (Sentiment) และมีความสัมพันธ์ต่อเนื่อง (Relationship)

2. แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นจากกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่งซึ่งส่งผลกระทบในการทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจบริการต่าง ๆ อย่างมากมาย และกระจายตัวอย่างกว้างขวาง ดังนั้น เมื่อจะต้องมีการพัฒนาการท่องเที่ยว จึงควรต้องดำเนินการตามแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของ

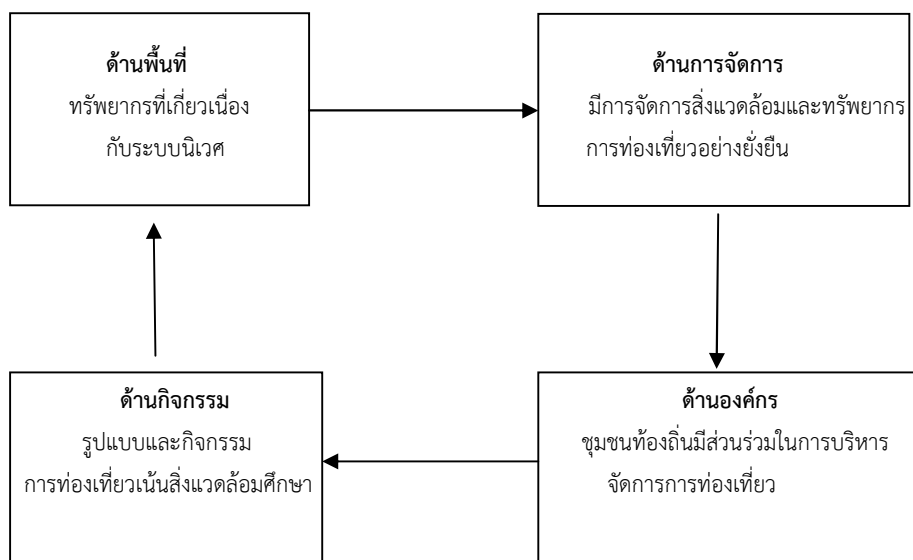
ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมของชุมชน และวิถีชีวิตวัฒนธรรม ให้โอกาสชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการและให้ได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน ลดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศท้องถิ่น ทั้งนี้มีนักวิชาการที่เกี่ยวข้องได้เล็งเห็นคุณค่า และได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้อีกมากกว่าแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ขึ้น ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะถิ่น โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน” มีองค์ประกอบในการดำเนินการ 4 ด้าน ที่ต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน (สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวณิช, 2546) คือ

ด้านพื้นที่ : มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่นั้น ๆ

ด้านการจัดการ: เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อไม่ก่อผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ด้านกิจกรรมและกระบวนการ : มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสบการณ์ สร้างความพึงพอใจ และความตระหนักถึงสิ่งที่ถูกต้องแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ด้านองค์กร : การมีส่วนร่วมขององค์กรส่วนท้องถิ่นระดับต่าง ๆ ในการบริหารจัดการ

เนื่องจากแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ๆ ขึ้นมากมาย ที่มักให้ความสำคัญในการจัดการภายใต้จิตสำนึกที่มีความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น พร้อม ๆ กับการเล็งเห็นคุณค่าความสำคัญของการศึกษาเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว โดยให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบและได้รับประโยชน์ร่วมกัน รูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ๆ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นต้น ทำให้เกิด

กิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เช่น การเดินป่า การชมสวนผลไม้ สวนดอกไม้ การขี่จักรยาน การปั่นเขา การดูนก การดูดาว การดำน้ำ การเที่ยวถ้ำ การศึกษาธรรมชาติ การชมวิถีชีวิตวัฒนธรรม การร่วมงานประเพณีของท้องถิ่น ธรรมชาติ และที่พักอาศัยแบบ Home Stay เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบันที่มีการขยายตัวอย่างกว้างขวาง กระจายไปทุกท้องถิ่น ทั้งจากกระแสความต้องการในการสัมผัสชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่แปลก ต่างจากวิถีชีวิตประจำวัน และจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ ทำให้ชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ให้ความสนใจในการจัดการการท่องเที่ยวกันอย่างกว้างขวาง แต่การจัดการที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว อาจส่งผลกระทบต่อด้านลบให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วได้ด้วยเช่นกัน จึงควรต้องจัดให้มีการศึกษาสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ดังเช่นสาระสำคัญบางส่วนที่เป็นผลสรุปของการประชุมสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (PATA) ครั้งที่ 50 เมื่อเดือนเมษายน 2544 (บุหลัน, 2544) ได้ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต และความเป็นชุมชน ดังนี้

- ส่งเสริมให้ชุมชนมีการรวมตัว เพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว
- ส่งเสริมความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ชุมชนท้องถิ่น เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว
- สนับสนุนการจัดการบุคลากรด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้การศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว สามารถให้ข้อมูลและอธิบายให้นักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม
- ส่งเสริมการศึกษาวิจัยถึงผลกระทบทางการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมด้วยแนวคิดและการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและความตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมา

ความเคารพในคุณค่าของวัฒนธรรมสนับสนุนวิถีชีวิตของท้องถิ่นนี้เอง ทำให้เกิดแนวคิดในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน (Community Based Ecotourism – CBET) ซึ่งต่อมาโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ(2540) กำหนดให้เรียกการจัดการท่องเที่ยวซึ่งชุมชนเป็นผู้ดำเนินการอย่างมีส่วนร่วมเป็นหลักนี้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism)

3. แนวคิดการท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2554) ได้กำหนดหลักการการท่องเที่ยวสีเขียวจากองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวเป็นแนวคิดที่สื่อถึงการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างมีความรับผิดชอบต่อความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมทั้งธรรมชาติและวิถีวัฒนธรรม เรียกว่า 7 แนวคิด(Green) พร้อมทั้ง คำขวัญ slogan และคำอธิบายโดยสรุปดังนี้

1. หัวใจสีเขียว (Green Heart) “เที่ยวด้วยใจคิดเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม” เป็นแนวคิดที่ทุกคนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ต้องตระหนักและระมัดระวังผลกระทบที่จะตามมาจากการท่องเที่ยวทุกครั้ง

2. รูปแบบการเดินทางสีเขียว (Green Logistics) “เขียวใกล้ไกลเลือกใช้ (พาหนะ) พลังงานสะอาด” เป็นแนวทางในการเลือกรูปแบบและวิธีการเดินทาง ที่เน้นการประหยัดพลังงาน การใช้พลังงานทดแทน ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

3. แหล่งท่องเที่ยวสีเขียว (Green Attraction) “การจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงความยั่งยืน” เป็นแนวทางที่ทุกคนต้องมุ่งเน้นการจัดการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนของทรัพยากร

4. ชุมชนสีเขียว (Green Community) “รักษาเอกลักษณ์ชุมชนท่องเที่ยวอย่างรู้คุณค่า” เป็นแนวทางที่ผู้เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว ร่วมรับรู้ เข้าใจ และร่วมกันแสดงพลังในการบริหารจัดการ ดูแลรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวโดยสอดคล้องกับการดำเนินวิถีชีวิต

5. กิจกรรมสีเขียว (Green Activity) “เลือกกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม” เป็นแนวทางในการประกอบกิจกรรมท่องเที่ยวด้วยความสุข ความใส่ใจ และสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ให้ประสบการณ์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

6. การบริการสีเขียว (Green Service) “การทำธุรกิจ ตระหนักคิด เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม” เป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว จัดรูปแบบการให้บริการที่ได้มาตรฐานและคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมในทุกขั้นตอน

7. ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Green Plus) “ใส่ใจสิ่งแวดล้อม จิตอาสา พาโลกสดใส” เป็นแนวทางให้ทุกคนในโลกร่วมกอบกู้โลกในสภาวะการณ์เปลี่ยนแปลง และสร้างโอกาสในการดูแลโลกอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ

4. การท่องเที่ยววัฒนธรรม

Greenwood (1982) กล่าวว่า “.. ทั้งการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวทางมนุษยชาติล้วนแต่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ตรง โดยมีโอกาสได้สัมผัสวัฒนธรรมที่แท้จริงของชาติต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด”

McIntoch and Goeldne (1989) กล่าวว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนในท้องถิ่นอื่น ๆ หรือประเทศอื่น ๆ เพื่อให้เข้าใจและซาบซึ้งต่อวัฒนธรรมของประชาชนเหล่านั้น ดังนั้น การท่องเที่ยวจึงเป็นการก่อให้เกิดความรู้และการติดต่อสื่อสาร ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความเข้าใจของคนทั้งโลกเข้าด้วยกัน อันจะนำไปสู่สันติสุขในการอยู่ร่วมกันทั้งปัจจุบันและอนาคต

Smith (1989) กล่าวว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทำให้นักท่องเที่ยวซึมซับและมองเห็นวิถีชีวิตของสังคมในอดีตที่ผ่านมาที่ปรากฏให้เห็น เช่น แบบบ้าน งานหัตถกรรม เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมาหากินและการแต่งกาย เป็นต้น

Howell (1993) กล่าวว่า ผู้คนเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมก็เพื่อที่จะเรียนรู้หาประสบการณ์และความบันเทิง นักท่องเที่ยวบางกลุ่มเห็นว่า คนท้องถิ่นมีวัฒนธรรมที่แปลกและโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์สามารถเป็นจุดดึงดูดทางการท่องเที่ยวได้เช่นกัน สิ่งที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้โดดเด่นก็คือ การที่นักท่องเที่ยวสามารถเพิ่มพูนประสบการณ์ ความรู้และมุมมองทางด้านวัฒนธรรมที่กว้างไกล

โครงการวิศิธรศน์: วิถีไทยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (2540) ได้ให้ข้อสังเกตว่า ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมก็คือ การท่องเที่ยวที่ผู้เรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจ ความเกี่ยวพันของสรรพสิ่งในโลกที่ไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ โดยกล่าวถึงส่วนประกอบสำคัญ 3 ประการสำหรับการท่องเที่ยวแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ดังต่อไปนี้

- ประการแรกต้องเปลี่ยนการท่องเที่ยว (Tourism) เป็นการเดินทาง (Travel) ให้คนกลุ่มเล็กสร้างภูมิปัญญาของกลุ่ม ไปศึกษาเลือกดูตามความสนใจของตนเป็นการเดินทางไปรู้จัก การเดินทางต้องเป็นโลกส่วนตัว ไปอย่างเกรงใจ ไปอย่างเคารพต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นและชุมชน มีความสุขจากการเดินทางเป็นเป้าหมาย ไม่ใช่การไปบุกรุกพิธีกรรมความเชื่อของชาวบ้านหรือซื้อทุกอย่างที่ขวางหน้า
- ประการที่สอง ต้องการให้ศึกษา โดยเฉพาะกับเด็ก ๆ ให้เรียนรู้และเข้าใจการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากในปัจจุบันไม่มีทางหลีกเลี่ยงให้นักท่องเที่ยวไปได้ จึงควรให้การศึกษาแก่เยาวชนว่า จะเผชิญสถานการณ์นี้อย่างไร จะได้ประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมอย่างไร หลักสูตรวิชาการเรียนการสอนวิชาการท่องเที่ยว ควร เป็นหลักสูตรที่มีภูมิคุ้มกันไม่ให้เกิดการเสพยาขายที่ไม่เคารพผู้อื่น และต้องเร่งสร้างบุคลากรทางการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ รู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ มีคฤเทศก์ ต้องมีความรู้เป็นวิทยากรไม่ใช่เป็นคนรับใช้ของนักท่องเที่ยวที่ต้องบริการทุกอย่าง
- ประการที่สาม ต้องเรียนรู้ที่จะเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านและของชุมชนอื่น รวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนในชุมชนของเราเองด้วย ต้องมีความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่และชุมชนที่ผู้มาเยือนจะละเมิดไม่ได้ เพราะหากเราไม่เคารพในวัฒนธรรมของเรา นักท่องเที่ยวก็จะไม่เคารพเช่นกัน

จากแนวคิดข้างต้นพอสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศิลปะ วัฒนธรรม โบราณสถาน ศาสนา งานประเพณี วิถีชีวิตของชุมชนอย่างมีความรับผิดชอบ การเดินทางไปท่องเที่ยวต้องเคารพในวัฒนธรรมของกันและกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดมิตรภาพความรู้ความเข้าใจและความซาบซึ้งในวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคลในชุมชนนั้น ๆ ด้วย

5. แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการอาศัยทุนทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม ที่มีอยู่ภายในชุมชน ปรับเปลี่ยนเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว โดยการจัดการอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการจัดการทรัพยากรของชุมชนให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างเท่าเทียมกัน (วีระพล ทองมา, 2551) ในราวต้นศตวรรษที่ 70 ธนาคารโลกและองค์การสหประชาชาติ ได้ส่งเสริมให้มีการกระบวนกรมีส่วนร่วมในการพัฒนาทำให้จุดรวมของการพัฒนามุ่งไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนและการท่องเที่ยวเป็นรูปแบบหนึ่งของการใช้ทรัพยากรทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ของชุมชนในการพัฒนาเพื่อให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ ให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน สร้างความภาคภูมิใจให้แก่คนในชุมชน โดยมีแนวคิดในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่บริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่โดยชุมชน ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ งานกิจกรรมประเพณี ฯลฯ เพื่อการท่องเที่ยวทั้งนี้เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรเหล่านั้นให้ยั่งยืน (Edward, 1991 และ Walter, 2552) และเป็นรายได้เสริมให้กับคนในชุมชน โดยมีการแบ่งและมอบหมายงานตามความสามารถของแต่ละคน ทั้งเป็นการพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนให้มีความสามารถยิ่งขึ้น

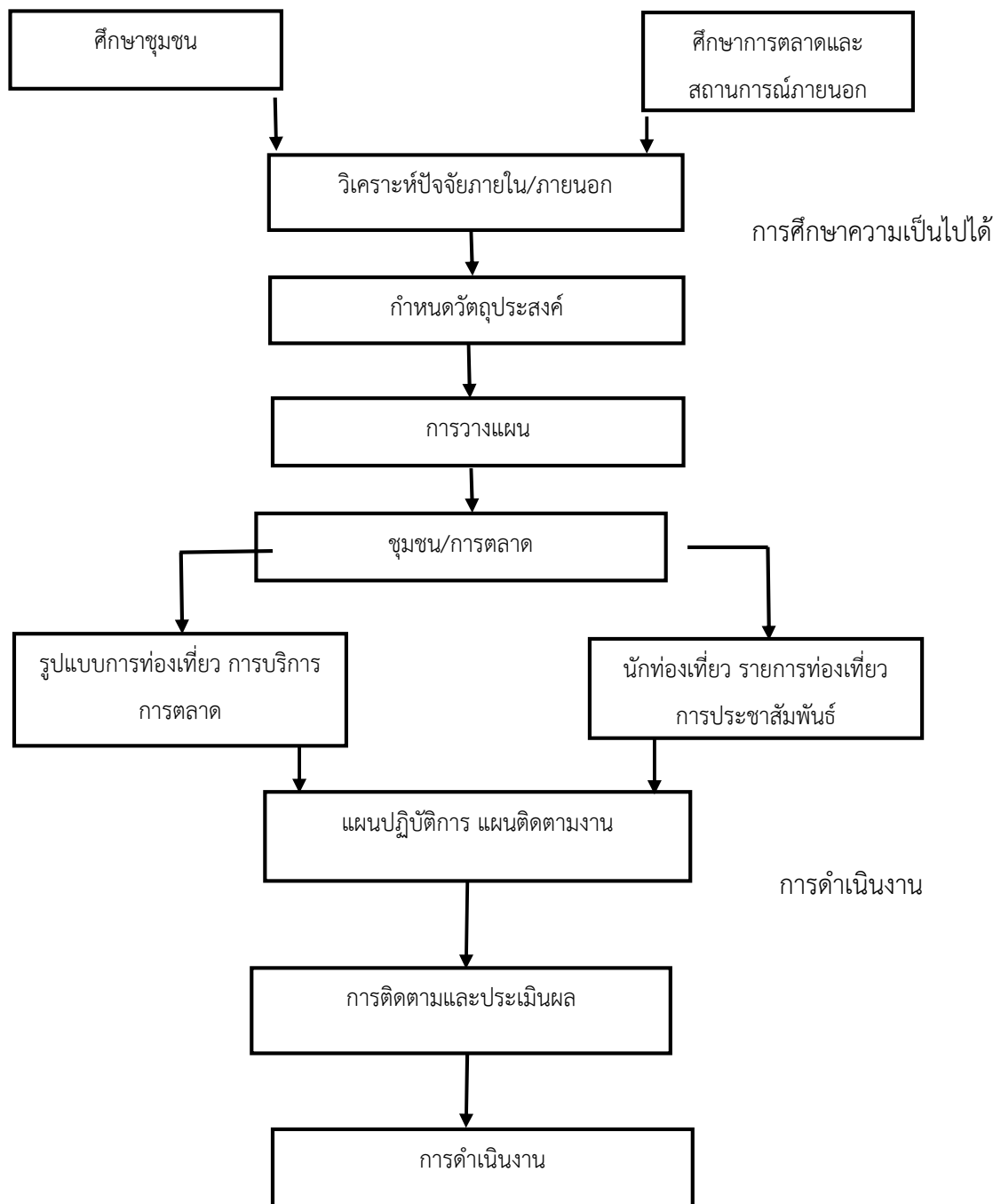
โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (2540) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางและจัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน ซึ่งมีบทบาทเป็นเจ้าของและมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวโดยคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยว บนฐานคิดที่ว่า ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำทรัพยากรในท้องถิ่น ทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถในการดำเนินงาน ตั้งแต่ การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ (สินธุ์ สโรบล, 2547)

จากการอธิบายความหมายของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาจสรุปได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ชุมชนมีการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นด้วยตนเอง เป็นผู้ควบคุมและบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยว โดยมุ่งให้เกิดการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม มีการพัฒนาศักยภาพคนในชุมชน ส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และการให้ความเคารพต่อวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นสืบไป

การวางแผนการจัดการท่องเที่ยวชุมชน

กระบวนการสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การวางแผน เพื่อให้ชุมชนมีแนวทางในการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวได้อย่างมีทิศทางชัดเจนขึ้น ซึ่งในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวเข้ามายังชุมชน และการเตรียมความพร้อมด้านการตลาด (พจนา สวนศรี,2546) ดังภาพการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ภาพการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ที่มา :พจนา สวนศรี(2546)

6. แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นแนวคิดและนโยบายระดับชาติ UNCTAD ได้ให้คำจำกัดความคำว่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ไว้อย่างละเอียด และมีการนำเสนอในรูปแบบของรายงานเรื่อง “Creative Economy Report 2008” (UNCTAD,2008) ดังนี้

เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นแนวความคิดในการสร้างความเจริญเติบโตและการพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยใช้สินทรัพย์ที่เกิดจากการใช้ความคิดเชิงสร้างสรรค์

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทำให้เกิดการสร้างรายได้ สร้างงาน และสร้างรายได้จากการส่งออก ในขณะเดียวกัน ก็เป็นการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคม สนับสนุนความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม ให้มีปฏิสัมพันธ์กับเทคโนโลยีทรัพย์สินทางปัญญา และการท่องเที่ยว

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เน้นองค์ความรู้เกี่ยวกับมิติทางด้านการพัฒนาการ เป็นการเชื่อมโยงทุกภาคส่วนทางเศรษฐกิจทั้งระดับจุลภาคและมหภาค

UNESCO ได้สรุปคำจำกัดความ ของ “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” ว่า คือ อุตสาหกรรมที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ ความชำนาญและความสามารถที่มีศักยภาพในการสร้างงาน และความมั่นคงโดยการผลิตและใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา (อาคม เติมพิทยาไพสิฐ,2553:3)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ยกตัวอย่างทุนทางวัฒนธรรมไทยที่เป็นฐานของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น งานฝีมือ หัตถกรรม อาหารไทย การแพทย์แผนไทย ศิลปะการแสดง จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม เป็นต้น (อาคม เติมพิทยาไพสิฐ,2553:4)

7. แนวคิดส่วนประสมทางการตลาดท่องเที่ยว

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2550) กล่าวว่า ส่วนประสมทางการตลาดทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

1) ผลิตภัณฑ์ (Product) ส่วนประสมทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ของแหล่งท่องเที่ยว มีดังนี้

- สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Tourist Attractions) ที่ได้รับการพิจารณาและเลือกสรรว่าอยู่ในความสนใจของนักท่องเที่ยว เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคมวัฒนธรรม สถานที่พักผ่อนหย่อนใจทางธรรมชาติ และเหตุการณ์สำคัญ หรือโอกาสพิเศษ โดยจำแนกอย่างละเอียดว่าแต่ละประเภทมีอะไรบ้าง อยู่ที่ใด มีความแปลกแตกต่างกันอย่างไรบ้าง

- การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เส้นทางเดินทาง ยานพาหนะ โครงสร้างพื้นฐาน การควบคุมการเดินทาง และยานพาหนะในการเข้าออก ระยะเวลา ความถี่ในการให้บริการ อัตราและการเก็บค่าบริการผ่านทาง การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญต่อราคาค่าเดินทางด้วย

- สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ ณ แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ที่พักแรม ภัตตาคาร การคมนาคมขนส่งในท้องถิ่น สินค้าอุปโภคบริโภคต่างๆ ฯลฯ

- กิจกรรมการท่องเที่ยวและกีฬา เช่น สกี กอล์ฟ เรือใบ

- การให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ บุคลากรที่ให้บริการ ชมรมหรือสมาคมที่เกี่ยวข้อง

- ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว สามารถสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ และความคาดหวังให้แก่นักท่องเที่ยว ภาพลักษณ์และการคาดหวังเกิดจากประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว และการได้ยินได้ฟังจากสื่อมวลชน ซึ่งมักจะเป็นภาพในอดีตมากกว่าปัจจุบัน และคงอยู่ในจิตใจของนักท่องเที่ยวตลอดเวลา ภาพลักษณ์จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของนักท่องเที่ยว ถ้ายังมีภาพลักษณ์ที่เป็นลบ ผู้ประกอบธุรกิจในแหล่งท่องเที่ยวต้องปรับปรุงคุณภาพของสินค้าและบริการ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องตลอดจนความเอาใจใส่และความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่นเพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว

2) ราคา (Price) ราคาค่าบริการในแหล่งท่องเที่ยวมีหลายระดับ ไม่สามารถกำหนดได้ว่าราคาใดถูกต้องเหมาะสมที่สุด เนื่องจากผู้ประกอบการพยายามสร้างความแตกต่างในตัวสินค้าและบริการเพื่อดึงดูดลูกค้าเป้าหมายกลุ่มต่าง ๆ เช่น ในแหล่งท่องเที่ยวเดียวกัน นักท่องเที่ยวจะจ่ายค่าที่พักต่าง ๆ เพราะเลือกใช้ที่พักแรมต่างประเภทกัน มีทั้งพักในโรงแรม รีสอร์ท และแคมป์ นอกจากนี้ราคายังแตกต่างกันตามฤดูกาล ลักษณะของผลิตภัณฑ์ และอัตราการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

3) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) โดยศูนย์ข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โรงแรม และบริษัทนำเที่ยว

4) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) เป็นไปในลักษณะส่งเสริมและเผยแพร่ภาพลักษณ์ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ความร่วมมือในการอนุรักษ์เพื่อสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากขึ้น โดยการเลือกใช้ส่วนผสมการส่งเสริมการตลาดทั้ง 4 ประเภท คือ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การขายโดยบุคคล และการส่งเสริมการขาย ตามลักษณะกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย

5) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) หมายถึง บรรยากาศขณะซื้อขายสินค้าและบริการ และขณะที่ลูกค้าบริโภคสินค้า ซึ่งจะสามารถสร้างความรู้สึกรักพอใจหรือไม่พอใจได้ทันที เช่น การขายทัวร์ที่เคาเตอร์ของพนักงานขายกับลูกค้า

6) กระบวนการซื้อ (Purchasing Process) หมายถึง การศึกษาข้อมูลทางการตลาดเพื่อให้ทราบถึงกระบวนการซื้อของนักท่องเที่ยวและการเลือกสรรผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยว

7) การจัดรวมผลิตภัณฑ์ (Packaging) หมายถึง การจัดรวมสินค้าและบริการการท่องเที่ยวหลายๆ อย่าง ที่เหมาะสมเข้าด้วยกัน เพื่อตอบสนองกลุ่มตลาดเป้าหมายของธุรกิจ เช่น รายการนำเที่ยวแบบเบ็ดเสร็จ

8) ทรัพยากรมนุษย์ (People) หมายถึง ทรัพยากรมนุษย์ที่อยู่ภายในองค์กรหรือพนักงานภายในองค์กรซึ่งเป็นตัวแทนขององค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง เป็นผู้ที่ทำให้ลูกค้ารับรู้ถึงคุณภาพ รับรู้ในทุก ๆ สิ่งเป็นตัวดึงดูดลูกค้า (พนักงานที่ให้บริการกับลูกค้า)

ซึ่งสอดคล้องกับรัชชเขต วิสเพัญ (2547) ได้อธิบาย แนวคิดเกี่ยวกับการตลาดและการประชาสัมพันธ์ สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ดังนี้

1) องค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ (Product Element) หมายถึง สินค้าและบริการท่องเที่ยว (Tourism Product) ทุกอย่างที่เสนอขายแก่นักท่องเที่ยว ในทางทฤษฎีจะแบ่งผลิตภัณฑ์ออกเป็น 2 อย่าง คือ ผลิตภัณฑ์หลักกับผลิตภัณฑ์เสริม ยกตัวอย่าง รีสอร์ท ผลิตภัณฑ์หลัก คือ ห้องพักที่ดี สะอาด ผลิตภัณฑ์เสริม คือ การจัดสวน ร้านอาหาร ชายหาดสวยงาม สปานวดแผนโบราณ นวดฝ่าเท้า

2) ช่องทางจำหน่ายและการตรงต่อเวลา (Place and Time) ช่องทางจำหน่าย หมายถึง กระบวนการหรือช่องทางจำหน่ายสินค้าและบริการท่องเที่ยวไปให้นักท่องเที่ยวโดยรวดเร็วและสะดวกที่สุด ส่วนการตรงต่อเวลา คือ การทำอะไรให้ตรงต่อเวลา

3) กระบวนการ (Process) หมายถึง การศึกษาข้อมูลทางการตลาดเพื่อให้ทราบถึงกระบวนการซื้อของนักท่องเที่ยว และการเลือกสรรผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยว

4) ผลผลิตและคุณภาพ (Productivity and Quality) หมายถึง การบริการนักท่องเที่ยวอย่างมีมาตรฐาน การบริการที่ดีและสร้างความประทับใจ บางคนเน้นผลผลิตอย่างเดียว ผลิตออกมาปริมาณมากที่สุด แต่ลืมเรื่องคุณภาพ การมีพนักงานบริการหลายๆ บางครั้งก็ดี แต่ถ้าอบรมไม่ดีก็จบ แทนที่จะดีในเชิงการบริการกลับทำให้ดูแลพนักงานได้ไม่ทั่วถึง เมื่อมีผลผลิตมากก็ต้องควบคู่กับคุณภาพต้องอบรมคนเรื่องการบริการเป็นหัวใจ

5) คน (People) หมายถึง การมีบุคลากรทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความรู้ความสามารถในการอำนวยความสะดวกได้อย่างรวดเร็วไม่ผิดพลาด

6) การส่งเสริมการตลาด (Promotion and Education Promotion) หมายถึง วิธีการที่จะกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวต้องการซื้อสินค้าและบริการเร็วขึ้น ซื้อจำนวนมากขึ้นในทางทฤษฎีมีอยู่ 6 วิธี คือ

6.1) การโฆษณา (Advertising) คือ การสร้างแรงจูงใจให้คนคล้อยตามและเชื่อว่าผลิตภัณฑ์ของเราดี น่าสนใจพอที่เขาจะมาใช้บริการ

6.2) การประชาสัมพันธ์ (Information) คือ การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้เกิดต่อผลิตภัณฑ์และองค์กร เช่น แลงข่าวจัดงานการกุศลเพื่อนำเงินไปช่วยเหลือเด็ก

6.3) การส่งเสริมการขาย (Sale Promotion) หรือ ภาษาชาวบ้านเรียกว่า ลดแลกแจกแถม

6.4) การขายโดยพนักงาน (Personal Selling) คือ ลูกค้าเข้ามาแล้ว เราสามารถปิดการขายได้ไหม ยกตัวอย่างเวลาคนเข้ามาที่รีสอร์ทของเรา แสดงว่า โอกาสเป็นของเรา 90% อยู่แล้ว ถ้าทำไม่ได้ต้องไปหาวิธีที่ดีกว่านี้ บางครั้งลูกค้าอาจจะมาสิบลาคาก็ได้

6.5) การตลาดทางตรง (Direct Marketing) เป็นการสื่อสารไปยังผู้บริโภคโดยตรง เช่น สื่อสารทาง Internet, โทรศัพท์, Magazine เป็นต้น

6.6) การให้การศึกษา (Education) คือ ธุรกิจในการบริการจะสมบูรณ์ที่สุดเมื่อผู้ให้บริการกับผู้รับบริการเข้าใจในผลิตภัณฑ์ไปทิศทางเดียวกัน

7) ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) หมายถึง บรรยากาศขณะซื้อขายสินค้าและบริการ และขณะที่นักท่องเที่ยวบริโภคสินค้า ซึ่งจะสามารถสร้างความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจได้ในทันที เช่น ลักษณะทางกายภาพที่ลูกค้าสัมผัส ร้านกาแฟ Starbucks กำเนิดที่อเมริกา ขณะนี้เป็นร้านอันดับ 1 ของโลก มี Franchise ทั่วโลก ราคาแพง แต่คนก็แห่กันไปดื่ม ถามว่าทำไม Starbucks จึงขายได้ ถามว่าลูกค้ากินอะไร เขาไปกินบรรยากาศ ภาษากลางเขาเรียกว่า Experience Marketing หรือการตลาดเชิงประสบการณ์ คือ การดื่มด่ำกับบรรยากาศ ขณะนี้เวลาขายสินค้าเราไม่ได้ขายเฉพาะที่พัก ขายทะเล แต่เป็นการขายให้ลูกค้าเกิดความรู้สึกว่าในขณะที่นอนในที่พักของเรานั้น มีอะไรที่เขาเสพบรรยากาศแล้วต่างจากที่พักอื่น

8) ราคา (Price and Cost) หมายถึง ราคาของสินค้าและบริการท่องเที่ยวที่เสนอขายแก่นักท่องเที่ยว มีองค์ประกอบ 3 ประการ ที่ต้องคำนึงถึงในเรื่องการตั้งราคา คือ

8.1) ต้นทุน

8.2) คู่แข่งขัน หากเราตั้งราคาสูงกว่าคู่แข่ง เราได้เหนื่อย ต้องคำนึงถึงผลของการแข่งเรื่องการตั้งราคาด้วย

8.3) คุณค่าที่ให้กับลูกค้า ถ้าเราบอกว่าคุณค่าของเราดี เราอาจจะบวกราคาที่เราให้ลูกค้าได้

ผู้ศึกษาวิจัยสามารถสรุปทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาดการท่องเที่ยว ได้ว่า ส่วนประสมทางการตลาดเป็นองค์ประกอบหนึ่งซึ่งช่วยให้การท่องเที่ยวประสบความสำเร็จได้ เนื่องจากหากมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สวยงาม แต่ไม่มีการประชาสัมพันธ์หรือจัดโปรแกรมการส่งเสริมการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวนั้นก็จะเป็นที่รู้จัก และถ้าหากไม่มีการดูแลในด้านการตลาดให้เหมาะสม ก็ไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาได้ ดังนั้นผู้ศึกษาวิจัยจึงได้นำทฤษฎีนี้มาใช้เพื่อวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อสร้างความน่าสนใจและสร้างความดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว

8. แนวโน้มการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคอย่างรวดเร็ว ทำให้การตัดสินใจในการเลือกหรือไม่เลือกซื้อของผู้บริโภคทำได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น โดยเฉพาะการใช้โทรศัพท์มือถือซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อหรือไม่ซื้อของผู้บริโภคเป็นอย่างมาก รวมทั้งด้านการท่องเที่ยวการสำรวจข้อมูลจาก Trip advisors (www.tripadvisor.com, 2015) ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่ได้รับความนิยมที่สุดในวงการด้านท่องเที่ยวได้สรุปแนวโน้มการท่องเที่ยวในปี 2559 โดยสรุปดังนี้

1. นักท่องเที่ยวต้องการแสวงหาประสบการณ์จากการเดินทางท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ๆ กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวเอเชียต้องการมากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ การเดินทางท่องเที่ยวคนเดียว การเดินทางท่องเที่ยวเรือสำราญ และการเดินทางท่องเที่ยวแบบกึ่งผจญภัย

2. กลุ่มนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มเล็กลง เป็นกลุ่มครอบครัว หรือเดินทางคนเดียว

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ข้อเสนอพิเศษ และสื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกเดินทาง รวมทั้งที่พักและข้อเสนอพิเศษ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและพื้นที่พิเศษ การมีแพ็คเกจทัวร์ให้เลือก และการได้เห็นสื่อบนโทรทัศน์

4.นักท่องเที่ยวต้องการห้องพักที่เย็นสบาย เชื่อมต่อกับโลกภายนอกได้

5. โทรศัพท์มือถือเป็นสิ่งสำคัญในการเดินทาง

นักท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการวางแผนการเดินทางล่วงหน้าโดยการสืบค้นข้อมูลก่อน

ข้อสรุปจากการวิเคราะห์นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศของ นิธิ สืบพงษ์สังข์ (2560) บริษัทดีดีแอดเวนเจอร์ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่เป็นพนักงานในเมืองใหญ่ ใช้ชีวิตเร่งรีบจึงต้องการที่พักผ่อนที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ความเรียบง่าย เงียบสงบ ไม่วุ่นวาย กับกลุ่มเพื่อนและครอบครัวที่ต้องการใช้วันหยุดพักผ่อนร่วมกันจึงเป็นกลุ่มที่น่าสนใจเพราะเข้าถึงชุมชนได้ง่ายและไม่มีปัญหาการสื่อสาร แต่มักมีวันหยุดเฉพาะวันหยุดสุดสัปดาห์และวันหยุดตามนักขัตฤกษ์

สำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป สามารถแยกพฤติกรรมนักท่องเที่ยวได้โดยการแบ่งตามอายุได้เป็นกลุ่มดังนี้

กลุ่ม Baby Boomer (BB) เป็นกลุ่มอายุ 55 ปีขึ้นไป หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า กลุ่ม สว. เป็นกลุ่มที่มีเงิน มีเวลา ชอบเที่ยวแบบสงบ ทำบุญ จะใช้เวลาในชุมชนได้นาน แต่ต้องมีการจัดการที่สะดวกสบาย และปลอดภัย

กลุ่ม Generation X อายุประมาณ 35-55 ปี เป็นกลุ่มวัยทำงานมีเงินแต่ไม่ค่อยมีเวลา ชอบการท่องเที่ยวโดยเน้นคุณภาพ อยากรู้ อยากทำ อยากลองทุกอย่าง การพาลูกหลานครอบครัวไปเที่ยวในบริการที่มีคุณภาพที่ดี

กลุ่ม Generation Y และ Generation Z เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่วัยนักศึกษาหรือเพิ่งเริ่มทำงาน ใช้เวลาส่วนใหญ่ในสังคมออนไลน์ มักมองหาการท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ไม่เหมือนใครทั้งสถานที่และกิจกรรม มีนิยามเฉพาะกลุ่มว่า แซ่ แซ่ แอนด์แซ่ เป็นกลุ่มที่มีส่วนอย่างยิ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านสื่อออนไลน์

ส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยเฉพาะกลุ่มยุโรปเป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ (Responsible Tourism) สนใจรายละเอียดกิจกรรมท่องเที่ยว นิยมท่องเที่ยวที่ได้ทำประโยชน์เพื่อสังคม ไม่เป็นภาระต่อสิ่งแวดล้อม และมั่นใจว่าการใช้จ่ายจะกระจายถึงท้องถิ่นอย่างแท้จริง

9. แนวโน้มการท่องเที่ยวไทยยุค 4.0

ในปัจจุบันมีนโยบายเรื่องประเทศไทยยุค 4.0 ที่มีการพัฒนามาจาก ประเทศไทยยุค 1.0 (Mass Marketing) ที่เป็นยุคสังคมเกษตรกรรม การตลาดท่องเที่ยวในยุคนี้จะมีลักษณะเป็นการตลาดยุคที่เน้นผลิตภัณฑ์สินค้าเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นผลิตภัณฑ์สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวจะผลิตให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า ในตลาดจะมีการใช้กลยุทธ์ส่งเสริมส่วนประสมการตลาด (4Ps) ประกอบไปด้วยผลิตภัณฑ์สินค้าและบริการ (Products), ราคา (Price), ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และการส่งเสริมการตลาด (Promotion) (Kotler, Philip, 2000) ในการวางแผนวิเคราะห์ด้านการตลาดเพื่อส่งเสริมให้ผู้บริโภคเข้าถึงตัวสินค้าได้ง่ายขึ้น ประเทศไทยยุค 2.0 (Brand Experience Marketing) เป็นยุคอุตสาหกรรมเบามีการค้าขายในเชิงพาณิชย์ที่มีขนาดไม่ใหญ่มาก ใช้แรงงานคนเพื่อผลิต การตลาดท่องเที่ยวในยุคนี้จะมีลักษณะเน้นการทำตลาดแบบแบ่งกลุ่มเป้าหมายเพื่อหาลักษณะเด่น และทำการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ (Customer

Relationship Management: CRM) ซึ่งเป็นกลยุทธ์การตลาดในการสร้างความเชื่อมั่นให้ลูกค้าและทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจเกิดเป็นความภักดีต่อตราสินค้าด้านการท่องเที่ยว (Brand Royalty) ส่วนประเทศไทย ยุค 3.0 (Digital Marketing & Social Marketing) จะมุ่งอุตสาหกรรมหนักที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ตลาดท่องเที่ยวในยุคนี้จะมีลักษณะเป็นยุคที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับตราสินค้า (brand) และการตลาดยุคนี้จะเน้นเรื่องการทำ (Corporate Social Responsibility: CSR) ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และในยุคประเทศไทย 4.0 (Integration) มีการเน้นในเรื่องเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เป็นหลัก ดังนั้นการตลาดท่องเที่ยวในยุคนี้จะมีลักษณะการตลาดสังคมออนไลน์ (Social Media Marketing) เชื่อมโยงการตลาดออนไลน์ (Online) การตลาดออฟไลน์ (Offline) และการบริหารช่องทางในการเข้าถึงลูกค้า (Omni Channel) การทำการตลาดในยุคนี้จะทำให้ลูกค้าและผู้ให้บริการเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและเชื่อมโยงในการจัดการตลาดให้ลูกค้าเกิดความประทับใจ (Customer Relationship Management) หรือ CRM (Kotler, Philip. 2017)

นโยบายประเทศไทย 4.0 ต่อการเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลได้มีการปรับตัวตามนโยบายระดับประเทศเป็นนโยบายเชิงรุกในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว มีความสำคัญใน 4 ประเด็นหลัก คือ

1. ด้านดิจิทัล เตรียมความพร้อมรับประเทศไทย 4.0
2. การสร้างข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเพื่อให้เอาไปใช้ด้านการท่องเที่ยว
3. พัฒนาและยกระดับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น เช่น อบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นต้น
4. การทำงานเข้าระบบเน้นให้ผู้ประกอบการเข้าสู่ระบบการจดทะเบียนที่ถูกต้อง มีการเรียนรู้ในการถ่ายโอนข้อมูลและให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวที่ถูกต้องเรื่องที่พิกัดและราคาสินค้าที่เป็นจริงตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2558-2560 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558)

จากนโยบายด้านการท่องเที่ยวประเทศไทย 4.0 จะเห็นได้ว่าทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูลของผู้ให้บริการที่เป็นระบบและข้อมูลมีความทันสมัย ทั้งนี้ถ้าประเทศไทยได้นำนโยบายทั้ง 4 ข้อมาใช้อย่างสมบูรณ์แบบจะทำให้เกิดการพัฒนาด้านข้อมูล การเข้าถึงศักยภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับบทความของสุรเดช สุเมธาวิวัฒน์ (2559) ที่กล่าวสนับสนุนประโยชน์ของการตลาดในยุค 4.0 ถึงประสิทธิภาพในการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ สามารถเข้าถึงลูกค้าได้ง่าย ต้นทุนต่ำ ทำให้ลูกค้าเกิดความภักดีต่อสินค้าและบริการและเกิดผลกระทบค่อนข้างน้อย

ดังนั้นนโยบายประเทศไทยยุค 4.0 จึงสามารถนำมาต่อยอดพัฒนาในแต่ละอุตสาหกรรม เช่น ด้านเทคโนโลยีอาหาร เทคโนโลยีสุขภาพ ด้านเทคโนโลยีด้านยานยนต์และวิศวกรรม ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล และเทคโนโลยีด้านวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งอุตสาหกรรมด้านวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมด้านการท่องเที่ยว เช่น เป็นการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการออกแบบ ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว และเชื่อมโยงอุตสาหกรรมภาพยนตร์ เป็นต้น

ในปัจจุบันโครงสร้างธุรกิจจะมีการปรับตัวเกิดเป็นรูปแบบโครงสร้างเศรษฐกิจแบ่งปัน (Sharing Economy) เกิดเป็นธุรกิจด้านการท่องเที่ยวการแบ่งปันทรัพยากรร่วมกันเป็นนวัตกรรมสมัยใหม่ขึ้น (ยุวดี นิรัตน์ตระกูล, 2560) ตัวอย่างเช่น การจองที่พักอาจจะมีธุรกิจที่เกี่ยวข้องมีลักษณะการแบ่งปันทรัพยากรร่วมกันเกิดเป็นธุรกิจกลุ่มใหม่ เช่น อุเบอร์ (Uber) และแกร็บแท็กซี่ (Grab Taxi) เป็นธุรกิจการแบ่งระบบรถรับส่งผู้โดยสารและนักท่องเที่ยว ที่พักแบบแบ่งปันที่พัก (Airbnb) ธุรกิจด้านที่พักอาศัย โดยเป็นการแบ่งห้องพักจากเจ้าของบ้าน ถือว่าเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ จะทำให้รูปแบบการเดินทางเที่ยวภายในประเทศจัดการ วางแผนด้วยตัวเองแบบอิสระ (DIT- Domestic Independent Tourism) และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกลุ่มที่มาเที่ยวด้วยตนเองแบบอิสระ(FIT- Foreign Independent Tourism) มีการจัดการวางแผนด้วยตัวเองทุกอย่างจะมีปริมาณเพิ่มขึ้น นักท่องเที่ยวจะเกิดความสะดวกสบายสามารถจองระบบออนไลน์ที่พัก โรงแรม สายการบิน ระบบขนส่งรถเช่าได้เอง หรือมีการใช้บริการแค่บางส่วนจากบริษัทนำเที่ยว

นอกจากนั้นในการประกอบธุรกิจด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในปัจจุบันก็จะมีการปรับตัวจากวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprise หรือ SME) เข้าสู่การนำแนวคิดด้านความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม เทคโนโลยีและโครงสร้าง Sharing Economy จะผลักดันทำให้เกิดเป็นกลุ่มผู้ประกอบการด้าน Tech Startup จะประกอบธุรกิจนำเที่ยวบริษัทนำเที่ยวรูปแบบใหม่ ซึ่งกลุ่ม Startup จะต่างจากกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหรือ SME คือไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ลงทุนเอง อาจจะเป็นผู้คิดนำเสนอด้านนวัตกรรม ด้านความคิดสร้างสรรค์แล้วไปเสนอผู้ประกอบการ เพื่อหาพันธมิตรร่วมสนับสนุน (Venture Partner) จะเป็นการเปิดกว้างในวงการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมากทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนก็สามารถเข้ามาสนับสนุนในกลุ่มของ Startup ได้

10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และ คณะ (2544) ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ หมู่บ้านผู้ไทโคกโก่งได้รับการสนับสนุนจากทางจังหวัดร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกำหนดและจัดให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมผู้ไท จึงมีการท่องเที่ยวเข้ามาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2541 จนถึงปัจจุบัน ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากการอยู่อย่างสงบเรียบง่าย เป็นความกระตือรือร้นในการรองรับการท่องเที่ยว มีการปรับวิถีความเป็นอยู่ในเรื่องความสะดวกสบาย การปรุงแต่งรสชาติอาหาร การรื้อฟื้นการแต่งกายและวัฒนธรรมแบบเดิม และมีกิจกรรมที่ทุกคนมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันสมดุลธรรมชาติเริ่มเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เช่น การใช้น้ำ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องจัดหามาเพิ่ม อาหารจากธรรมชาติลดน้อยลงต้องซื้อจากในเมืองมาเพิ่มเพื่อรองรับการท่องเที่ยว และหมู่บ้านเริ่มได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว โดยเฉพาะปัญหาเรื่องการจัดการขยะและทรัพยากรน้ำ ในขณะเดียวกันการจัดการโครงสร้างพื้นฐานในหมู่บ้านน่าจะได้มีการศึกษาเพื่อพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชาวบ้านอีกหลายอย่างที่น่าจะมีการศึกษาเพิ่มเพื่อที่จะนำมาเพิ่มศักยภาพในการท่องเที่ยว และ

หากพิจารณาลักษณะทางกายภาพของการตั้งชุมชนในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวระดับองค์การบริหารส่วนตำบลและสามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนอื่นในระดับจังหวัดและภูมิภาค

สุนันทา จันทวารา (2545) ได้ทำการศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหาดคูเต๋อ อำเภอมือ จังหวัดอุบลราชธานี ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ซึ่งประกอบด้วยการกระจายความถี่ การกระจายร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหาดคูเต๋ออยู่ในระดับน้อย ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว คือปัจจัยภายใน ได้แก่ ทักษะคิดต่อการท่องเที่ยว ประโยชน์ที่ได้รับ ความตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยว แรงจูงใจทางเศรษฐกิจ การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน หรือผู้นำหมู่บ้าน ส่วนแนวทางที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว ได้แก่ การให้ภาครัฐเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน การมีผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างรัฐ เจ้าของสถานที่และผู้ดำเนินการ ควรมีการชักชวนและประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น รวมทั้งการจัดตั้งคณะกรรมการทำงานให้ชัดเจน

ราเมศร์ พรหมชาติ (2545) ได้ทำการศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษาบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ประชาชนบ้านโป่งที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านการบริการการท่องเที่ยว และด้านการตลาดการท่องเที่ยวในระดับน้อย ในทุกขั้นตอน การศึกษาความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า ประชาชนที่มีอายุและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอาชีพ ระดับการศึกษา และความแตกต่างในภูมิฐานะ มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ดารุณี บุญธรรม และคณะ (2546) ศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมโดยชุมชนชาวม้ง บ้านน้ำเค จังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนม้งบ้านน้ำเค-सानก้วย มีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม โดยมีศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญหลายแห่ง เช่น ถ้ำ น้ำตก สวนสมุนไพรของเลาทำว องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว และมีกลุ่มคณะกรรมการที่เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งมีโครงสร้างของคณะกรรมการที่มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามแผนการดำเนินงานเตรียมความพร้อมของชุมชน แผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แผนพัฒนาผลิตภัณฑ์ และแผนการประชาสัมพันธ์ และที่สำคัญได้รูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณี วิถีการดำเนินชีวิต ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ สร้างโอกาสให้กลุ่มคนในสังคมทุกกลุ่มตั้งแต่ผู้อาวุโส กลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้าน กลุ่มเยาวชนและเด็ก ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนต่อไป

สิริวัฒนา ไจมา และคณะ (2546) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวก่อนการพัฒนาทั้งในรูปของผู้ประกอบการที่ได้รับผลประโยชน์ และผู้ถูกท่องเที่ยวที่เป็นผู้เสียประโยชน์ ซึ่งสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผ่านมาได้เกิดปัญหาจากการจัดการ เนื่องจากการขาดความรู้และความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ถูกต้อง ตลอดจนการขาดทักษะในการจัดการและการมีทัศนคติในเชิงลบต่อการท่องเที่ยวที่ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการ ส่วนผลของการดำเนินโครงการสามารถสรุปการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนได้ว่า ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดแก่ระบบนิเวศและความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชน ทั้งการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพ ซึ่งควรเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ร่วมมือกันจัดการในทุกขั้นตอน โดยมีการแบ่งปันผลประโยชน์ได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และ คณะ (2548) ศึกษาเรื่องโครงการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่น จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยว ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัด จัดทำฐานข้อมูลด้านการท่องเที่ยว และแนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดขอนแก่น เดือน กรกฎาคม - กันยายน 2548 พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาขอนแก่นตามคำเชิญชวนของญาติมิตร และเดินทางมาเองพร้อมครอบครัวและเพื่อน มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 1,144 บาท ในการซื้อสินค้าประเภทอาหารแปรรูป และผ้าไหม มีความประทับใจในความมีมิตรไมตรีของชาวขอนแก่น แต่ไม่ชอบการจราจรที่ติดขัดในตัวเมือง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ชอบแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และงานประเพณีของจังหวัด แหล่งท่องเที่ยวที่รู้จักและเคยไป คือ เขื่อนอุบลรัตน์ ภูเวียง หมู่บ้านสูงจาง บึงแก่นนคร โสภณมั่ง และมหาวิทยาลัยขอนแก่น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสนใจกลับมาเที่ยวอีก การจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่นตามศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางความเจริญในด้านการค้า การลงทุน การคมนาคม การศึกษา และเทคโนโลยี ทำให้มีการเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยวจำนวนมากและต่อเนื่อง ผู้วิจัยได้พิจารณากรอบยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไว้ 5 ด้าน แผนการตลาด 10 แผน และข้อเสนอรายละเอียดโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่นไว้ 10 โครงการ

กรรณิการ์ สองเมือง (2552) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลกุลาสิงห์ อำเภอกะชัง จังหวัดร้อยเอ็ด ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเทศบาลตำบลกุลาสิงห์ และเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเทศบาลตำบลกุลาสิงห์ พบว่า จุดเด่นของเทศบาลกุลาสิงห์ คือ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลาย ส่วนจุดอ่อนอยู่ที่โครงสร้างพื้นฐานไม่เพียงพอต่อการอำนวยความสะดวกของนักท่องเที่ยว ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว จังหวัดร้อยเอ็ดมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยประกาศให้ปี 2551- 2552 เป็นปีส่งเสริมการท่องเที่ยวร้อยเอ็ด และด้านอุปสรรค คือ เจตคติของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะ คนรุ่นใหม่ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังอยู่ในระดับต่ำ จึงได้เสนอแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเทศบาลตำบลกุลาสิงห์ คือ การเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีกลยุทธ์ดังนี้ 1) สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย 3) ระดมทรัพยากร ทั้ง ภายในและภายนอกชุมชน

เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว และ 4) ปลุกจิตสำนึกแก่เยาวชนคนรุ่นใหม่ในเทศบาลตำบลกุลาสิงห์ ให้มีการศึกษาเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของพื้นที่

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยโครงการการพัฒนากลไกสนับสนุนงานวิจัยท้องถิ่นประเด็นการท่องเที่ยววิถีชาวนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยท้องถิ่นประเด็นการท่องเที่ยววิถีชาวนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายและพี่เลี้ยงในพื้นที่ไว้แล้ว ให้สามารถดำเนินงานวิจัยด้วยกระบวนการวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนเป้าหมาย ให้สามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนาได้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่และองค์กรที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานดังนี้

1. เพื่อติดตามและหนุนเสริมโครงการวิจัยท่องเที่ยววิถีชาวนา ในปีงบประมาณ 2560 จำนวน 5 โครงการ
2. เพื่อสนับสนุนชุมชนในการพัฒนาโจทย์วิจัยท่องเที่ยววิถีชาวนาพื้นที่ใหม่ จำนวน 7 โครงการ
3. เพื่อหนุนเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชนในการดำเนินโครงการการวิจัยท่องเที่ยววิถีชาวนา ทั้งในปี งบประมาณ 2560 และ ปีงบประมาณ 2561
4. เพื่อร่วมศึกษาวิเคราะห์ผลการจัดกิจกรรมท่องเที่ยววิถีชาวนา ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน
5. ประสานเชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวระดับจังหวัด
6. พัฒนาเกณฑ์ตัวชี้วัดระบบการประเมินตัวชี้วัด 4 มิติ และติดตามประเมินผล โดยมีวิธีดำเนินงานดังนี้

การดำเนินงานสนับสนุนงานวิจัยท้องถิ่นประเด็นการท่องเที่ยววิถีชาวนาในภาพรวม

การสนับสนุนงานวิจัยท้องถิ่นประเด็นการท่องเที่ยววิถีชาวนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการดำเนินงานสนับสนุนงานวิจัยท้องถิ่นที่ได้รับงบประมาณประจำปี งบประมาณ 2560 และที่เสนอขอรับการสนับสนุนในปีงบประมาณ 2561 ที่ได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายไว้แล้วและบางพื้นที่ได้เคยมีการดำเนินงานวิจัยแบบ CBR. มาแล้ว การพัฒนากลไกสนับสนุนจึงเป็นการทบทวนและเน้นย้ำความเข้าใจการดำเนินงานวิจัยท่องเที่ยววิถีชาวนาให้มีความถูกต้องชัดเจนและสามารถดำเนินงานวิจัยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการในแต่ละพื้นที่ ที่มีบริบทแตกต่างกันจึงมีการดำเนินงานในภาพรวมดังนี้

1. การประชุมผู้ร่วมวิจัยในแต่ละพื้นที่โครงการที่ขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ปี 2561 เพื่อทำความเข้าใจกรอบการวิจัยประเด็นท่องเที่ยววิถีชาวนา

2. การประชุมผู้ร่วมวิจัยในแต่ละพื้นที่เพื่อร่วมกันพัฒนาโจทย์วิจัยให้สอดคล้องกับศักยภาพตามบริบทของพื้นที่

3. การพัฒนาศักยภาพนักวิจัยในพื้นที่ให้เกิดความเข้าใจและเรียนรู้การดำเนินงานวิจัยท่องเที่ยววิถีชาวนาอย่างมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง

4. การพัฒนากระบวนการสืบค้น รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลบริบทชุมชนและวิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญาชาวนา แต่ละพื้นที่

5. การทบทวนติดตามและพัฒนากิจการดำเนินงานวิจัยท่องเที่ยววิถีชาวนา โครงการที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ปี 2560 รวม 5 โครงการ

6. การติดตามการพัฒนากิจการกรรม เส้นทาง และการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ โครงการปี 2560

7. การประชุมประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวทดลองในโครงการปี 2560

8. การสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยปีงบประมาณ 2560 และ 2561

9. การเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยว

10. การร่างเกณฑ์ชี้วัดและระบบประเมินตัวชี้วัดการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

11. การวิเคราะห์ความรู้จากการดำเนินงานวิจัยท่องเที่ยววิถีชาวนา

การดำเนินงานสนับสนุนงานวิจัยการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนา ปีงบประมาณ 2560

1. ทบทวนและประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

2. ประชุมผู้ร่วมวิจัยเพื่อทำความเข้าใจในการท่องเที่ยววิถีชาวนาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

3. ร่วมประเมินผลการเก็บรวบรวม ทบทวน และวิเคราะห์ บริบทชุมชนและวิถีวัฒนธรรม

4. ประชุมสร้างความเข้าใจในการเก็บรวบรวมข้อมูลบริบทชุมชนวิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญาชาวนา เพื่อการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว

5. สนับสนุนการจัดกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยววิถีชาวนา

6. ประเมินผลและพัฒนากิจการกรรมการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนาให้สอดคล้องกับพื้นที่

7. ประเมินสรุปผลการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนา

8. การประเมินผลตามเกณฑ์ชี้วัดการจัดการท่องเที่ยว 4 ด้าน

9. เชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวในระดับจังหวัด

10. การร่างเกณฑ์ชี้วัดและการสร้างระบบประเมินตัวชี้วัด 4 มิติ

การดำเนินงานสนับสนุนงานวิจัยการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนา ปีงบประมาณ 2561

1. การประชุมผู้ร่วมวิจัยในแต่ละพื้นที่เป้าหมาย เพื่อร่วมพัฒนาโจทย์วิจัยท่องเที่ยววิถีชาวนา

- 1.1 สร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน และวิถีชีวิต
- 1.2 เน้นย้ำความเข้าใจในการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิจัย CBR.
- 1.3. ร่วมกันมองภาพอดีต ปัจจุบัน ในบริบทแวดล้อมตามวิถีวัฒนธรรมของพื้นที่
- 1.4 ร่วมกันสร้างภาพฝันในการจัดการท่องเที่ยววิถีชีวิตและภาพอนาคตพื้นที่
2. การพัฒนาศักยภาพนักวิจัยในการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม
3. การสร้างความเข้าใจในสำคัญของการสืบค้นข้อมูลวิถีชีวิตของพื้นที่
 - 3.1 การพัฒนาเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในพื้นที่
 - 3.2 การพัฒนาทักษะการเก็บข้อมูลภาคสนาม เกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญา
4. การวิเคราะห์ข้อมูลบริบทชุมชนวิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาวิถีชีวิต เพื่อเป็นทุนทางสังคมในการพัฒนาเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวของพื้นที่
5. การประชุมผู้วิจัยและผู้มีส่วนร่วมในพื้นที่เพื่อจัดตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยว
 - 5.1 การจัดตั้งคณะกรรมการ โครงสร้างคณะกรรมการและการกำหนดบทบาทหน้าที่
 - 5.2 การกำหนด กฎ กติกา และระเบียบปฏิบัติในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวของพื้นที่
6. การประชุมกำหนดกิจกรรม และเส้นทางท่องเที่ยววิถีชีวิตในพื้นที่
7. การจัดการท่องเที่ยววิถีชีวิตนันทนาการ
8. การประเมินผลและการปรับปรุงการจัดการท่องเที่ยววิถีชีวิต
9. การประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวตามเกณฑ์ชี้วัด 4 ด้าน
- 10 การเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยววิถีชีวิตระดับจังหวัด
11. การร่วมร่างเกณฑ์ชี้วัดการประเมินการจัดการท่องเที่ยววิถีชีวิต 4 ด้าน

บทที่ 4

ผลการศึกษา

โครงการพัฒนากลไกสนับสนุนงานวิจัยท้องถิ่นประเด็นการท่องเที่ยววิถีชาวนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเป้าหมายในการหนุนเสริมการดำเนินงานโครงการวิจัยท่องเที่ยววิถีชาวนา ทั้งที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณประจำปี 2560 และ ปี 2561 ให้ชุมชนสามารถจัดการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน ซึ่งมีโครงการที่ได้ดำเนินงานในปี 2560 รวม 5 โครงการ และโครงการที่ได้รับการสนับสนุนในปี 2561 รวม 7 โครงการ โครงการส่วนใหญ่ดำเนินการในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งมี Node ของ สกว. ในพื้นที่เหล่านั้นเป็นพี่เลี้ยงให้แก่ชุมชนในการดำเนินงาน กลไกมีบทบาทในการหนุนเสริมให้แต่ละโครงการสามารถดำเนินงานวิจัย และพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ โดยยึดหลักการพัฒนาตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา เพื่อให้เกิดการระเบิดจากข้างในของคนในชุมชน ในการค้นหาศักยภาพของทั้งพื้นที่ และบุคคล เพื่อให้สามารถจัดการการท่องเที่ยววิถีชาวนาให้เหมาะสมกับพื้นที่และช่วงเวลาในการท่องเที่ยว จึงได้ดำเนินการเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในการจัดการท่องเที่ยวจากการทบทวนข้อมูลบริบทพื้นที่และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยววิถีชาวนาโดยการประชุมร่วมกันกับคณะผู้ดำเนินการวิจัยในพื้นที่

4.1 โครงการที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ปี พ.ศ.2560

4.1.1โครงการรูปแบบการพัฒนาวิถีชีวิตชาวนาสระใครสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน
กรณีศึกษา อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ประวัติชุมชนบ้านสระใครโดยวัดดงแหมเป็นวัดที่อยู่คู่กับอำเภอสระใครภายในวัดมฤคทายวรรณ(ดงแหม)เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่พระศรีอารีย มีอายุประมาณ 1000 กว่าปีที่เคารพศรัทธาของชาวบ้าน ชาวบ้านจะมีการขนานเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองอยากได้และเมื่อได้แล้วก็ถวายบังไฟเพราะหลวงพ่พระศรีอารียท่านชอบบังไฟ ชาวบ้านเล่าว่าหลวงพ่พระศรีอารียท่านมีอิทธิฤทธิ์สามารถเดินบนอากาศได้ท่านมาจากเมืองจีนเพื่อแสวงหาพื้นที่ในการสร้างและบำรุงพระศาสนา ที่เลือกภาคอีสานเพราะเป็นพื้นที่ที่ติดต่อกับประเทศลาวและลาวก็ติดกับประเทศจีน ท่านก็มาพบบ้านดงไพร “วัดป่าบ้านดงไพร”ซึ่งบ้านปัจจุบันบ้านดงไพรอยู่ที่ตำบลค่ายบกหวาน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย หลวงพ่ท่านชอบบ้านดงไพรจะไปอยู่ที่บ้านดงไพรท่านเดินทางมาโดยรถม้า และมีวัวเทียมชื่อวัวสุสุราช พอมาถึงวัดดงแหมวัวสุสุราชมีอาการเหนื่อยล้าจากการเดินทาง จึงได้ผูกวัวสุสุราชไว้ใกล้กับหนองน้ำบ้านนาไหม ทุ่งนาจึงเรียกว่าทุ่งนาบ้านนาไหม (ซึ่งเป็นบ้าน

นาไหมในปัจจุบัน) แล้ววัวก็หลุดเชือกที่ผูกไว้ไปกินข้าวของชาวบ้านเจ้าของนาชื่อคุณตาโมคุณยายกา จึงมีการปรับไหมค่าข้าวกันแต่ไม่ปรากฏว่าเป็นจำนวนเงินเท่าใดในการปรับไหมครั้งนี้ ก็เกิดเป็นชื่อของหมู่บ้าน “บ้านนาไหม” เพราะเป็นบ้านที่ปรับไหมกัน แล้วชาวบ้านนาไหมก็พูดกันว่าทางบ้านสระใครวัวควายกินข้าวกันก็ไม่มี การปรับไหมกันก็เลยพูดว่า “สะไค่” ซึ่งคำนี้เป็นคำประกอบคำอุทานไม่ได้เป็นชื่อของหนองน้ำ จึงเป็นที่มาของ บ้านสระใคร พอปรับไหมกันเรียบร้อยแล้ว วัวอุสุภราชมาเทียมเกวียนปรากฏว่าเกวียนไปไม่ได้แล้วเกวียนหัก และ ณ ปัจจุบันก็ยังคงมีรอยของวัวอุสุภราชที่เป็นหินอยู่ใต้เครือเถาว์ลี้มีสองรอยและมีรอยพระพุทธรบาทที่ สร้างขึ้น

ประวัติบ้านดงแสนแพน ซึ่งบ้านดงแสนแพนนับเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กมีครอบครัวตามทะเบียนราษฎร อยู่ 70 หลังคาเรือน แต่มีคนอยู่ในพื้นที่จริงคือ 47 หลังคาเรือน โดยคนในหมู่บ้านดงแสนแพนเมื่อเห็นความ เจริญของบ้านสระใคร ชาวบ้านบางส่วนที่เป็นผู้ที่มีอันจะกินก็ย้ายเข้าไปอยู่ที่บ้านสระใคร ที่จริงแล้วบริเวณ บ้านดงแสนแพนเป็นที่ทำกินของคนในบ้านสระใครและบ้านคอกช้าง บ้านสระใคร บ้านคอกช้างเป็นบ้านหลัก และบริเวณบ้านดงแสนแพนจริง ๆ เป็นโคกทำเลเลี้ยงสัตว์ของบ้านสระใครและบ้านคอกช้างที่ซึ่งก็มีนาที่ หมู่บ้านตนเองอยู่แล้วแต่ก็นิยมมาจับจองพื้นที่ทำเลบริเวณบ้านดงแสนแพน คนที่บ้านแสนแพนอพยพมาอยู่ที่ บริเวณนี้ชาวบ้านที่อยู่ก่อนจึงเรียกกลุ่มคนเหล่านี้ว่า “ไทครัว” เป็นกลุ่มที่ย้ายถิ่นฐานเพื่อหนีน้ำท่วมมาจาก จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม บ้านดงแสนแพนเป็นหมู่บ้านที่มีความอุดมสมบูรณ์มากเพราะมีน้ำเชื่อมต่อกันระหว่างน้ำสวยและน้ำเสาะง หมู่บ้านอาจจะเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กจึงไม่ค่อยมีความเจริญมากนัก แนวคิดคน พื้นถิ่นเกี่ยวกับความ เช่น เกี่ยวกับผี คือถ้าทำลายหรือตัดต้นไม้ใหญ่จะทำให้ป่วยหรืออาจตายได้ แต่ผู้ที่อพยพ มาใหม่ไม่กลัวเรื่องเหล่านี้จึงได้ไปขอซื้อที่กับชาวบ้านสระใครและบ้านคอกช้างที่เป็นที่ปลูกผักปลูกพริกของบ้าน คอกช้างและบ้านสระใคร ผู้ที่อพยพมาใหม่ก็ทำการตัดต้นไม้ใหญ่เพื่อสร้างบ้านและถางป่าเพื่อเป็นที่ทำกินฯ ใน ยุคต่อมามีไฟฟ้าที่หมู่บ้านรอบข้างที่เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ เช่นบ้านน้ำสวย บ้านสระใคร บ้านคอกช้าง คนใน หมู่บ้านดงแสนแพนก็มีการอพยพอีกบางส่วนเฉพาะคนที่มีฐานะคืออพยพเข้าไปอยู่หมู่บ้านดังกล่าว เหตุมา จากการอยากดูทีวีจึงย้ายเข้าไปอยู่หมู่บ้านที่มีไฟฟ้าที่สามารถเปิดทีวีดูได้โดยไม่ต้องใช้แบตเตอรี่ และที่มา ของชื่อบ้านดงแสนแพน มาจากคำว่า “เสือแพน” เป็นโจรขโมยมาอยู่ในชุมชนนั้นก็เลยเรียกว่าดงแสนแพนซึ่งมา จากดงเสือแพน อีกประการหนึ่งคือบริเวณบ้านดงแสนแพนอยู่บนที่โนนและมีน้ำล้อมรอบก็เลยเรียกว่าสันแพน หรือแสนแพน

ประวัติชุมชนบ้านดงหลี่ บ้านดงหลี่ที่มาจากเหตุการณ์น้ำท่วมจังหวัดหนองคายชาวบ้านได้มาปลูก บ้านอยู่บริเวณนี้มาแล้วประมาณ 9-10 หลังคาเรือนเมื่อก่อนชาวบ้านไม่มีอุปกรณ์การหาปลาเช่นแหด้าย ชาวบ้านจึงได้ทำ “หลี่” อุปกรณ์ดักปลาในฤดูน้ำหลากขึ้นมาจากลำน้ำสวยเป็นลำน้ำที่ชาวบ้านทำหลี่ดักปลา เพราะลำน้ำสวยไหลผ่าน จะมีชื่อเสียงมากในการหาปลาและเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านดงหลี่

ประวัติชุมชนบ้านพลายงาม บ้านพลายงามแยกออกจากบ้านคอกช้าง (มีกลุ่มทอผ้าที่ทอผ้าเป็นรูปช้าง) บ้านพลายงามเป็นชื่อของช้างบ้านนี้ที่ได้แยกบ้านออกจากบ้านคอกช้างและบ้านเอราวัณหมู่9จะเห็นได้ว่าชื่อหมู่บ้านจะหมายถึงช้างทั้งหมด ประวัติบ้านคอกช้าง มีพระยาอุทา พลโทภิบาล (หนูเถื่อน ณ หนองคาย) เป็นนายอำเภอคนแรกของเมืองหนองคายได้ขี่ช้างมาตรวจราชการ เพื่อเยี่ยมเยียนราษฎรชาวบ้านสระใครและได้นำช้างไปผูกไว้ในที่แห่งหนึ่ง ซึ่งมีหนองน้ำ และมีต้นไม้ใหญ่อยู่ข้างหนอง ซึ่งต้นไม้นั้นมีชื่อว่าต้นคอกช้าง คนเลี้ยงช้างได้อาช้างไปลงน้ำในหนองน้ำจนหนองนั้นขยายใหญ่ขึ้น

วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

ประเพณีสงกรานต์หลวงพ่พระศรีอารีย์ ในช่วงสงกรานต์ของทุกปีจะมีการแห่หลวงพ่พระศรีอารีย์องค์จำลองรอบอำเภอสระใครให้ชาวอำเภอสระใครได้สงกรานต์และขอขมาต่อท่าน

สถานที่ท่องเที่ยวและทรัพยากรธรรมชาติ

เส้นทางการท่องเที่ยวในอำเภอสระใคร เริ่มที่ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตการเกษตรตำบลสระใคร วัดวัดมฤคทายวรรณ(ดงแขม) ยางพัตันดูการเจาะน้ำมันจากต้นยางนาที่ใช้กับรถไถนาและทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดอยู่กับต้นยางคือเห็ดโคน ไปดูครัวกลางบ้านเป็นสวนที่อยู่ในหมู่บ้าน ดูเห็ดที่ฟาร์มเห็ดครุณ้อยที่บ้านดงแสนแพ่ง จากนั้นก็ต่อที่กลุ่มทอผ้าผ้าที่เป็นต้นฉบับของตำบลคอกช้าง วัดคอกช้างมีอนุสาวรีย์เจ้าเมืองที่มาสร้างบ้านคอกช้าง จากนั้นก็มาไหว้ศาลาปู่ตาบ้านของบ้านคอกช้าง แล้วก็กลับมาที่วัดสระใครนักท่องเที่ยวก็พักที่โฮมสเตย์ที่บ้านไชยา

การดำเนินการจัดการท่องเที่ยว

ความพร้อมสำหรับการท่องเที่ยววิถีชาวนา คณะกรรมการการท่องเที่ยววิถีชาวนาตำบลสระใครมีการจัดให้มีบ้านพักโฮมสเตย์ที่ บ้านไชยาหมู่ 4 มีผู้เข้าร่วมโครงการเกี่ยวกับที่พัก โฮมสเตย์ 5-6 หลังคาเรือนสิ่งที่ยังขาดเกี่ยวกับการจัดการเกี่ยวกับที่พักโฮมสเตย์ คือ ความสะอาด ด้านต้อนรับ ด้านอาหาร และในแต่ละหลังก็สามารถรับนักท่องเที่ยวได้หลัง 4 -5 คน อีกทั้งมีการวางแผนเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่ม มีการกำหนดระยะเวลาและสถานที่ ดังนี้

การต้อนรับจะเริ่ม 07.00 – 09.00 น. ที่ ศูนย์การเรียนรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าการเกษตร (ศพก) บ้านไชยา

ลงทะเบียน 09.30 พิธีเปิดแนะนำทีมงาน ที่ ศูนย์การเรียนรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าการเกษตร (ศพก) บ้านไชยา

จุดที่ 1. เดินทางไปวัดดงแขมใช้เวลา 20 นาที กิจกรรม คือไหว้พระที่วัดดงแขม เสี่ยงทาย ศึกษาเส้นทางของหลวงพ่พระศรีอารีย์ ใช้เวลาทั้งหมด 40 นาที ผู้ให้ข้อมูล คือ คุณเตรียมรัตน์ สุรกาย

จุดที่ 2. บ้านดงแสนแพ่งที่สวนยางพ่าวนั้นช่วงเวลา 11.00น. ใช้เวลาในการทำกิจกรรม 30 นาที มีกิจกรรมดังต่อไปนี้ ดูการเอาน้ำมันจากยาง การใช้ประโยชน์จากน้ำมันยาง ประวัติของปายาง ใช้เวลาถึง 11.30 น. ผู้ให้ข้อมูล ชาวบ้านดงแสนแพ่ง

จุดที่ 3. ไปที่ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมเพื่อเยี่ยมชมกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงตามรอยพ่อ สามารถดูได้ทุกอย่างตามที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจโดยมีวิทยากรประจำจุดและพักรับประทานอาหารกลางวัน ใช้เวลา 11.30น. – 13.00น.

จุดที่ 4. กิจกรรมที่สวนสามมะ ดูสวนมะลิ การร้อยดอกมะลิ สวนมะนาว สวนมะพร้าว นักท่องเที่ยวสามารถที่จะรับประทานสด ๆ ได้หากต้องการ ผู้ให้ข้อมูลคือเจ้าของสวน

จุดที่ 5. บ้านคอกช้าง กิจกรรมไปดูกิจการของกลุ่มทอผ้าเอราวัณลายผ้าเอราวัณ และต่อด้วยไปคารวะอนุสาวรีย์ผู้ก่อตั้งเมืองหนองคายใช้เวลาประมาณ 30 นาที

จุดที่ 6. บ้านสระใคร กิจกรรมไหว้พระที่วัดโพรงาม

จากกำหนดการด้านเวลาจะทำให้มาถึง ศูนย์การเรียนรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าการเกษตร (ศพก) บ้านไชยา ในเวลา 16.30 น.

กิจกรรมต่อไปคือให้นักท่องเที่ยวพักผ่อนหนึ่งชั่วโมงในการเตรียมความพร้อมสำหรับงานช่วงเย็น เวลา 17.30น. – 18.30น. ช่วงที่นักท่องเที่ยวรอทานอาหารช่วงนี้จะมีกิจกรรมคือให้มีหมอนวดมานวดให้กับนักท่องเที่ยวแล้วนักท่องเที่ยวท่านใดประสงค์ที่จะทำอาหารหรือทำขนมก็สามารถทำได้และเมื่อถึงเวลา 19.00 น. ก็จะเริ่มพิธีบายศรีสู่ขวัญจะใช้เวลาประมาณ 20 นาที และผูกแขนให้กับนักท่องเที่ยวใช้เวลา 10 นาที และถึงเวลา 19.30 ก็รับประทานอาหารเช้ารับประทานอาหารเช้าเสร็จก็กิจกรรมการแสดงของชาวบ้าน การเต้นบาสโลป การร้องสรภัญญะ เต้นรำวงชาวบ้าน เสร็จสิ้นกิจกรรมในวันแรก แยกย้ายกันเวลา 22.00 น. พักผ่อนตามบ้าน

กิจกรรมของวันที่ 2

เวลา 05.00 – 06.00 น. เจ้าของบ้านต้องเตรียมของให้นักท่องเที่ยวใส่บาตรและพานักท่องเที่ยวมาใส่บาตรที่ถนนกลางหมู่บ้านจากนั้นเวลา 07.00 น. นักท่องเที่ยวรับประทานอาหารเช้ากับเจ้าของบ้าน ทานข้าวเสร็จรวมตัวกันที่วัดเพื่อดูพิพิธภัณฑ์ชาวนา

เวลา 08.00 น. ออกจากวัดมาเยี่ยมกลุ่มจักสานวิถีชาวบ้าน และมารวมตัวกันที่ ศูนย์การเรียนรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าการเกษตร (ศพก) บ้านไชยา

เวลา 08.30 น. กิจกรรมการทำนา และนักท่องเที่ยวสามารถที่จะพักผ่อนตามอัธยาศัยจนถึงเวลา 12.00 น. กิจกรรมนวดผ่อนคลาย และเดินทางกลับ

รายละเอียดค่าอาหารและที่พัก

อาหารเช้าที่บ้านพัก อาหารเที่ยงที่ รวมสี่มื้ออาหาร ศพก	600 บาท
ค่าที่พักคืนละ	250 บาท
ต่อคนต่อคืน และบ้านที่พร้อมจะทำโฮมสเตย์ มีดังนี้ คุณสำราญ 2 ห้องนอนคุณสุวารี 4 คน คุณลำตวน 2 ห้องนอน คุณบังอร 2 ห้องนอน คุณนวนฉวี 2 ห้องนอน คุณบั้ง 3 ห้องนอน	
ค่าใช้จ่ายในแต่ละจุดคือจุดละ	300 บาท
จะมีสวนมะพร้าวเพียงจุดเดียวได้	500 บาท
พ่อพรหมณ์	300 บาท
พานบายศรี	300 บาท
การแสดงเต้นบาสโลป 5คน	500 บาท
ร้องสรภัญญะ 3 คน	300 บาท
เต้นรำวงชาวบ้าน	300 บาท
เก็บจากนักท่องเที่ยวต่อคนคือ	1,000 บาท
หลังจากการทบทวนแผนการจัดการท่องเที่ยวและเดินทางชมจุดต่าง ๆ ตามกำหนดการพบว่า เส้นทางท่องเที่ยวและจุดชมกิจกรรมต่าง ๆ ยังไม่มีความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวจึงได้ให้มีการประชุมเพื่อทบทวนการดำเนินงานร่วมกันต่อไป	

4.1.2 โครงการภูมิปัญญาวิถีท่องเที่ยวชาวนาไท ตำบลไฮหย่อง อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ประวัติความเป็นมาชุมชนบ้านไฮหย่อง

บ้านไฮหย่อง เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ในอำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร ไฮหย่องเป็นชื่อภาษาถิ่น มาจากคำว่า "ไฮ" ที่หมายถึงต้นไทร และ "หย่อง" ที่แปลว่า ห้อย หรือย้อยลงมา ชาวบ้านเล่าสืบต่อกันมาว่า บรรพบุรุษของพวกเขาได้อพยพมาตั้งถิ่นฐาน ณ ที่แห่งนี้ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 เนื่องจากเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ มีหนองน้ำทั้งทางทิศเหนือและใต้ เหมาะแก่การตั้งรกราก และเห็นไทรต้นใหญ่ขึ้นอยู่ในบริเวณนั้น จึงกลายเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านในทุกวันนี้

ประวัติความเป็นมาชุมชนบ้านฝางแดง

บ้านฝางแดง เป็นบ้านที่ตั้งอยู่ในเขต ตำบล ไชยโฮง อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดสกลนคร โดยมีภูมิลาเนาที่อุดมสมบูรณ์และเป็นหมู่บ้านที่มีความเจริญมากอีกหมู่บ้านหนึ่ง และมีศาลปู่เจ้าหลักเมืองที่ชาวหมู่บ้านนับถือและคุ้มครองชาวบ้านให้มีความสุขและด้วยความอุดมสมบูรณ์ทั้ง 4 หมู่บ้านดังนี้

หมู่ที่ 7 บ้านฝางแดง หมู่ที่ 17 บ้านฝางแดงกลาง หมู่ที่ 12 บ้านฝางแดงสุขเกษม หมู่ที่ 8 บ้านฝางแดงน้อย เจ้าพ่อหลักเมืองได้อยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานีได้พาชาวบ้านอพยพเดินทางจากจังหวัดอุบลราชธานีมาตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดสกลนคร คนในหมู่บ้านจะมีสำเนียงการพูดแตกต่างไปจากหมู่ในจังหวัดสกลทั่วไป ชาวบ้านฝางแดงมีสำเนียงการพูดที่เป็นเอกลักษณ์คือจะมีสำเนียงการพูดแบบคนจังหวัดอุบลราชธานี

ประวัติความเป็นมาชุมชนบ้านอุมเหมา

หลักฐานทางประวัติศาสตร์อีกทางหนึ่งกล่าวว่า ไทโย้ยเป็นกลุ่มที่อพยพมาจากบ้านฮ้อมท้าวฮูเซ ประเทศลาว ในสมัยรัชกาลที่ 2 สาเหตุของการอพยพมาจากความต้องการหาพื้นที่ทำมาหากิน โดยอพยพข้ามแม่น้ำโขงมาอาศัยอยู่บริเวณแม่น้ำสงครามและแม่น้ำยามตามลำดับ แล้วมาตั้งถิ่นฐานที่บริเวณ “บ้านม่วงริมยาม” ปัจจุบันเรียกว่า “อำเภออากาศอำนวย” ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งอพยพไปทางทิศตะวันตกของอำเภออากาศอำนวยเข้าไปตั้งหลักแหล่งที่อำเภอนวนนิเวศ อำเภอพังโคน และ อำเภอสว่างแดนดิน(บางส่วน) และที่มาของชื่อบ้านอุมเหมามีที่มาจากหนองเม่าสุก เพราะผู้คนที่อพยพมานั้นเกิดอาการเหนียวล้าและหิวพอมมาถึงบริเวณหนองเม่าสุกเห็นหมากเม่าจำนวนมากจึงได้เก็บกินพอกินเสร็จก็นอนหลับไปมีผีมาบอกให้ตั้งหมู่บ้านในบริเวณนี้ ดังนั้นจึงได้บอกแก่คนที่มาด้วยกันว่าผีมาบอกให้ตั้งบ้านเรือนที่นี่ จากนั้นจึงได้ตั้งบ้านเรือนบริเวณบ้านอุมเหมามาจนถึงปัจจุบันนี้

วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

การแสดงผีโขนบ้านไฮโฮง จึงสืบมรดกวัฒนธรรมประเพณีต่อกันมา ดังปรากฏว่า บรรดาผีมหีเสกซ์หลักเมือง ในบ้านไฮโฮงมีชื่อว่า “ผีจันต์” อยู่ในกลุ่มผีระดับสูง ที่เข้าร่วมขบวนแห่พระเวสสันดรปัจจุบันเผ่าไทอีสาน ที่บ้านไฮโฮง จ.สกลนคร ยังสืบทอดการแสดงผีโขนต่อมาจนถึงปัจจุบัน งานบุญผะเหวดและบุญบั้งไฟบ้านฝางแดง งานประเพณีเผ่าไทโย้ยบ้านอุมเหมา งานเลี้ยงปู่ตา ผู้พิทักษ์รักษาภูผาลาน

สถานที่ท่องเที่ยวและทรัพยากรธรรมชาติ

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร(ศพก) ต.ไฮโฮง หนองปลา หนองฝางแดง และหนองบัว

การดำเนินการจัดการท่องเที่ยว

แผนการจัดการท่องเที่ยว

สำหรับแผนการท่องเที่ยวมีการวางแผนไว้ 2 รูปแบบหลัก คือ แผนการท่องเที่ยวภายใน 1 วัน และแผนการท่องเที่ยวแบบ 2 วัน 1 คืน แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนักท่องเที่ยวว่าจะท่องเที่ยวในรูปแบบใดซึ่งอาจจะมาใน

รูปแบบที่นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ก็ได้ เช่น อาจจะแวะผ่านมา มาเพื่อซื้อสินค้า หรือแม้แต่มาเพื่อทานอาหาร สามารถแจกแจงได้ดังต่อไปนี้

การจัดการท่องเที่ยวและการลำดับการจัดกิจกรรม

จุดที่ 1. การต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร(ศพก) ต.ไฮหย่อง กิจกรรมเดินชมสวน ห่อฝรั่ง เก็บผลไม้ และมีการบริการการขายผลไม้ในสวนและบางกิจกรรมถ้าหากว่านักท่องเที่ยวมาในช่วงเช้าซึ่งจะมีกิจกรรมการห่อฝรั่ง ตัดหวายมาทำแกง ทดลองดำนาและถ่ายรูป

จุดที่ 2. บ้านสงเปลือย กิจกรรมไปดูผ้าครามนักท่องเที่ยวสามารถที่จะย้อมผ้าคราม

จุดที่ 3. บ้านฝางแดง กิจกรรมยกสะอึกใหญ่จับปลา

จุดที่ 4. บ้านอุ่มเหมา กิจกรรมประกอบพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญให้กับนักท่องเที่ยว และ ซื้อของฝากอาหารและของฝาก

อาหารที่ใช้ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นอาหารพื้นเมืองที่สามารถทำกินตลอดปีได้ เช่นแกงหอย แกงหน่อไม้ ส้มตำน้ำวุ้น ชุบหน่อไม้ ไข่ปิ้งสมุนไพร และเป็นอาหารทั่วไปที่นักท่องเที่ยวทานได้ เช่นไข่เจียว ข้าวเหนียวพื้นเมือง ข้าวหมาก น้ำสมุนไพรและผลไม้ในสวนและของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยวจะได้จัดทำโดยข้าวสารมาห่อใส่ถุงผ้าเล็ก ๆ

ประมาณการค่าใช้จ่าย

1. ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร(ศพก.)

ของฝาก(ข้าวถุงผ้า)	10	บาท
ลูกประคบ	30	บาท
ช่วงต้อนรับ	60	บาท
ชมสวน/กิจกรรม	100	บาท

2. บ้านอุ่มเหมา

พาขวัญโย้ยแบบดั้งเดิม	300	บาท/คน
ดนตรี/นำกระต๊อบ	200	บาท/คน
อาหารเที่ยง	100	บาท/คน

3. บ้านสงเปลือย 200 บาท/คน

รวม 1000 บาท

อย่างไรก็ตามการเตรียมการดังกล่าวนี้ ยังไม่ได้มีการดำเนินงานทดลองท่องเที่ยวอย่างจริงจัง ยังคงมีความพยายามในการปรับและดำเนินการจัดการท่องเที่ยวให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกหมู่บ้านอย่างแท้จริงต่อไป

4.1.3 โครงการแนวทางฟื้นฟูสู่การพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยววิถีชีวิตของชุมชนผู้ไท บ้านนาโสเก ตำบลนาโสเก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ประวัติชุมชน นับย้อนหลังประมาณ 178 ปี ราว ๆ พ.ศ. 2369 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งราชวงศ์จักรีเจ้าอนุวงศ์ผู้ปกครองนครเวียงจันทน์ได้ประกาศตัวเป็นอิสระจากราชอาณาจักรไทย กองทัพไทยได้ยกไปปราบจนสงบลงได้หลังจากนั้นไม่นาน กองทัพญวนได้ยกเข้ารุกรานอยู่เสมอ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงมีพระราชโองการให้พระยาบดินทรเดชา ยกทัพจากกรุงเทพฯ ไปสมทบกับกำลังหัวเมืองอีสานเข้าตีเมืองชายแดนญวน เมื่อ พ.ศ. 2383 มีเมืองวัง เมืองตะโปนเป็นต้น แล้วกวาดต้อนเอาผู้คนข้ามแม่น้ำโขงมา ชาวเมืองที่อพยพมาเหล่านั้น ได้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม แต่ละกลุ่มแยกย้ายกันไป เช่น พระไกรสรราชไปตั้งเมืองหนองสูง พระพิเศษวงศา ไปตั้งเมืองกุฉินารายณ์เป็นต้น แต่ละเผ่าเรียกตัวเองว่า “ผู้ไท” ส่วนกลุ่มที่มาตั้งถิ่นฐานทางเมืองหนองสูงนี้ ได้แยกย้ายกันมาหาทำเลที่เหมาะสม สำหรับการประกอบสัมมาอาชีพ ซึ่งหลายหมู่บ้าน เช่น หนองสูง คำชะอี วังไฮ บ้านเป่า บ้านภู หนองโอ หนองแวง หลุบปิ้ง คำนางโถก กกแดง นากอก นาโด นาโสเก นาบอน ป่งเปือย คำบก ห้วยละมิง บ้านบาก และบ้านห้วยทราย เป็นต้น หมู่บ้านเหล่านี้ อยู่ในความปกครองของเมืองหนองสูง สำหรับบ้านนาโสเก ได้เข้าไปอยู่บริเวณระหว่างหุบเขาภูยง ภูหินสั้ว ภูถ้ำพระ ภูมิประเทศตรงนี้ไม่ค่อยจะราบเรียบเท่าไรนัก เป็นพื้นที่ลุ่ม ๆ ดอน ๆ เนื่องจากอยู่ระหว่างหุบเขา พอถึงหน้าฝน เวลาฝนตกหนัก ๆ น้ำหลากบ่ามท่วมพื้นที่แห่งนี้จึงนองไปหมด ครั้นฝนหยุดตกสัก 4-5 ชั่วโมง น้ำก็จะลดลงสู่ลำธารหมด พื้นที่ถูกน้ำกัดเซาะ ทำให้เป็นโสเกเป็นเหว เช่นนี้ จึงนามหมู่บ้านว่า “บ้านนาโสเก” ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2387 มีอายุประมาณ 160 ปีอยู่ต่อมาราว ๆ สัก 20 ปี คือ พ.ศ. 2407 ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งได้แยกตัวเองออกไป ตั้งบ้านใหม่ ทางปากทุ่งนาทางทิศตะวันตกเรียกชื่อว่า “บ้านเหล่าป่าเป็ด” อยู่ห่างจากบ้านนาโสเกประมาณ 10 เส้นถึง พ.ศ. 2450 ทางราชการได้เปลี่ยนแปลงเมืองมุกดาหาร โดยเปลี่ยนชื่อใหม่ว่า “อำเภอมุกดาหาร” ตำบลนาโสเกก็เปลี่ยนมาขึ้นกับอำเภอมุกดาหาร เช่นกัน ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2456 ทางราชการได้พระราชบัญญัตินามสกุลขึ้นใช้ในประเทศไทยตามแบบชาวยุโรปในขณะนั้นชาวนาโสเกมีการศึกษาน้อยจึงเป็นเหตุให้ไม่มีความซาบซึ้งในคุณค่าของนามสกุล จึงสันนิษฐานว่า ขณะที่ตั้งนามสกุลนั้น คิดหาชื่อที่ไพเราะสละสลวยมีความหมายไม่ออกจึงนึกคิดขึ้นได้ว่าเราอยู่ที่นี้กันแล้ว ควรจะเอาชื่อบ้านเป็นนามสกุลเสียเลย ฉะนั้นชาวบ้านนาโสเกส่วนมากจึงมีนามสกุลว่า “นาโสเก”(สำนักงานเทศบาลตำบลนาโสเก <http://www.nasoke.go.th>)

วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

การแสดงศิลปะพื้นบ้านรำภูไท ทำขวัญข้าวเปิดประตูเล่าเดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ ทุกปี

สถานที่ท่องเที่ยวและทรัพยากรธรรมชาติ

ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีอะตอมมิกนาโนเกษตรอินทรีย์ บ้านนาโสก กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง พิชิตภัณฑ์
พื้นบ้าน สวนยางพารา ภูหินชีว์ นาโสกโฮมสเตย์

การดำเนินการจัดการท่องเที่ยว

การจัดการท่องเที่ยวโดยการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับชุมชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้จักชุมชน แนวทางในการจัดการประชาสัมพันธ์ชุมชนมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อทางอินเทอร์เน็ต ชุมชนมีการสร้างข้อมูลด้านเอกสาร แผนที่การท่องเที่ยวของชุมชน ข้อมูลเส้นทางการเดินทาง บริบทการท่องเที่ยวในชุมชนและสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยว การจัดการด้านอาหารประกอบด้วย อาหารประเภททานเล่น ข้าวแตงงา ข้าวจี ซึ่งเป็นสูตรเฉพาะของชุมชนของ อาหารที่ใช้ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นอาหารพื้นถิ่น เช่นแกงหวาย แกงหน่อไม้ ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชน และสินค้าในชุมชนพวกเสื้อผ้าผ้าฝ้าย

ปฏิทินกิจกรรมในรอบปี

เดือน	ประเพณี/วัฒนธรรม	กิจกรรมการเกษตร/วิถีชีวิต
1	บุญเข้ากรรม	ไถกลบ ปลูกผัก เก็บฝ้าย ตัดอ้อย กรีดยาง
2	บุญกองข้าว	ปลูกผัก เก็บฝ้าย ตัดอ้อย กรีดยาง
3	บุญไขประตูล้ำ	ปลูกผัก ทอผ้า ไข่มดแดง ผักหวาน ตัดอ้อย
4	บุญพะเหวด	ปลูกผัก ทอผ้า ข้าวกุดจี ข้าวหอย ขุดปู ขุดกบเขียด ก้านกบ เขียด
5	บุญสงกรานต์	ปลูกผัก ขุดกบเขียด ก้านกบเขียด สูปปลา ซ้อนกุ่ม ดอกกระเจียว หน่อไม้ฮุ้นไฮ กรีดยาง
6	บุญบั้งไฟ	ไถฮุด หาเห็ด หาหน่อไม้ หาแมงแคง ปลูกข้าวไร่ กรีดยาง
7	เลี้ยงปู่ตา	ปลูกฝ้าย ตกกล้า ถอนกล้า ดำนา หาหน่อไม้ กรีดยาง
8	บุญเข้าพรรษา	ถอนกล้า ดำนา หาหน่อไม้ กรีดยาง
9	บุญข้าวประดับดิน	ดำนา ใส่เบ็ด ส่องกบเขียด ไปยามต้อน ไถแมลงทับ กรีดยาง
10	บุญข้าวสาก	เกี่ยวข้าวดอ ฟาดข้าว เพาะกล้าผัก ไถแมลงทับ เก็บแมงมัน ขุดมันอ่อน
11	บุญออกพรรษา	เกี่ยวข้าว มัดข้าว ฟาดข้าว เก็บฝ้าย ขุดมันอ่อน เส็กกลองกิ่ง
12	บุญกฐิน	เกี่ยวข้าว ฟาดข้าว ปลูกอ้อย

4.1.4 โครงการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีชาวนาทุ่งกุลาร้องไห้ บ้านกู่กาสิงห์ อำเภอกะหรัง จังหวัดร้อยเอ็ด

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ประวัติบ้านกู่กาสิงห์

ถิ่นที่ตั้งบ้านกู่กาสิงห์ แต่เดิมเป็นถิ่นที่อยู่ของพวกขอม เพราะทราบได้จากหลักฐานซึ่งมีโบราณวัตถุเก่าแก่ไว้มานาน สันนิษฐานว่าคงสร้างขึ้นในสมัยขอมมีอำนาจอยู่ในดินแดนตอนนี้ สิ่งก่อสร้างทั้งหมดใช้ศิลาแลง เช่น กู่กาสิงห์ กู่โพนวิจ กู่โพนระฆังล้วนแต่สร้างด้วยศิลาแลงทั้งสิ้น มีลวดลายวิจิตรพิสดารมาก เป็นวัตถุโบราณที่เก่าแก่มานานแต่เดิมนี่ได้ชำรุดหักพังลงไปมากและคนชอบลักลอบหนีทุกปี นอกจากสิ่งทีก่อสร้างศิลาแลงยังมีถนนใหญ่ขนาดกว้าง 30 เมตรและสูงประมาณ 3 เมตรทอดจากหมู่บ้านข้ามลำน้ำเสียวไปถึงระดับพื้นดินสูงบ้านโพนพะอุง และอีกสายหนึ่งทอดจากหมู่บ้านลงไปใหญ่ แล้วมีสระโบราณไว้ที่ถนนสุดอีกสระมีเนื้อที่ประมาณ 50 ไร่(สระแก) ส่วนเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านก็มีสระมีหนองมีคลองมีบึงหลายแห่ง ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ใช้กำลังคนสร้างไว้ แต่คนพวกนี้ได้ทอดทิ้งมานานจนกลายเป็นดงรกร้างว่างเปล่าไม่มีผู้คนอยู่อาศัย มีแต่สัตว์ป่านานาชนิด เช่น ลิงค่าง บ่าง ชะนี หมี แม่น ละมั่ง ฝูง หงส์ ทาน ตามห้วยหนองคลองบึง มีปูปลาสุนาร้องเซ็งแซ่ จนผู้คนไม่กล้ามาอาศัยอยู่ โดยมากมีพวกพรานป่าพากันมาพักยิงสัตว์แล้วก็หนีไป กลุ่มที่มาอาศัยอยู่ครั้งแรกก็มีพ่อใหญ่พระจันทร์กับพวกประมาณ 10 คน เพราะคนพวกนี้ได้รับความเดือดร้อนจากเจ้านายที่ปกครองโดยไร้ศีลธรรม ทนต่อความกดขี่ข่มเหงของเจ้านายไม่ไหว จึงอพยพจากบ้านหัวช้าง อำเภोजตุรพักตรพิมาน มาตั้งบ้านกู่กาสิงห์เมื่อปีพุทธศักราช 2446 มีคนสำคัญคือพ่อใหญ่พระจันทร์ พ่อใหญ่ลือ พ่อใหญ่สักขา พ่อใหญ่เพียรราด 4 คนนี้เป็นจักรกลที่สำคัญพาพรรคพวกลงมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านกู่กาสิงห์ นอกจากนี้ก็มีพ่อใหญ่พัว พ่อใหญ่ธรรม พ่อใหญ่เพ็ง พ่อใหญ่สอน ได้ทยอยกันลงมาเรื่อยๆ จนเป็นหมู่บ้านใหญ่ประมาณ 20 - 30 ครอบครัว แต่บ้านกู่กาสิงห์เป็นแหล่งที่มีชัยภูมิดี มีปูปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ มีทำเลกว้างขวางเพราะติดกับทุ่งใหญ่และมีลำน้ำเสียวใหญ่เป็นแม่น้ำสำคัญ จึงทำให้ผู้คนสนใจมากได้พากันอพยพลงมาอยู่เรื่อยๆ จนกลายเป็นหมู่บ้านใหญ่ ประมาณปีพุทธศักราช 2456 ทานพระหลวงพ่อโป่งได้พร้อมชาวบ้านได้สร้างวัดขึ้นเป็นที่พำนักสงฆ์เพื่อดำรงไว้พระพุทธรูปศาสนาสืบไป

บุคคลกลุ่มที่เข้ามาตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ที่นี้เป็นครั้งแรก คือเป็นกลุ่มคนที่มีพื้นเพเดิมอยู่ที่บ้านเหมา ในเขตเมืองสุวรรณภูมิ ต่อมาได้เดินทางไปตั้งเมืองจตุรพักตรพิมานกับหลวงพรหมพิทักษ์ (พรหม) ภายหลังเป็นพระธาดานายก เจ้าเมืองจตุรพักตรพิมาน และกลุ่มบุคคลคนดังกล่าวต่อมาทราบว่ามีความขัดแย้งกับเจ้าเมือง อ้างว่าได้รับความเดือดร้อนจากเจ้านายที่ปกครองไม่เป็นธรรมและทนต่อการกดขี่ข่มเหงไม่ไหว จึงอพยพครอบครัวย้อนกลับมาตั้งภูมิลำเนาที่บ้านกู่กาสิงห์ โดยเบื้องต้นได้ปลูกกระท่อมอยู่อาศัยบริเวณคุ่มน้อย บุคคลสำคัญที่มาครั้งนั้นมี 4 คนคือพ่อใหญ่พระจันทร์(ศรีเที่ยง) พ่อใหญ่ตาแสงลือ(ศรีกู่กา) พ่อใหญ่เพียรราด(อุบวงษา) และพ่อใหญ่สักขา(บัวเบิก) ทานนี้ภายหลังได้ย้ายครอบครัวกลับไปตั้งเมืองจตุรพักตร

พิกานอีกครั้ง และเล่าว่าในสมัยนั้น บริเวณบ้านกูกาสิงห์เป็นที่ทำนาของเจ้าเมืองสุวรรณภูมิ โดยเจ้านายได้มอบหมายให้ลูกน้องมาเฝ้าและทำนาอยู่ที่หนองอัญญา (ทิศตะวันตกกูกาสิงห์) ผู้มาเฝ้าในสมัยนั้นคือพ่อใหญ่พัด ท่านยังเคยพูดกับชาวบ้านกูกาสิงห์ว่า “ นานี้ไม่ใช่ของประชาชน เป็นนาของอัญญา กูเป็นคนมาเฝ้า ” ด้วยเหตุนี้คนทั่วไปจึงเรียกหนองน้ำแห่งนี้ว่า หนองอัญญา ตั้งแต่นั้นมา ซึ่งหมายถึงที่นาของเจ้าเมือง ในขณะที่เดียวกันกลุ่มคนอีกพวกหนึ่งที่อยู่ในเมืองสุวรรณภูมิ ที่เคยมีความสัมพันธ์รู้จักมักคุ้นกันเป็นอย่างดีกับกลุ่มที่มาจากบ้านหัวช้างเมื่อครั้งอยู่เมืองสุวรรณภูมิถิ่นเดิมด้วยกัน และเมื่อทราบข่าวว่าญาติพี่น้องจากบ้านหัวช้างย้อนกลับมาตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านกูกาสิงห์ จึงได้ชวนกันอพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่คุ้มน้อยด้วย เพราะเห็นว่าเป็นถิ่นที่อุดมสมบูรณ์สามารถทำมาหากินได้สะดวก ผู้คนที่มาสมัยนั้นได้แก่ พ่อใหญ่จารย์สี นามเมือง พ่อใหญ่นนท์ หยุตย์ แม่ใหญ่หล้า บัวแก้ว มาจากบ้านบัวป่า พ่อใหญ่พินนา นามเมือง อีกท่านหนึ่งที่มีชื่อในสมัยต่อมาคือพ่อใหญ่ศรีสุธรรม บุญสา เป็นต้น เมื่อคนจากเมือง สุวรรณภูมิมาอยู่อาศัยที่คุ้มน้อยร่วมกันกับคนที่มาจากบ้านหัวช้าง อำเภोजตรพัตร์พิกาน ภายหลังคนที่มาจากบ้านหัวช้างได้ย้ายครัวเรือนมาตั้งภูมิลำเนาที่ฝั่งหนองกกหรือบริเวณคุ้มใหญ่ในปัจจุบัน ดังนั้นจึงปรากฏว่าบริเวณคุ้มใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยของคนที่มาจากเมืองจตรพัตร์พิกาน คนที่อาศัยอยู่คุ้มน้อยเป็นกลุ่มคนที่มาจากเมืองสุวรรณภูมิ ซึ่งพ่อใหญ่แก้วกับแม่ใหญ่หล้า ก็เป็นคนหนึ่งที่เข้ามาอาศัยที่บ้านกูกาสิงห์ เวลาไร่เรียกกันกับพ่อใหญ่จารย์สี นามเมือง โดยมาทำนาอยู่ที่หนองทางทิศเหนือของ วัดบูรพาคุน้อย ต่อมาคนทั่วไปจึงเรียกหนองน้ำแห่งนี้ว่า “หนองแก้วลา” ในเวลาต่อมาประมาณปีพุทธศักราช 2475 พระคำสิงห์ ทนสิงห์ หรือหลวงพ่อหล้า ได้ชักชวนญาติโยมตั้งสำนักสงฆ์ขึ้นบริเวณกูกาสิงห์ (บุตรพ่อใหญ่จารย์ขันตี) และก็ได้พัฒนามาเป็นวัดในปัจจุบันในส่วนบริเวณคุ้มตะวันตกเล่ากันว่า เดิมเป็นที่ว่างเปล่าโล่งเตียนไม่มีผู้คนอาศัย และใช้เป็นที่เลี้ยงวัวเลี้ยงควายและเล่นตลกของเด็กและคนหนุ่มสาว เมื่อประมาณปีพุทธศักราช 2570 พ่อใหญ่สีสินฮัดหรือพ่อใหญ่โก๋ เชิดชู ภรรยาชื่อแม่ใหญ่วันโน ท่านมีภูมิลำเนาเดิมอยู่บ้านดงมัน ได้อพยพครอบครัวมาตั้งถิ่นฐานที่คุ้มตะวันตกเป็นคนแรก ทั้งนี้เพราะเห็นว่าพื้นที่แห่งนี้มีพื้นที่ว่างเปล่าสามารถจับจองที่นาทำกินได้ต่อมาจึงมีคนอพยพเข้ามาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะมาจากบ้านจาม เช่น พ่อใหญ่แก่น เชิดชู (บุตรพ่อใหญ่โก๋) แม่ใหญ่อิม ปันงาม พ่อใหญ่โม้ เชิดชู มาจากบ้านจามทุ่ง พ่อใหญ่แพง นามวงศ์ พ่อใหญ่มี เจริญ มาจากบ้านดงมัน เป็นต้น เมื่อคนกลุ่มนี้เข้ามาตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่คุ้มตะวันตก คนทั่วไปมักจะนิยมเรียกว่าคุ้มบ้านจามเพราะคนบ้านจามมีลักษณะเฉพาะที่คนทราบกันทั่วไปคือพูดจาสำเนียงโคราชซึ่งแตกต่างจากสำเนียงท้องถิ่น และมีฝีมือในการตีหม้อดิน เป็นต้น หลังจากนั้นจึงมีผู้คนอพยพเข้ามาอาศัยมากขึ้นจนเป็นคุ้มบ้านขนาดใหญ่ดังปัจจุบัน (ดำรง สังคมศิลป์, 2515)

วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

งานประเพณีสำคัญของชุมชนคือ ประเพณีบุญบั้งไฟ เนื่องจากเป็นชุมชนชนโบราณจึงถือเป็นจารีตจัดทำบุญบั้งไฟทุกปีตรงกับวันเสาร์แรกของเดือนพฤษภาคม และงานประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่ชาวบ้านจัดขึ้นในวันเพ็ญเดือน 5 ของทุกปี ประเพณีเลี้ยงปู่ตาจัดขึ้นในวันพุธแรกของเดือน 6 งานเทศกาลการ

ท่องเที่ยวเชิงเกษตร “งานกินข้าวทุ่งฯ นุ่งผ้าไหม” และยังมีประเพณีทำบุญตักบาตรสระแก โดยทั่วไปจัดหลังจากเลี้ยงปูตา 1 สัปดาห์

สถานที่ท่องเที่ยวและทรัพยากรธรรมชาติ

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีโบราณสถานขอม เช่น กู่กาสิงห์ กู่พนวิจ กู่พนระฆังที่ตั้งอยู่ในชุมชนนอกนี้ยังมีถนนคูชาดอยู่ทิศเหนือหมู่บ้านด้านทิศใต้ปรากฏมีถนนโบราณและสระขุดสมัยโบราณร่วมสมัยขอมและแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่จัดตั้งขึ้น ได้แก่ กลุ่มผ้าไหมพื้นบ้าน กลุ่มสวนเกษตรแบบพอเพียง กลุ่มพิพิธภัณฑ์มรดกภูมิปัญญา กลุ่มวรรณกรรมชาวบ้าน และกลุ่มการฟื้นฟูการตัดลายกระดาษพื้นบ้าน

การดำเนินการจัดการท่องเที่ยว

แนวทางการทำงานในส่วนแรกพัฒนาแหล่งเรียนรู้

1. ตลาดวัฒนธรรมกู่ข้าวขาวนา
2. พัฒนาพิพิธภัณฑ์ขาวนาจัดแสดงในด้านของอุปกรณ์การทำนา ไถเก่า ถังต้กลข้าวเก่าถึงไม้
3. สร้างและพัฒนาสวนเกษตร
4. สร้างกิจและพัฒนาศูนย์ผ้าไหม
5. สร้างกิจและพัฒนาศูนย์วรรณกรรม จะเป็นวรรณกรรม ประเภท ผญา กลอนลำนำวิถีขาวนาหนุ่มรถ

ไถไปไถมารับจ้าง

6. กิจกรรมกินข้าวทุ่งนุ่งผ้าไหม
7. ฟื้นฟูความเชื่อวิถีขาวนา วัฒนธรรมตาแฮก “ขึ้น ลง ปง เลี้ยง”
8. สร้างเครือข่ายเกษตรกรข้าวหอมมะลิ

กิจกรรมของโครงการที่ไม่สามารถปฏิบัติได้จริงเพราะโครงการนี้อยู่ในระยะที่สองซึ่งฤดูกาลทำนาได้ผ่านพ้นไปแล้วและโครงการนี้จะมีกิจกรรมที่เป็นเรื่องของศิลปวัฒนธรรมเป็นส่วนมากจึงได้เพิ่มกิจกรรมเรื่องข้าวให้มากกว่าเดิม

โครงการนี้ยังคงต้องกำหนดให้มีการประชุมคณะทำงานร่วมกันให้ใกล้ชิดมากขึ้น เนื่องจากหัวหน้าโครงการมีภาระรับผิดชอบหลายด้าน การจัดการกลุ่มและการจัดการเวลาในการดำเนินงานจึงค่อนข้างมีปัญหา

4.1.5 โครงการวิจัย การท่องเที่ยววัฒนธรรมขาวนา วิถีข้าว ปลา นา น้ำ จังหวัดอุบลราชธานี

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

บ้านชีทวนซึ่งหมายถึงการไหลย้อนกลับของน้ำชี มีบริเวณที่น้ำชีไหลวนกันขึ้นมา หรืออีกชื่อหนึ่งของหมู่บ้านคือ ชีชีวน ที่หมายถึงการอ้อมชู บ้านชีทวนเป็นหมู่บ้านที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยข้าวปลาน้ำ เพราะอยู่ใกล้แม่น้ำชี บ้านชีทวนมีลักษณะทางกายภาพพิเศษคือเป็นเนินสูงสลับกัน บ้านชีทวนมี 3 คุ่ม 1 คุ่มวัดป่า 2 คุ่มหนองจอก 3 คุ่มนาหม่อง เป็นหมู่บ้านที่มีวัดตั้งอยู่ทั้ง 4 ทิศรอบหมู่บ้าน ทางทิศตะวันออกมีพระธาตุสวน

ตาล มีพระธาตุสวนตาล พระธรรมเทศโวที่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ ฟาฝนตกต้องตามฤดูกาล มีเรื่องเล่าว่า “อำเภอเชียงแหงแล้ง” ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลได้มีการมาขอขมาพระธรรมเทศโวจากบ้านชีทวนเพื่อไปแห่ขอฝน และยังมีสถิตภัณฑ์เชิงเทียนทำด้วยไม้แกะสลักลงรักปิดทอง บางตอนประดับด้วยกระจกสี มีรางเล็กสำหรับปักเทียนอยู่บริเวณตอนบน เป็นงานไม้แกะสลักฝีมือชาวบ้านที่งดงามผู้ดูแลคือหมู่ที่ 3 คุ่มนาหม่อง ทางทิศใต้มีวัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์ มีธรรมาสันสิงห์หนึ่งเดียวในโลกสร้างด้วยความร่วมมือของช่างชาวเวียตนาม(แกวเวียง)กับช่างชาวบ้านท้องถิ่นโดยการนำของหลวงปู่ พระอุปชฌาย์ พรหมสโร เป็นศิลปะแบบผสมผสาน แบบเวียตนาม จีน ตามอิทธิพลของจีนเช่นหน้ากาล หมายความว่าป้องกันสิ่งชั่วร้ายไม่ให้เข้ามาในธรรมาสัน ทางทิศตะวันตกมีวัดศรีธาตุเจริญสุข มีพระไม้โบราณ ทางทิศเหนือมีวัดทุ่งศรีวิไล มีพระพุทธรูปพระพุทธรูปอยู่เย็นเป็นสุข

วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

สถานที่ท่องเที่ยวและทรัพยากรธรรมชาติ

วัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์ ประวัติความเป็นมา ตั้งแต่ พ.ศ. 2340 มีญาครุฑินก้อมเป็นผู้นำชาวบ้านสร้างวัดขึ้น ต่อมา คุณยายศรีนวลเห็นว่าบริเวณวัดคับแคบจึงได้บริจาคที่ดินเพิ่มเติม ชาวบ้านจึงตั้งชื่อวัดว่า วัดศรีนวล ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. 2347 เขตวิสุงคามสีมากว้าง 12.30 เมตร ยาว 17.80 เมตร ที่ตั้ง บ้านชีทวน หมู่ที่ 2 ตำบลชีทวน อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งในวัดวัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์มีธรรมาสันสิงห์ที่เป็นเอกลักษณ์มีความเป็นมาโดยมีพระอุปชฌาย์ พรหมสโร เป็นผู้ริเริ่มในการสร้าง จึงกล่าวถึงท่านดังนี้ พระอุปชฌาย์ พรหมสโร ท่านเป็นพระนักพัฒนา เช่นการสร้างกำแพงรอบวัด ตัดถนน ขุดบ่อ ทำศาลากลางบ้าน และเป็นพระนักปราชญ์นักปกครองสามารถดูแลปกครองพระสงฆ์สามเณรให้อยู่ในข้อวัตรปฏิบัติอันสมควรได้ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถจึงทำให้วัดมีพระเณรมาก พระจะมาจากที่ต่าง ๆ มาอยู่ที่วัดนี้ มาจากจังหวัดศรีสะเกษ “ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่าท่านเดินทางไปบิณฑบาตรจังหวัดศรีสะเกษแต่สามารถกลับมาฉันจังหันที่วัดได้”และท่านยังเป็นผู้มีความสามารถด้านศิลปกรรม จิตรกรรม สร้างกุฏิ หล่อพระพุทธรูปสร้างพระอุโบสถ(สิม) โดยเฉพาะอย่างยิ่งธรรมาสันตั้งสิงห์ การสร้างนำโดยหลวงปู่พระอุปชฌาย์ พรหมสโร สร้างประมาณปี พ.ศ. 2468-2470 ตั้งอยู่ในศาลาการเปรียญ ใช้เวลาสร้างอยู่ 3 ปีจึงแล้วเสร็จ โดยที่เป็นงานศิลปกรรมที่เกิดจากงานผสมผสานความคิดแบบไทย(ไทลาว) กับฝีมือช่างชาวนวนเวียง(แกวเวียง) ธรรมาสันสิงห์ มีลักษณะเป็นรูปสิงห์ ยืนเทินปราสาท (ตัวธรรมาสัน ยอดปราสาทเป็นเครื่องไม้แกะสลักทำเป็นชั้นซ้อนลดหลั่นกันลงมา อย่างสวยงาม มีทั้งภาพของเหล่าเทพและปราสาท ส่วนตัวสิงห์ด้านหัวเป็นหัวสิงห์ ตรงกลางเป็นทรงเจดีย์มีช่องสี่เหลี่ยมทั้ง 4 ด้าน มีรูปภาพเขียนสีเป็นรูปของเหล่าเทวดาและดอกไม้ของชาวฝรั่งเศส

ธรรมาสันสิงห์ทางด้านทิศเหนือ ซึ่งเป็นด้านที่ใช้ประโยชน์ในการทำกิจกรรมอันเกี่ยวเนื่องกับศาสนา มากกว่าทุกด้านและถือเป็นด้านหน้าทางขึ้นศาลาการเปรียญบริเวณหลังคามีสายฉลุไม้ลดหลั่นกันอย่างลงตัว จุดเด่นของหลังคาธรรมาสันสิงห์ทางด้านทิศนี้ ก็คือ การฉลุลายไม้เป็นลายเมฆแบบจีน เช่น “ลายเมฆอยู่”และ

ส่วนของลายฉลุหลังคาเรือนธรรมมาศยังมีตัวอักษรโง่งง หรือชื่อในวงกลม ซึ่งเป็นอักษรแห่งความยั่งยืนโดยมีความหมายว่า ความสมบูรณ์ ความหวัง ส่วนตัว เรือนธรรมมาศทางทิศเหนือนี้จะประกอบไปด้วย เทวามีพาหนะเป็นค่างขาว ซึ่งหมายถึงเทพที่คอยปกป้องรักษาธรรมมาศตัวนี้ เทวตาแบบไทยในท่าพ้อนรำ ซึ่งหมายถึง การร่วมยินดีในเวลาประกอบพิธีกรรมทางศาสนา มีค่างขาวอยู่มุมบนทั้ง 2 ด้าน ซึ่งหมายถึงการมีโชค ลาภ ถ้าค่างขาวคู่ก็หมายถึง โชคคู่ นั้นเอง และยังมีดอกโบตั๋น ซึ่งเป็นดอกไม้มงคล ของจีน และยังมีสัตว์ตามธรรมชาติ เช่น เสือ นก หงส์ กระรอก ที่ทุกตัวคาบดอกไม้ ซึ่งแสดงความเคารพ ศรัทธา ในศาสนา และยังมีห้วม้งกรที่เป็นต้นกำเนิดของพันธุ์พฤษภา ส่วน ตัวสิงห์ นั้นเป็นศิลปะการปั้นแบบขุนตำ ซึ่งมีลวดลายของเกร็ดสิงห์ที่ผสมผสานกับพันธุ์พฤษภาได้อย่างลงตัว และบริเวณตรงกลางลำตัวสิงห์ยังมีผ้าทิพย์ห้อยลงมาคล้ายกับฐานพระพุทธรูป ประดับให้ดูมีค่ามากยิ่งขึ้น ธรรมมาศสิงห์ทางด้านทิศใต้ ซึ่งทางด้านทิศนี้นั้น มีเสาหงส์คู่ที่มีตุ้ดติดอยู่ หมายถึงการบูชาพระรัตนตรัย ส่วนบริเวณทางขึ้นธรรมมาศยังมีซุ้มพระเหนือประตูทางเข้าธรรมมาศ ซึ่งมีนาค 2 ตัว เอาหางพันกัน ซึ่งเป็นซุ้มที่คอยปกป้องรักษาธรรมมาศสิงห์ ส่วนตัวบันไดทางขึ้นสำหรับให้พระภิกษุแสดงธรรมเทศนานั้น ยังเป็นการฉลุไม้เป็นแม่บันไดนาคโดยมีเบาะรองรับบันไดไว้ บริเวณ หลังคาธรรมมาศมีลายฉลุเป็นลายพันธุ์พฤษภา ได้แก่ลายเครือเถา ลายดอกไม้ และยังมีลายฉลुरुปลี เช่น มังกร รูปนก ยังมีลายดอกไม้ขนาดใหญ่อยู่ตรงกลาง และยังมีรูปหงส์สลัก ทางกลางลายพันธุ์พฤษภาบริเวณส่วนหัวของหงส์สลักเป็นรูปวงกลมคล้ายดวงอาทิตย์ หรือดวงจันทร์ ส่วน ตัวเรือนธรรมมาสนั้น ยังมีรูปหงษ์ อยู่ตรงกลาง ซึ่งหมายถึงความสง่างาม ยังตัวธรรมมาศยังมีลายพันธุ์พฤษภา โดยมีห้วม้งกรเป็นต้นกำเนิดของลาย ธรรมมาศทางทิศใต้ นี้ ยังมีรูปบุคคลที่แต่งกายคล้ายทหาร ซึ่งความเชื่อของอีสานจะหมายถึงบุคคลที่คอยดูแลศาสนสถานเหล่านั้น เช่นเดียวกับทางทิศเหนือ ธรรม มาศสิงห์ทางด้านทิศตะวันออก ซึ่งเป็นทิศของห้วสิงห์ ส่วนห้วสิงห์นั้น ช่างได้คิดออกแบบตามลักษณะของศิลปะยุวนเด่นด้วยของหองอยู่บนตัวสิงห์ลักษณะ คล้ายเปลวดวงตา จะใช้กระจงแบบโบราณที่มีโลหะล้อมไว้ปากจะอ้า เห็นฟันและเขี้ยวชัดเจน การให้สีสันจะมีความอิสระของช่างมาก บริเวณ หลังคาธรรมมาศมีลายฉลุเป็นลายพันธุ์พฤษภา ได้แก่ลายเครือเถา ลายดอกไม้ และยังมีลาย มังกร 2 ตัว หันหน้าเข้าหาดอกไม้ขนาดใหญ่อยู่ตกลกลาง และยังมีรูปไก่ 2 ตัว หันหน้าเข้าหากันท่ามกลาง ลวดลายต่าง ๆ โดยเฉพาะก้อนเมฆด้านบน ซึ่งเป็นศิลปะแบบจีนหรือเวียดนาม ส่วน ตัวเรือนธรรมมาสนั้นยังมีรูป หน้ากาล ซึ่งคติความเชื่อที่นิยมนำมาประดับตกแต่งซุ้มประตูหน้าต่างในงานศาสนสถาน และยังมีลายพันธุ์พฤษภาต่าง ๆ ที่มีต้นกำเนิดจากห้วม้งกร และทางด้านซ้ายจะมีรูปบุคคล 2 คน คนแรกแต่งกายในลักษณะชาว จีน และอีกคน ก็แต่งกายในลักษณะพม่า ส่วนด้านขวานั้น ยังมีบุคคล 3 คน ซึ่ง 2 คนแรกเป็นชาย หญิง เดินควงกันซึ่งต่างกายในชุดชาวฝรั่งเศส และยังมีคนรับใช้ที่บนห้วมีลาดใส่ปลา ดอกบัว และดอกโบตั๋น ซึ่งความเชื่อของจีนแล้วนั้นหมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ และยังมีรูปสัตว์ต่าง ๆ อีกด้วยเพื่อช่วยให้องค์ประกอบของตัวธรรมมาศสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ส่วน ตัวสิงห์ นั้น ซึ่งทางด้านทิศนี้จะเป้นทิศของห้วสิงห์รายละเอียดได้กล่าวไปแล้วนั้น นอกเหนือจากนี้ลำตัวด้านทิศเหนือนี้ ยังมีลวดลายของพันธุ์พฤษภาที่ผสมผสานกับเกร็ดของสิงห์ ซึ่งแสดงถึง

ความสามารถของช่างที่ออกแบบมาอย่างกลมกลืน ธรรมมาสสิงห์ ทางด้านทิศตะวันตก ซึ่งเป็นทิศของส่วนหางของธรรมมาสสิงห์ ในส่วนก่อนที่จะเป็นหางนั้นช่างได้ทำลายในส่วนทางด้านหลังส่วนบนเป็นลายปูน ปั้นพันธุ์พฤกษาก่อนจะมีโคนของหาง ซึ่งมีลักษณะคล้ายกาบ 2 ชั้น มีกาบทั้งหมด 5 กาบ และจึงแยกหางออกเป็น 4 เส้น แต่ละเส้นมีความยาวลดลั่นกันได้สัดส่วนดูอ่อนช้อยแต่เข้มแข็ง โดยมีลวดลายคล้ายก้อนเมฆหลากสีบริเวณหลังคาธรรมมาสมียลายฉลุเป็นลาย พันธุ์พฤกษา ได้แก่ลายเครือเถา ลายดอกไม้ และยังมีลายมังกร 2 ตัว หันหน้าเข้าหาดอกไม้ มี 15 กลีบข้างในวงกลมเดินเส้น 2 เส้น และยังมีรูปลวดลายสานขัดแตะเลียนแบบลายสานในการทำเครื่องจักรสาน และยังมีรูปนางเงือก อยู่ในลักษณะท่าว่ายน้ำเล่นอย่างมีความสุข นางเงือกจะสวมมงกุฎ กรองคอ กำไล ส่วน ตัวเรือนธรรมมาสนั้นยังมีรูป หน้ากาล ซึ่งคติความเชื่อที่นิยมนำมาประดับตกแต่งซุ้มประตูหน้าต่างในงานศาสนสถาน และยังมีลายพันธุ์พฤกษาต่าง ๆ ที่มีต้นกำเนิดจากหัวมังกร และยังมีรูปคนจีนผมแกระทั้งสองข้าง ยืนอยู่บนหลังช้าง มือซ้ายถือดอกโบตัน และบุคคลอีกด้านยังชายที่สวมหมวกมียอดแหลม ซึ่งบุคคลทั้ง 2 ถือดอกไม้วิ่งเข้าหาหน้าต่าง แสดงออกถึงอารมณ์ได้อย่างชัดเจน และยังมีรูปนก รูปม้า บริเวณตัวเรือนทางด้านทิศนี้ยังมีหน้าต่างฉลุไม้แกะสลักเป็นลวดลายพันธุ์ พฤกษา ส่วนตัวสิงห์ นั้น ซึ่งทางด้านทิศนี้จะเป็นทิศของหางสิงห์ รายละเอียดได้กล่าวไปแล้วนั้น ซึ่งส่วนหางนี้จะมีลักษณะคล้ายกับหางนกในนิยายของจีนอีกด้วย

วัดวัดทุ่งศรีวไล ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2340 เดิมที่ดินที่ตั้งวัดนี้เป็นอุทยานของธิดาแห่งเจ้าเมืองซีทวน ชื่อว่า พระนางเจียงไค บริเวณวัดมีโบสถ์หลายชั้นล้อมรอบอุโบสถ และวิหารหลังเก่าไปจนถึงกำแพงรอบวัด ทุกทิศตลอดทั้งสระน้ำใหญ่ หลวงพ่อพุทธวิเศษ เป็นพระพุทธรูปปางนาครปรกสร้างด้วยหินศิลาแลง หน้าตักกว้าง 55 เซนติเมตร สูง 90 เซนติเมตร เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ในยุคทวารวดี อายุ 1000 กว่าปี โดยมีหลวงพ่อบุญชูชัยสิทธิ์ อยู่เบื้องขวา หลวงพ่อบุญชูชัยรัตนอยู่เบื้องซ้ายซึ่งปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในวิหารวัดทุ่งศรีวไล บ้านซีทวน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

ตำนานนางเจียงไค ตำนานบ้านซีทวน ณ เมืองซีทวน เจ้าเมืองแห่งนี้มีลูกสาวชื่อนางเจียงไค เป็นผู้มีรูปลักษณะสวยงามจนเป็นที่เลื่องลือไปยังหัวเมืองต่าง ๆ เจ้าชายกาละหงส์ ลูกชายเจ้าเมืองจำปาศักดิ์ได้มาพบนางเจียงไค จึงถูกใจจนได้หมั้นหมายเอาไว้ ท้าวอินทระสะเกษ หรือท้าวบุญมา แห่งเมืองนครลำดวน ก็ได้ยินคำร่ำลือในความงามของนางเจียงไค ก็ได้เดินทางข้ามแม่น้ำชีมาเพื่อมาพบนางเจียงไคขณะกำลังชมสวนที่อุทยานของนาง หรือปัจจุบันคือ บริเวณวัดทุ่งศรีวไล เมื่อท้าวอินทระสะเกษได้พบนางเจียงไคแล้วก็ได้เกี้ยวพาราสี แต่นางเจียงไคไม่อาจรับไมตรีนั้นได้จึงบอกว่า มีคู่หมั้นแล้ว แต่ท้าวอินทระสะเกษก็ยังดื้อดึงเพราะนางเจียงไคแค่หมั้นหมายยังไม่ได้แต่งงานซะหน่อย จึงได้อุณนางเจียงไคขึ้นหลังม้าแล้วเดินทางไปยังเมืองของตน โดยได้ควมม้าข้ามทุ่งนา (บริเวณเขื่อนน้อย) เรือยไปจนถึงบ้านท่าศาลา จึงได้พัก นางเจียงไคได้ไปนั่งไศยเส้าอยู่ ตรงนั้นบริเวณนั้นจึงเรียกว่า ท่าไศย และได้โกหกท้าวอินทระสะเกษว่า ลืมเครื่องแต่งตัว ลืมสร้อยลืมหวนอยากกลับไปเอา อีกทั้งก็คิดถึงบิดาด้วย แต่ท้าวอินทระสะเกษรู้ทันก็บอกไม่ให้กลับไปต้องเดินทางข้ามแม่น้ำชีไปที่

เมืองนครลำดวนด้วยกัน พวกที่เดินทางมากับท้าวอินทระสะเกษมีทั้งคนเดิน ชี่ม้า มีการอุ้มการขี่หลังกันไป จึงเรียกบริเวณนั้นว่า บ้านเจ็ย (ภาษาอีสาน เจ็ย หรือ เกี้ย คือ การขึ้นขี่หลัง) ผ่านบ้านอัน (ตำบลระทาย) และพักอยู่บริเวณนั้น ได้ทำการล่าสัตว์เพื่อมาทำอาหาร สัตว์ที่ล่าได้คือ ตัวอ้น จึงเรียกบริเวณนั้นว่า บ้านอ้น จากนั้นเดินทางต่อไปพักอยู่ใกล้กับหนองน้ำแห่งหนึ่งซึ่งเต็มไปด้วยสาหร่ายชนิดหนึ่ง ที่ชาวบ้านเรียกว่า เทา จนเป็นชื่อเรียกบ้านนั้นว่า บ้านหนองเทา พักบริเวณนี้ได้เตามาเป็นอาหาร และมีการเฉลิมฉลองกันที่ได้นางเจียงไคมา กุดที่อยู่บริเวณนั้น จึงเรียกว่า กุดสันดอน หรือ กุดกินดอง จากนั้นจึงได้เดินทางต่อไปจนถึงนครลำดวนชุมชน ต่อมาเจ้าชายกาละหงส์แห่งเมืองจำปาศักดิ์ ซึ่งยังไม่ทราบเรื่องว่านางเจียงไคถูกลักพาตัว ได้จัดขบวนขันหมากเพื่อจะมาแต่งงานกับนางเจียงไค พอทราบแล้วจึงโกรธมากและตามไปชิงนางเจียงไค ซึ่งขณะนั้นเองนางเจียงไคกำลังตั้งครรภ์อ่อน ๆ เจ้าชายกาละหงส์ไปทำหายท้าวอินทระสะเกษที่บริเวณบ้านระทายในปัจจุบัน ท้าวอินทระสะเกษยกพลมาตั้งค่ายเพื่อต่อสู้ที่บ้านเมืองน้อย หรือ เมืองอินทระสะเกษ และเกิดการสู้รบกัน นานจนนางเจียงไคต้องแก่ก็ได้คลอดลูกที่ค่ายนี้ ลูกที่คลอดออกมามีหน้าตาเป็นคนแต่มีขนขึ้นตามตัวเต็มไปหมด จึงให้ชื่อว่า ท้าวบาลิง ท้าวอินทระสะเกษได้ให้โหรมาทำนายว่าทำไมท้าวบาลิงจึงได้เกิดมาเป็นแบบนี้ โหรผู้ที่ทำนายรับสินบนจากนางทางเขมรซึ่งไม่ชอบนางเจียงไคอยู่แล้ว จึงได้ทำนายให้ว่า เพราะนางเจียงไคเป็นกาลีบ้านกาลีเมือง เป็นต้นเหตุทำให้เกิดศึกสงครามผู้คนล้มตายมากมาย พอคลอดลูกมาจึงเหมือนลิง ท้าวอินทระสะเกษเชื่อตามที่โหรทำนาย จึงขับไล่นางเจียงไคออกจากค่ายให้ไปอยู่ในสวนกล้วย อีกตำนานหนึ่ง ก็ว่าท้าวอินทระสะเกษนี้ได้บังคับให้นางเจียงไคนำลูกไปลอยน้ำตรงท่าน้ำ (ปัจจุบันที่ทำข้ามระหว่างกันทธารมย์มาบ้านระทาย บ้านเหมา เรียกว่า ท่านางเหมา มีการสร้างสะพานข้ามและสร้างศาล เรียกว่า ศาลนางเหมา) แพลอยไปตามน้ำ จนถึงนครจำปาศักดิ์จากนั้นเมื่อนางเจียงไคได้ตายไป ท้าวอินทระสะเกษ ก็ไม่ได้กลับไปครองบ้านครองเมืองอีก เมืองชีชวนก็ล่มสลายไป ไม่มีเจ้าเมืองปกครองต่อ แต่ก็ยังมีลูก ๆ หลาน ๆ อาศัยอยู่ ซึ่งก็ยังได้ยินการเรียกชื่อที่ขึ้นต้นว่า ท้าวหรือ นาง กันอยู่ เช่น ญาแม่นางยาน ญาแม่คำเกิน อุทยานของนางเจียงไค ก็ถูกปล่อยร้างจนกลายเป็นป่าเป็นดง มีนกกระเรียน หรือนกเขียนมาอาศัยอยู่มากมาย มีคำกล่าวว่า “ทุ่งสามขา เนินนกเขียน เงินสามเกวียนอยู่ใต้ต้นมะพลับ” ซึ่งเกี่ยวเนื่องไปถึงการสร้างพระธาตุพนมเมื่ออุทยานรกร้างกลายเป็นป่า ชาวบ้านก็มาหากินหรือหาของป่าจนได้มาพบเศษของพระพุทธรูปโผล่ขึ้นมา จึงได้ช่วยกันขุดจนพบว่าเป็นพระพุทธรูปซึ่งทำด้วยศิลาแลง หรือพุทธรูปในปัจจุบัน จึงพากันสร้างโรงเรือนเพื่อประดิษฐาน มีญาติโยมเข้ามากราบไหว้ หลวงพ่อสันนิษฐานว่า เมื่อท้าวอินทระสะเกษได้ออกบวชเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้นางเจียงไค คงสร้างสำนักสงฆ์ขึ้น ณ บริเวณนี้ และพระที่ขุดพบก็คล้ายคลึงกับพระศิลาแลงที่ประสาทสระกำแพงใหญ่ ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นศิลปะแบบขอม “หลวงพ่พุทธรูป” ดังที่ปรากฏแล้วข้างต้นในตำนานนางเจียงไค สถานที่ต่าง ๆ ที่ถูกกล่าวถึงในตำนานล้วนแต่มีอยู่จริงในปัจจุบันและยังมีหลักฐานทางโบราณคดี คือการขุดพบหม้อสีหูเป็นหม้อขนาดใหญ่ กลองมโหระทึก พระพุทธรูป ใบเสมา บริเวณที่เป็นวันทุ่งศรีวิไลคืออุทยานหรือสวนดอกไม้ของนางเจียงไค

ช้วน้อยบ้านชีทวน ช้วนหมายถึงสะพาน แต่ก่อนเป็นสะพานไม้เชื่อมระหว่าง บ้านชีทวน และ บ้านหนองแคน สมัยก่อนบ้านชีทวนเป็นเมืองที่มีทาสและส่งทาสมาดูแลนา คือบริเวณบ้านหนองแคนปัจจุบัน เนื่องจากบ้านชีทวนมีความศรัทธาปสาทะในพุทธศาสนา เมื่อสร้างบ้านให้แล้วก็สร้างวัด (วัดธาตุศรีเจริญสุข) และมีพระธุดงค์ผ่านมาพบวัดธาตุเจริญสุขจึงจำพรรษาอยู่ที่นั่นเมื่อนานเข้าก็เริ่มมีพระมากขึ้น เนื่องจากบ้านหนองแคนเป็นบ้านน้อย (หมู่บ้านขนาดเล็ก) พระบิณฑบาตรไม่พอฉันต้องไปบิณฑบาตรบ้านชีทวน ต้องข้ามทุ่งนา หนองน้ำ ที่เป็นโคลนตม ซึ่งทำให้สัญจรลำบาก ชาวบ้านจึงรวมกันหาไม้มาทำสะพานไม้ เป็นไม้แผ่นเดียวแคบ ๆ พอที่ให้พระสัญจรไปมาได้ โดยไปหาไม้จากเรือที่อับปางในแม่น้ำชี ฐานโรงศพ(แม่คิงไฟของโรงศพ) เสาบ้านเก่า และมีการซ่อมแซมสะพานทุกปี เมื่อสะพานชำรุดก็มีการรับบริจาคไม้ ชาวบ้านชีทวนเรียกว่า (เต็น) การขอ “การเต็นการขอและการลงแขกร่วมมือกันทำงานของชาวบ้านก็จะมีอาหารเฉพาะถิ่นคือ ข้าวโล่งข้าวช่าย ข้าวโล่งคือการนำเอาข้าวสารเจ้ามาต้มจนแตกเมล็ดจากนั้นก็นำมาผัดผสมกับปลาแห้งป่น ใส่กะทิ เครื่องแกงกะทิ ที่ขาดไม่ได้คือกระชาย ส่วนข้าวชายนั่นทำจากข้าวเหนียว กรรมวิธีการทำก็เหมือนกับข้าวโล่ง ชาวบ้านรวมกันทำงาน อาหารที่นำมาเลี้ยงกันก็คือข้าวโล่งข้าวช่าย หากผู้ใหญ่ไปช่วยกันทำงานอาหารที่เหลือก็จะห่อกลับบ้านมาให้เด็ก ๆ เด็กก็มักจะถามว่า มื้อนี้มีเศษอะไรหอบ หมายถึงมีอาหารเหลือมาบ้านไหม” ผู้ใหญ่ในหมู่บ้านก็จะเดินประกาศขอรับบริจาคไม้เก่าจากชาวบ้าน ต่อมาไม่หายากชาวบ้านเลยประชุมกันทำบุญผ้าป่าเพื่อทำสะพานคอนกรีต โดยการนำของอาจารย์ระลึก ธาณี กลุ่มรักบ้านเกิด “คนบ้านชีทวน” สะพานก็จะมีลักษณะที่โค้งไปมาเพราะมีการขอสร้างสะพานไปตามคันทนาของชาวบ้าน ในส่วนของช้วนใหญ่ที่เชื่อมจากวัดทุ่งศรีวิไลถึงบ้านชีทวนนั้นสมัยก่อนมีการสัญจรไปมา โดยมาบรรจบกันที่ช้วน้อย ปัจจุบันนี้ช้วนใหญ่ไม่มีความสำคัญเพราะมีการตัดถนนจากบ้านชีทวนผ่านวัดทุ่งศรีวิไล ช้วนใหญ่จึงไม่มีบทบาทสำคัญในปัจจุบันและหายไปในที่สุด

โครงการนี้อยู่ระหว่างการดำเนินงานท่องเที่ยวแต่ละหมู่บ้านและซึ่งจัดรายการท่องเที่ยวทั้ง 4 หมู่บ้านเป็นรายการท่องเที่ยวที่กำหนดให้ศึกษาชุมชนในพื้นที่ต่อไป

4.2 โครงการที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณประจำปี พ.ศ.2561

สำหรับโครงการในปีงบประมาณ 2561 นี้ เริ่มตั้งแต่การพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อเขียนโครงการเสนอขอการสนับสนุนงบประมาณจาก สกว. ซึ่งได้ประชุมร่วมกันกับชุมชนและผู้ดำเนินงานวิจัย เพื่อสร้างความเข้าใจในการทบทวนศักยภาพของพื้นที่ ที่ควรนำมาพัฒนาเพื่อการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนาได้อย่างเหมาะสม ทำให้พบปัญหาที่จำเป็นต้องวิจัย เพื่อพัฒนาทั้งศักยภาพทรัพยากรธรรมชาติ วิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและบุคลากรในพื้นที่ รวมทั้งการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม ในการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนาในแต่ละพื้นที่โดยเริ่มจากการร่วมกันทบทวนบริบทชุมชน เป็นข้อมูลปฐมภูมิ และกลไกได้จัดหาข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ดังนี้

4.2.1 โครงการจัดการท่องเที่ยววิถีชุมชนบ้านโคกหนองแห้วบ้านศรีเจริญ ตำบลเลยวังไสย์ อำเภอกุหลาบ จังหวัดเลย

บ้านโคกหนองแห้ว หมู่ที่ 3 ตำบลเลยวังไสย์ อำเภอกุหลาบ จังหวัดเลย หมู่บ้านที่มีภูเขาคือเป็นป่าโคก และมีหนองน้ำหลายแห่งอยู่บริเวณนั้นแล้วจะมีหมู่บ้านขึ้นเกิดขึ้นในหนองน้ำเรียกว่า ภูน้ำแห้ว หมู่บ้านที่แยกออกมาจากหมู่บ้านโคกหนองแห้ว ถ้าลบเขตแดนการปกครองออกไปจะเห็นว่า บ้านโคกหนองแห้ว และบ้านศรีเจริญเป็นชุมชนเดียวกัน มีประวัติศาสตร์ และสังคมวัฒนธรรมเดียวกัน เมื่อ ปี พ.ศ. 2487 หรือประมาณ 60 ปีที่ผ่านมา บริเวณที่เป็นที่ตั้งหมู่บ้านศรีเจริญ และโคกหนองแห้ว เป็นพื้นที่ป่าดง ในสมัย บ้านเลยวังไสย์ ตั้งหมู่บ้านแล้ว นายอิน พิมสารี เป็นครอบครัวแรกที่ย้ายบ้านมาอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ นายอิน บ้านเดิมอยู่บ้านสวาย อำเภอด่านซ้าย ได้ยินข่าวจากญาติพี่น้องว่า บ้านเลยวังไสย์อุดมสมบูรณ์ จึงพาครอบครัวอพยพไปอยู่บ้านเลยวังไสย์ ต่อมานายอินเห็นว่าพื้นที่บริเวณบ้านโคกหนองแห้ว มีอาหารการกินสมบูรณ์ มากกว่า บ้านเลยวังไสย์ และเป็นพื้นที่ที่ยังไม่มีใครครอบครอง จึงพาครอบครัวย้ายอีกครั้ง โดยครั้งแรกพาครอบครัวไปตั้งบ้านเรือนที่บริเวณห้วยแสม ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของหมู่บ้านในปัจจุบัน ในตอนนั้น ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านดง มีญาติพี่น้องมาตั้งบ้านเรือนประมาณ 5 ครอบครัว หลังจากนั้นประมาณ 5 ปี นายอิน เห็นว่าบริเวณที่ตั้งบ้านนั้นไม่เหมาะสม เนื่องจากมีช้างป่าเข้าไปรบกวนอยู่เป็นประจำ และลูกหลานมักจะเจ็บ อยู่เสมอโดยไม่ทราบสาเหตุ การหาน้ำดื่มก็หายากขึ้นเรื่อย ๆ นายอินจึงพาญาติพี่น้องย้ายที่ตั้งบ้านอีกครั้ง และ เห็นที่เหมาะสมคือบริเวณใกล้กับหนองแห้ว ซึ่งเป็นที่ตั้งหมู่บ้านในปัจจุบัน เพราะมีน้ำดื่ม และใช้ได้ตลอดทั้งปี หลังจากนั้นจึงมีญาติพี่น้องจากที่อื่น อพยพเข้าไปอาศัยสมทบเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นหมู่บ้านในปัจจุบัน

ประวัติบ้านศรีเจริญหมู่ที่ 8 ตำบลเลยวังไสย์ อำเภอกุหลาบ จังหวัดเลย บ้านศรีเจริญ หมายถึง หมู่บ้านที่มีความดีงาม ความเจริญรุ่งเรือง ในปี พ.ศ. 2545 บ้านโคกหนองแห้วมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 215 ครัวเรือน เป็นชุมชนที่มีจำนวนหลังคาเรือนมากที่สุดในตำบลเลยวังไสย์ ในปีเดียวกันนี้เองทางราชการจึงแยก หมู่บ้านใหม่ขึ้นเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่ง เนื่องจากเห็นว่าบ้านโคกหนองแห้วมีจำนวนหลังคาเรือนมากเกินไปอาจทำให้ไม่สะดวกในการปกครองและพัฒนา หมู่บ้านใหม่นี้ตั้งชื่อบ้านว่า “ศรีเจริญ” โดยตั้งชื่อบ้านมาจากประชาชน ในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีนามสกุลว่า “ศรีบุรินทร์” จึงนำคำว่า “ศรี” นำหน้าและเพิ่มคำว่า “เจริญ” เข้าไปเพื่อให้ หมู่บ้านเจริญรุ่งเรือง (กศน.อำเภอกุหลาบจังหวัดเลย,ประวัติศาสตร์หมู่บ้านและชุมชนในจังหวัดเลย อำเภอกุหลาบ)

พื้นที่วิจัยมีการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่องและความพยายามในการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวรอบ ๆ เช่น ภูหอ ภูโสม แต่ยังไม่มีการจัดการท่องเที่ยว จึงควรได้รับการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยให้มีการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังต่อไป

4.2.2 โครงการศึกษาวิจัยการท่องเที่ยว เบิ่งทามยามแม่น้ำมุน

ตำบลดอนแรด เดิมเป็นป่ารกโดยเฉพาะที่ดอนเต็มไปด้วยกอไผ่และไม้หนานาพันธุ์ มีสัตว์ป่าชุกชุม ทั้ง เสือ หมี ลิง แรด งูต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะแรดได้อาศัยอยู่ตามหนองน้ำต่าง ๆ เช่น หนองสำโรง หนองขอน หนองหมี หนองตอ ตามหนองน้ำมีกุ่ม หอย ปู ปลา อย่างอุดมสมบูรณ์ เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2435 ได้เกิดโรคระบาดขึ้นในเขตบ้านเปาะ เขตอำเภออุทุมพร จังหวัดศรีสะเกษ มีคนล้มตายเป็นจำนวนมาก จึงอพยพข้ามห้วย ๆ เพื่อหลบโรคภัยมาอาศัยอยู่ที่บ้านดอน และไม่นานโรคภัยแรงก็สงบลง จึงสร้างหลักปักฐานอยู่ที่บ้านดอน ต่อมาชาวบ้านช่วยกันตั้งชื่อหมู่บ้าน และตำบลว่า "ดอนแรด" ปัจจุบันมี 16 หมู่บ้าน และผู้คนอพยพโยกย้าย มา แต่ละหมู่บ้านก็มีที่มาไม่เหมือนกัน มาจากอำเภอเบ็ญตือ จังหวัดศรีสะเกษ อำเภออุทุมพร จังหวัดศรีสะเกษ เป็นต้น

วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

ในตำบลดอนแรดมีการจัดประเพณีบุญบั้งไฟประจำปีอย่างยิ่งใหญ่ และในลักษณะของวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ในวิถีชีวิต คนกับทาม

สถานที่ท่องเที่ยวและทรัพยากรธรรมชาติ

1. ดงภูดินของราศีไศลจังหวัดศรีสะเกษ
2. กราบพระพุทธรูปชินราชองค์ที่สองของประเทศที่อำเภอเบ็ญตือ
3. แหล่งเรียนรู้ป่าบุงป่าทามตามเกาะแก่งต่าง ๆ ในลำน้ำมูลตอนบน
4. ทรัพยากรในหมู่บ้านคือ ข้าว กล้วย หน่อไม้ มันแขง กาก ผัก ไข่

การบริหารจัดการท่องเที่ยว

ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโครงการเบิ่งทามยามแม่น้ำมุน อยู่ในขั้นตอนของการแบ่งหน้าที่การบริหารจัดการในเบื้องต้นเพื่อเป็นตัวหลักในการดำเนินงานซึ่งในการปฏิบัติจริงทุกฝ่ายจะได้ทำงานร่วมกัน

การแบ่งหน้าที่ในการทำงานก่อนการเรียนรู้กระบวนการท่องเที่ยวชุมชน ประกอบด้วย

หน้าที่	รายชื่อผู้รับผิดชอบ
1. หัวหน้าโครงการ	นายบุญมี โสภักดิ์
2. ผู้ประสานงาน	นาย ฉวี ดลบัว
3. การทำสื่อและติดต่อสื่อสาร	นายเกรียงไกร นิลแก้ว
4. ฝ่ายจัดการเอกสาร	นางสาวอรอนงค์ ศรีใหญ่ นายสมปอง ไยเมือง
5. ฝ่ายการเงิน	นางสาวอรอนงค์ ศรีใหญ่

6.ฝ่ายสถานที่	นายสมาน ทาเงิน พ่อรอด พ่อเตี้ย
7.ฝ่ายนำเสนอ	นายสังข์เวียน โสภักดิ์ นายยุทธศักดิ์ สองวงศ์
8.ฝ่ายต้อนรับ	แม่แก้ง พ่อเตี้ย แม่วรรณ พ่อจุก

จากการเข้าร่วมประชุมกับผู้วิจัยต่อเนื่อง ได้ร่วมกันทบทวนบริบทชุมชนเกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม อาหาร นันทนาการ และภูมิปัญญา ในอดีตที่ปฏิบัติกันมาในชุมชน เพื่อสร้างภาพฝันในการนำ วิถีชาวนาในอดีต ประสานกับวิถีชาวนาในปัจจุบัน จัดทำเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวต่อไป และเพื่อจะได้เห็น ร่วมกันว่า การจัดตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ควรคำนึงถึงการดำเนินงานในบทบาทต่าง ๆ อย่างไรและ จะได้กำหนดหน้าที่แต่ละฝ่ายให้เหมาะสมต่อไป

4.2.3 โครงการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวิถีชาวนาในชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดมหาสารคาม

บ้านหนองคู – ศรีวิไล ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ความเป็นมาของบ้านหนองคู- ศรีวิไล ผู้คนที่อพยพมาอยู่ที่บ้านหนองคูมีสองสาย สายแรกมาจากบ้านแมดกาหลง จากจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้ที่พามาคือพ่อใหญ่อยู่ด้อย สายที่สองมาจากบ้านขามเฒ่าอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยการนำของหลวงปู่ญาครุหล่อยและพ่อใหญ่แสง มารวมกันบริเวณบ้านหนองศรีไผ่ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านหนองคูประมาณ 1 กิโลเมตร ปัจจุบันเป็นที่นาของผู้คนในชุมชนซึ่งจะเรียกบริเวณนี้ว่าดอนบ้านฮ้างหรือนาบ้านฮ้าง เพราะผู้คนอยู่บริเวณนี้มานานแล้วเกิดโรคระบาดขึ้นคือโรคห่า(โรคปากฮ้าง) จึงได้แยกย้ายกันหนีกลุ่มหนึ่งย้ายไปทางทิศเหนือคือบ้านโคกกลาง กลุ่มที่สองไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือคือบ้านหัวระฆัง และกลุ่มที่สามย้ายไปทางทิศตะวันตกเป็นบ้านหนองคูปัจจุบัน กลุ่มนี้มาพบหนองซึ่งเชื่อว่าหนองนี้เป็นหนองที่ทหารลาวเป็นผู้ขุดไว้จึงพากันมาอยู่ที่นี่เพราะมีความอุดมสมบูรณ์ จากนั้นคนในหมู่บ้านนี้ก็ย้ายไปทางทิศตะวันตกอีกบางส่วนซึ่งจะห่างจากบ้านหนองคูปัจจุบันสองกิโลเมตรซึ่งเป็นป่าไม้ แล้วตั้งชื่อว่าบ้านโนนฮีเม่าเพราะว่าป่าไม้มากทำถ่านเพื่อมาแลกข้าวที่บ้านหนองคู ที่มาจริง ๆ คือเด็กอายุสิบสี่สิบห้าปีไม่มีเสื้อผ้าใส่คว้นถ่านก็ไปจับตามตัวและอวัยวะเพศจึงเป็นที่มาของบ้านโนนฮีเม่า ซึ่งเมื่าคำนี้นี้หมายถึงเม่าหมอง มีฝายอยู่ข้างบ้านโนนฮีเม่าประมาณร้อยเมตรเรียกว่าฝายกุ่ม เป็นฝายที่น้ำแชบ มีรสชาติอร่อยทางทิศใต้ของบ้านโนนฮีเม่าจะมีฝายน้ำเล็ก ๆ ชาวบ้านจะเรียกว่าฝายกอกแก ต่อมาที่บ้านหนองศรีไผ่เกิดโรคระบาดจึงย้ายกลับเข้าไปที่บริเวณบ้านหนองคูเดิมเพื่อหนีโรคระบาด จากคำบอกเล่าของคุณยายอายุร้อยกว่าปี เล่าว่าพ่อใหญ่ที่พามาคือพ่อใหญ่พิมพสอน ย้ายเข้ามาอยู่บริเวณบ้านหนองคูซึ่งอยู่รวมกัน แล้วก็ยังเกิดโรคระบาดขึ้นอีก มีผู้คนเห็นเต่าใหญ่ หมาดำใหญ่ ผีเป่า ผีโพง ทางทิศตะวันออกหมู่บ้านจะมีดอนตาปู่ มีหนองน้ำ แล้วผีเหล่านี้ก็มาก่อวณชาวบ้านผู้นำหมู่บ้านโดยการนำของผู้ใหญ่จำปาจือ ได้นิมนต์หลวงปู่ชมจาก อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มาทำพิธี เพราะผีเหล่านี้จะชอบไปหาแม่หม้าย แล้วแม่หม้ายได้รับความเดือดร้อนอย่างมาก เหตุที่ได้นิมนต์

หลวงปู่ชมที่จังหวัดร้อยเอ็ดมาทำพิธีเพราะแม่บ้านเหล่านี้เป็นคนที่เชื้อสายที่เดินทางมาจากร้อยเอ็ดมาอยู่ที่หมู่บ้านนี้ พอหลวงปู่ชมมาถึงก็ทำพิธีฝังป้อบ้านและฝังเสาไม้รอบหมู่บ้าน โดยกำหนดเอาทิศทั้งสี่เป็นเกณฑ์กำหนดในการฝังหลักบ้าน จากนั้นจึงมีการกำหนดวิถีปฏิบัติของชาวบ้าน โดยกำหนดเอาวันเพ็ญเดือนหกเป็นบุญเบิกบ้านจะต้องทำบุญเบิกบ้านก่อนที่จะลงทำนา ระเบียบในพิธีกรรมคือห้ามฆ่าสัตว์ใหญ่ในหมู่บ้าน เช่น โค กระบือ หมู เป็นต้น หากจะมีการฆ่าสัตว์เหล่านี้จะต้องทำนอกหมู่บ้านทำเสร็จแล้วจึงจะนำเข้ามาในหมู่บ้านได้ ประเพณีจะทำได้โดยการตั้งบุญคุณสามคืนหรือสามแลง พอถึงวันที่สี่ชาวบ้านก็จะนำข้าวมาคนละหนึ่งตะกร้าถือว่าข้าวที่นำมาเข้าพิธีกรรมนั้นเป็นข้าวพันธุ์ในการทำนา หมู่บ้านนี้จะไม่บดธูปแต่จะนับถือพระและไม่มีบุญบังไฟที่เป็นสัญลักษณ์ของธูป ในการทำพิธีในเดือนหกบุญเบิกบ้านก็จะมี น้ำมนต์ กระจับข้าว ฝ้ายผูกแขน และกับข้าวอาหารต่าง ๆ มาจั้งหัน ทุกอย่างจะมาร่วมกันก่อนลงทำนา เมื่อปี พ.ศ. 2533 มีการแยกหมู่บ้าน โดยมี พ่อใหญ่สี ออกไปอยู่ตามสวนออกไปทางทิศตะวันตกหมู่บ้านมีชื่อว่าศรีไว ด้วยชื่อศรีไวนี้มาจาก ชื่อของ พ่อใหญ่ สี ที่เป็นผู้ตั้งบ้านคนแรก โดยมีผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ ผู้ใหญ่ พาน สุริยะ ส่วนบ้านหนองคู ผู้ใหญ่คนแรกคือ ผู้ใหญ่จำปาจื่อ

บ้านหนองหิน ตำบลโคกก่อ อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม

ความเป็นมาบ้านหนองหิน เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2355 ได้มีพรานป่าทราบชื่อว่า พ่อใหญ่ดอน บ้านเดิมอยู่บ้านบัวค้อ (ตำบลบัวค้อปัจจุบัน) ออกหาละหานอยู่ประจำและได้มาพบแหล่งน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์มีโชดหินสีขาวน้ำใสสะอาดแม้ในฤดูแล้งหนองน้ำแห่งนี้ก็ยังมีน้ำให้ดื่มกินตลอดทั้งปี ปัจจุบันอยู่ติดอ่างโคกก่อ และประเพณีบ้านหนองหินปัจจุบันหากถึงช่วงฤดูลงปลาชาวบ้านจะไปลงหาปลาที่หนองน้ำแห่งนี้ ซึ่งจะขอต่อเจ้าที่(อะฮักบ้าน)ก่อนจึงจะสามารถจัดประเพณีการลงปลาได้ จากนั้นพ่อใหญ่ดอนจึงได้ปักหลักค้ำคินเพื่อส่องสัตว์ในยามค่ำคืน พ่อใหญ่ดอนอาศัยอยู่เป็นเวลานานจนเกิดความเคยชินซึ่งมีความปลอดภัยและรู้สึกอบอุ่นเหมือนเป็นบ้านของตัวเอง ต่อมาก็มีคนรู้จักกับพ่อใหญ่ดอนอพยพติดตามมาจากบ้านบัวค้อมาอยู่ร่วมกันเพื่ออาศัยหนองน้ำแห่งนี้เพื่อใช้อุปโภคบริโภคหลายครอบครัวและตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่าบ้านหนองหินตามสภาพพื้นที่ โดยมีความเชื่อว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์มีเจ้าที่ปกปักรักษา จึงกำหนดเอาเขตป่าที่ต้นไม้ใหญ่เป็น “อะฮัก” ต่อมาเชื่อว่าดอนปู่ตาและเมื่อมีการอพยพโยกย้ายมาอยู่หลายครอบครัวจึงมีการคัดเลือกผู้นำหมู่บ้านคนแรกชื่อว่า นายคำภา กระสังข์ ซึ่งเป็นลูกชายของพ่อใหญ่ดอน เป็นผู้นำหมู่บ้านและได้รับตำแหน่งตาแสง ซึ่งหมายถึงกำนันในโอกาสต่อมา

บ้านหัวขัว เทศบาลตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม

ประวัติหมู่บ้านหัวขัวเป็นหมู่บ้านที่แยกออกจากบ้านแกดำ ซึ่งผู้ที่มาก่อตั้งบ้านแกดำชื่อหลวงปู่จ้อยเป็นคนอำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เดินทางมาตามลำห้วยวังเล้งซึ่งผ่านบ้านสนาม บ้านเสือโก้ ผู้ติดตามมาคือปู่ขุนศรี ปู่ขุนชาญ ซึ่งก็ยังมีอนุสาวรีย์ของท่านอยู่ให้กราบไหว้ และมีการจัดบูชาทุกปีเพราะท่านเป็นผู้ตั้งหมู่บ้าน ในปี พ.ศ. 2310 ตั้งบ้านแกดำริมห้วยที่ตั้งชื่อว่าบ้านแกดำเพราะมีต้นแกจำนวนมากและอยู่กันมา

เรื่อย ๆ ก็มีความเจริญขึ้นจำนวนคนก็มากขึ้นตามไปด้วยจึงขยับขยายการตั้งบ้านเรือนมาอีกฝั่งหนึ่งคือบ้านหนองหัวลิงที่ชื่อบ้านหนองหัวลิงเพราะมีไม้หัวลิงอยู่มากต่อมา พ่อใหญ่ขุนทิศเลา พ่อใหญ่ศรีเลา พาครอบครัวข้ามฝั่งมาจากบ้านแกดมาตั้งครอบครัวที่บ้านหนองหัวลิง ช่วงที่ท่านจะกลับไปเยี่ยมญาติก็ต้องข้ามลำห้วยในช่วงฤดูฝนจะมีความลำบากมากในการข้ามไปบ้านแกดท่านจึงได้สร้างสะพานข้ามลำห้วยความยาวประมาณ 20 เมตร ซึ่งสมัยก่อนลำห้วยไม่กว้างมาก จนปี 2453 ตั้งบ้านห้วยขัวโดยท่านขุนอักษร ชื่อว่าบ้านห้วยขัว ขัวในที่นี้หมายถึงสะพานห้วยขัวจึงหมายถึงหัวสะพาน แต่ก่อนบ้านห้วยขัวเป็นหมู่บ้านที่แห้งแล้งและกันดารชาวบ้านต้องออกจากหมู่บ้านไปหาขอข้าวตามหมู่บ้านต่าง ๆ เมื่อถึงปี พ.ศ. 2496 กรมชลประทานมาสร้างฝายน้ำล้นบนเนื้อที่ 832 ไร่ ชาวบ้านข้ามฝายลำบากชาวบ้านจึงได้ทำเรือโพงขึ้นมาจากนั้นจึงได้ทำสะพานขึ้นมาเป็นแบบไม้แผ่นเพราะในปี 2507 ฝนตกหนักน้ำท่วมหลากคันดินรับน้ำไม่ไหวขาดทะเล็ก 3 จุด บริเวณใกล้วัดโพธิ์ศรีแกด ตรงกลาง และท้ายคันดิน น้ำไม่เหลือแห้งขอด ชาวบ้านจึงได้ทำสะพานตั้งแต่นั้นมาซึ่งจริง ๆ แล้วตามคำบอกเล่าของชาวบ้านไม่ใช่แค่คันดินรับน้ำไม่ไหวคันคูดินจึงขาดแต่เป็นเพราะชาวบ้านมีการเจาะคันคูดินเนื่องจากกรมชลประทานไม่ให้สร้างสะพานเพราะกลัวว่าจะขวางทางน้ำแต่ชาวนั้นนั้นมีการสัญจรไปมาด้วยความยากลำบากจากนั้นกรมชลประทานก็ยอมให้ชาวบ้านสร้างสะพานขึ้นมาและมีการบูรณะเรื่อย ๆ มาจากชาวบ้านทั้งสองฝั่งน้ำโดยมีความเชื่อว่าหากผู้ใดบูรณะหรือสร้างสะพานจะมีอายุที่ยืนยาวทำให้ครอบครัวเจริญ ปัจจุบันมีความยาว 600 เมตร

วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

บ้านหนองคู – ศรีวิไล ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ประเพณีปฏิบัติของชุมชน โดยการนิมนต์หลวงปู่ทองซึ่งเป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่ชมมาทำพิธีทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความขลังเพิ่มขึ้นของพิธีกรรมที่หลวงปู่ชมท่านได้ทำไว้ จะมีการทำพิธีกรรมแบบสมัยก่อนคือนิมนต์ท่านมาขึ้นตะเสี๋ยงแล้วให้ชาวบ้านหามไปรอบหมู่บ้านพระท่านก็นำหินที่ปลุกเสกหว่านรอบหมู่บ้าน ก่อนจะถึงวันสงกรานต์จะมีการสงน้ำหลวงปู่หลังจากประเพณีสงกรานต์เสร็จก็มีพิธีกรรมตบบันทราย หรือการก่อเจดีย์ ตามความเชื่อว่าถ้าเอาดินดำเข้าวัดหน้าก็จะดำจึงหาเอาทรายที่ร่วนซุยดีจะมีการตบบันทรายอยู่สามวัน และจะมีการทำขนมในแต่ละช่วงประเพณีงานบุญ บุญข้าวจี ก็จะมีข้าวโป่ง ข้าวเขิบที่ใส่เครื่องตดหมาเพื่อให้ข้าวเขิบพองดี เมื่อบุญข้าวประดับดินเดือนเก้าเสร็จ ต่อไปก็บุญเดือนสิบ “บุญยามยา” เชื่อว่าข้าวสากที่เสร็จจากการทำพิธีจากวัดแล้วก็จะนำไปใส่ข้าวเชือกกันว่าข้าวจะงาม

บ้านหนองหิน ตำบลโคกก่อ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

บุญประเพณีของบ้านหนองหินซึ่งเป็นประเพณีหลักคือบุญตักบาตรเทโวจะพากันในวันออกพรรษา ตรงกับวันหนึ่งค่ำจะตักบาตรบนสวรรค์ ประเพณีนี้เริ่มต้นจากสมัยผู้ใหญ่บุญมาระยะเวลาประมาณ 60 กว่าปี

ผู้ที่พาทำประเพณีนี้คือ หลวงปู่เพียร กติภาโส ซึ่งเป็นคนบ้านหนองหินโดยกำเนิด เป็นเพณีที่เป็นศูนย์รวมของลูกหลานเดินทางมาจากที่ต่าง ๆ เพื่อกลับมาทำบุญที่บ้าน และมีประเพณีเซียงซ้องในหมู่บ้านซึ่งบ้านหนองหินมีครุบาบอบที่จะสามารถสาธิตให้กับนักท่องเที่ยวดูได้

บ้านหัวขัว เทศบาลตำบลแกดำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดมหาสารคาม

ประเพณีวัฒนธรรมเมื่อก่อนบ้านหัวขัวใช้วัดร่วมกันกับบ้านแกดำจนถึงปี 2460 มีการสร้างวัดขึ้นโดยมีญาคุณ เป็นเจ้าอาวาสรูปแรกของวัดบ้านหัวขัว ในช่วงฤดูฝนจะมีการเล่นชาโลกเถกหรือชาโย่งอย่าง จะใช้บริเวณศาลากลางบ้านเป็นจุดที่เล่นเนื่องจากหมู่บ้านหัวขัวเป็นบ้านราบลุ่มน้ำท่วมจึงมีการใช้ชาโลกเถกในช่วงหน้าฝน ชาวบ้านจะมีการสู้วัวต่างจะใช้หนามพุทรามาผูกกับปลายไม้แล้วก็จี้มันก็เกิดความสนุกสนาน และหน้าเกี่ยวข้าวเสร็จจะมีการฟาดข้าวชาวบ้านก็จะนิยมเอาให้เหล่าสาโทไปซ่อนไว้ตามกองข้าวผู้ที่มาฟาดข้าวก็จะรีบฟาดข้าวเพื่อที่จะหาไหสาโทกัน

การรวมกลุ่มการผลิต

1. กลุ่มข้าวกล้องอินทรีย์ กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านหนองหินใต้ หมู่ 3 และหมู่ 4 ต. โคกก่อ อ. เมืองมหาสารคาม จ. มหาสารคาม เป็นการรวมกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ของจังหวัด ซึ่งได้ผลผลิตที่ดีมีการผลิตเป็นข้าวกล้องอินทรีย์ที่ได้รับความนิยมมาก

ชาวบ้านหนองหินได้ร่วมกันทบทวนบริบทชุมชนการผลิตทางการเกษตรและวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านเพื่อหาศักยภาพทางการท่องเที่ยวซึ่งได้ถ่ายทอดข้อมูลว่า

บ้านหนองหินที่ชื่อหนองหินเพราะได้ดินเป็นหินหรือดินดานไม่สามารถเจาะผ่านชั้นดินดานนี้ได้ ซึ่งชื่อต่าง ๆ ก็เป็นที่มาเป็นเรื่องเล่าสามารถเล่าสู่กันฟังได้ที่หมู่บ้านหนองหินนำเสนอมาเป็นการปลูกข้าวทั้งหมด 7 ชนิดแต่ที่จริงอาจจะมีพันธุ์ข้าวพื้นบ้านของเราที่เราไม่ค่อยปลูกกันและมีพริกพันธุ์พื้นเมืองพริกมีรสเผ็ดมาก “พริกไม่ใช่แค่เอาความเผ็ดของพริกไปประกอบอาหารเท่านั้นแต่ยังสามารถนำมาผลิตยาได้ เพราะพริกมีสารที่มีคุณสมบัติในการแก้ปวดเมื่อนำมาทาตามร่างกายก็สามารถบรรเทาอาการปวดเมื่อยได้” และยังมีการทำเกษตรผสมผสาน ทอผ้าฝ้าย ทอผ้าไหม จักสานเป็นเครื่องจักสานที่ทำจากไม้ไผ่ จำพวกหวดหนึ่งข้าว และเลี้ยงแพะเพื่อจำหน่ายตัวแพะให้แก่ผู้ที่บริโภคเนื้อแพะ สิ่งที่บ้านหนองหินมีอีกก็คือการคัดแยกขยะในหมู่บ้าน โดยจุดประสงค์เบื้องต้นของการคัดแยกขยะในหมู่บ้านก็เพื่ออยากให้หมู่บ้านมีความสะอาดมากขึ้น ขยะที่สามารถขายได้ก็นำไปขายเป็นการสร้างมูลค่าให้กับขยะและขยะที่พอจะไปหมักทำปุ๋ยได้ก็นำไปทำปุ๋ยต่อไป และอะไรทำลายได้ก็ทำลาย หากเราช่วยกันในเรื่องนี้เราอาจจะเป็นหมู่บ้านปลอดขยะได้ เราควรรักษาความสะอาดของหมู่บ้านเราไว้ให้ดีที่สุดสิ่งที่เราสามารถทำได้เลย แล้วยังมีรางวัลย้อนยุคคองก้าในหมู่บ้าน ที่จริงบ้านเราก็มีดีเยอะ

2. กลุ่มข้าวปลอดสารพิษ - กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านหัวขัว หมู่ 4 ต. แกดำ อ.แกดำ จ. มหาสารคาม

ชาวบ้านหัวขัวได้ทบทวนถึงศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนทั้งในเรื่องการผลิตเกษตรอินทรีย์ และทรัพยากรการท่องเที่ยวต่าง ๆ ดังนี้

กลุ่มนี้บอกเลยว่าเป็นกลุ่มชาวอินทรีย์ก็แสดงว่าไม่ได้ใช้สารเคมีในการทำนา ที่จริงแล้วอินทรีย์ หมายถึงร่างกาย ฉะนั้นเราก็ใช้ปุ๋ยที่เป็นมูลจากวัวควาย สมาชิก 50 ราย ในความเป็นจริงแล้วเมื่อเราทำการท่องเที่ยวสมาชิกจะไม่ใช่ว่า 50 รายเท่านั้น สมาชิกเราจริง ๆ คือคนทั้งหมู่บ้านเป็นสมาชิกหมายถึงทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และมีแปลงผักปลอดสารพิษมีปุ๋ยเบญจคุณ “ซึ่งหมายถึงมีจุลินทรีย์ห้าชนิดที่ทำให้พืชเจริญเติบโตได้แก่จุลินทรีย์นมเปรี้ยว จุลินทรีย์จากแป้งข้าวหมาก จุลินทรีย์จากรำข้าว จุลินทรีย์ในดินปลวก จุลินทรีย์ในดินกอไผ่” ที่จริงเราอาจจะพัฒนาสูตรปุ๋ยไปเรื่อย ๆ ได้ และมีสะพานไม้แกดำในส่วนของไม้ที่นำมาทำสะพานนั้นเป็นไม้เนื้อแข็ง มีไร่เคียงดาวปลูกพืชผสมผสานปลูกตะไคร้ส่งออก ใบมะกรูด ข่า มะเขือ พื้นที่ทั้งหมด 20 กว่าไร่ แต่ยังไม่มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร มีนาบัว มีกระเช้า การเลี้ยงจระเข้เลี้ยงในบ่อซีเมนต์เพื่อนำไปเป็นสินค้าโดยการเพาะขายซึ่งเลี้ยงอยู่ที่ศูนย์การเรียนรู้ มีหนองแกดำหนองน้ำธรรมชาติกว้าง 830 ไร่ ความลึกของหนองแกดำ 4 เมตร และมีที่ไม่ลึกก็ประมาณ 2 เมตรเป็นสนมลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะของแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำจึงควรให้อนุรักษ์ไว้ กลุ่มอาชีพ ทำขนมดอกจอก ขนมข้าวเหนียวปิ้งขนมเรืออีโปง ซึ่งเรืออีโปงทำจากต้นตาล มีป่าชุมชนหนองขนวนซึ่งภายในป่าก็มีสมุนไพรและเห็ดต่าง ๆ เช่นเห็ดปลวก เห็ดไค เห็ดระโงก ทั้งยังมีกลุ่มแสดงเชิงกระโจมซึ่งจะมีการแข่งในเดือนหกของทุกปี แข่งขอฟนเหมือนกับแข่งบั้งไฟในขบวนพ่อนจะแต่งตัวเหมือนกันหมด มีกลุ่มปลาส้ม ประมงพื้นถิ่น กล่องข้าวน้อย และมีหิ้งห้อยซึ่งพบที่หนองแกดำ จุดชมวิวดูสะพานไม้ บุญตามฮีตสิบสองของชาวอีสาน อาหารพื้นบ้านกุ่มฝอย หน่อไม้ เห็ด ส้มปลาตอง ย่องหมาน้อย น้ำสมุนไพร กระเจี๊ยบ มะตูม อัญชัน

3. กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ – กลุ่มเกษตรผสมผสานบ้านหนองคู หมู่ 3 และบ้านศรีวิไล หมู่ 8 ต. หนองปลิง อ. เมืองมหาสารคาม จ. มหาสารคาม

ชาวบ้านหนองคูร่วมกันนำเสนอศักยภาพทางการท่องเที่ยวด้านวิถีวัฒนธรรมของชุมชนและการจัดการผลิตเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ดังนี้

มีพื้นที่ โคก ลุ่ม ดอน สระน้ำ หมู่บ้านนี้เป็นพื้นที่ที่อยู่ในพื้นที่โคกจึงจำเป็นต้องมีการขุดสระน้ำไว้ใช้เราก็ลองไปดูว่าหมู่บ้านนี้มีการบริหารจัดการน้ำอย่างไรพื้นที่ห่าน้ำเราจะอยู่อย่างไรซึ่งทุกคนก็สามารถอยู่ในธรรมชาติได้ มีการเลี้ยงปลาธรรมชาติ การทำเกษตรแบบผสมผสานและยั่งยืน มีโคกป่าชุมชนเป็นแหล่งที่สร้างรายได้ตลอดปี มีเห็ดมากกว่าที่อื่น มีการทำนาแบบพื้นบ้านคัดพันธุ์ข้าวเก็บพันธุ์ไว้ใช้ต่อไป หากมีผู้สนใจอยากซื้อทางกลุ่มก็จะมีพันธุ์ข้าวขายให้ และมีการคัดพันธุ์ผักมีการเก็บเมล็ดพันธุ์ผัก มีการแปรรูปข้าวเป็นข้าวกลอง ข้าวแต่น ข้าวเหนียวดำทำเป็นข้าวเหนียวเปียก ที่ มีการทำนาแบบดั้งเดิมคือการทำนาดำ มีการทำเกษตรแบบเกือกปลูก เมื่อได้ผลผลิตแล้วก็นำมาขายในเมืองซึ่งจังหวัดมหาสารคามก็มีตลาดสีเขียว ที่

โรงพยาบาลมหาสารคาม วันอาทิตย์ที่หน้าเทศบาลเมือง ตลาดประจักษ์ และมีการจัดตั้งกลุ่มเงินออมขึ้นมา นั่นคือการใช้ชีวิตแบบสังคมแบบใหม่ผสมผสานกับวิถีชีวิตแบบเดิม

พื้นที่โครงการท่องเที่ยววิถีชาวนา จังหวัดมหาสารคาม ได้ร่วมกันทบทวนบริบทชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งในแต่ละหมู่บ้านก็ได้ร่วมกันทบทวนเรื่องราว และเรื่องเล่าของชุมชน ทำให้มองเห็นแนวคิดในการสร้างสรรค์กิจกรรมท่องเที่ยวได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังคงต้องร่วมกันเรียนรู้และพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวร่วมกันกับพี่เลี้ยงโครงการอย่างใกล้ชิดต่อไป

การหนุนเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

การดำเนินงานหนุนเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชนในการดำเนินงานโครงการวิจัยท่องเที่ยววิถีชาวนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดำเนินการด้วยกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพในภาคสนาม เพื่อสร้างความเข้าใจและการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างนักวิจัยและนักวิจัยชุมชนในทุกๆ พื้นที่ เป็นการสร้างความคุ้นเคย ด้วยวิธีการสนทนา ทำให้เกิดความเป็นพวกเดียวกัน พร้อมทั้งในการเรียนรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับ “การจัดการท่องเที่ยวชุมชน” ด้วยการตั้งคำถามโต้ตอบกันทั้งสองฝ่าย พร้อมทั้งให้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนว่าเป็นการดำเนินการอย่างมีส่วนร่วมในการทำงานและรับผิดชอบร่วมกันของชุมชนเพื่อนำเสนอทุนทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และมรดกภูมิปัญญา วิถีวัฒนธรรมของชุมชน ที่มีคุณค่าทำให้ชุมชนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันมาได้อย่างยั่งยืนจนปัจจุบัน จึงเป็นมรดกวัฒนธรรมชุมชนที่น่าภาคภูมิใจ และควรต้องร่วมกันธำรงรักษาไว้สืบไป เพราะในแต่ละชุมชนต่างมีมรดกทางวัฒนธรรมที่อาจจะเหมือนและแตกต่างกันออกไป จึงเป็นสิ่งที่ชุมชนต้องร่วมกัน มองหาจุดเด่นของชุมชนเพื่อนำเสนอเป็นสินค้าและพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยวชุมชนต่อไป

ดังนั้น การหนุนเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน จึงเริ่มจากการแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นหลัก 2 เรื่อง คือ การจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม และการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้เห็นภาพการดำเนินงานการท่องเที่ยวที่ทุกคนในชุมชนควรต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงาน และมีสิทธิโดยชอบธรรมในการรับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเท่าเทียมกัน โดยการตั้งคำถามที่เกี่ยวข้อง เช่น

- พวกเราเข้าใจว่าการท่องเที่ยวชุมชนคืออะไร?
 - พวกเราเข้าใจว่า การจัดการท่องเที่ยวชุมชนคืออะไร?
 - ทำไมเราต้องมีการจัดการอย่างมีส่วนร่วม?
 - ชุมชนเรามีอะไรเป็นที่น่าสนใจสำหรับการท่องเที่ยวบ้าง?
- ชุมชนเรามีจุดเด่น จุดด้อยอะไรบ้าง? เป็นต้น

คำถามเหล่านี้จะเป็นการเน้นย้ำเพื่อที่จะได้ร่วมกันสร้างและทบทวนความรู้ ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนนั้น ๆ ทั้งนี้องค์ประกอบในการสนทนาจะต้องให้สมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะผู้มีส่วนร่วมเป็นนักวิจัยชุมชน เข้าร่วมการสนทนาในแต่ละครั้งและจะต้องมีบทบาทร่วมในการสนทนาอย่างทั่วถึงกัน จึงจำเป็นต้องใช้กลวิธีในการเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมประชุมได้นำเสนอข้อมูล และความคิดเห็นและข้อซักถาม ปัญหาที่เกี่ยวข้องได้อย่างกว้างขวาง พร้อมทั้งการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่ถูกต้อง โดยเฉพาะความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า Home stay ซึ่งเป็นเสน่ห์สำคัญในการสร้างแรงดึงดูดของการท่องเที่ยวชุมชน

การหนุนเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ได้รับจัดสรรงบประมาณประจำปี 2560

เนื่องจากการดำเนินงานโครงการที่ได้รับงบประมาณ ปี 2560 ส่วนมากเป็นพื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนเป็นศูนย์เรียนรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) มีการดำเนินงานไปจนถึงระยะหลังของปีงบประมาณ การดำเนินงานในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งเป็นการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก และความมีเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรที่เกี่ยวข้องอื่นๆ นั้น จึงเป็นเพียงการทบทวนและเน้นย้ำความเข้าใจ พร้อมๆ กับความพยายามในการหาจุดเด่นจากทุนมรดกวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนมาพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยว เพื่อจัดทำรายการท่องเที่ยวสำหรับให้ฝ่ายการตลาด ซึ่งเป็นเครือข่ายของสกว. ดำเนินการเผยแพร่สู่ตลาดทั้งในและต่างประเทศต่อไป ซึ่งแต่ละชุมชนจึงได้มีการหนุนเสริมและพัฒนาศักยภาพต่างกัน ตามประสิทธิภาพการดำเนินงานที่ผ่านมา

โครงการรูปแบบการพัฒนาวิถีชีวิตชาวนาบ้านสระใครสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน

บ้านสระใครมีจุดเด่นในการผลิตข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพความหอมในระดับประเทศ แต่ชุมชนยังไม่สามารถพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยววิถีชาวนาได้อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนไม่ชัดเจน จึงจัดรายการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหลักของชุมชน เช่น วัด ป่ายาง ศูนย์เรียนรู้เกษตร และกำหนดเส้นทางที่ค่อนข้างห่างไกลกัน จึงได้สร้างความเข้าใจและแนะนำกิจกรรมตามวิถีวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน เช่น การผลิตสินค้าหัตถกรรมหลังฤดูการทำนา กิจกรรมเกี่ยวกับการทำนา การแปรรูปข้าว เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับวิถีชาวนา การจัดอาหารจากผลผลิตในชุมชน ทำให้สามารถจัดรายการนำเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว และการกำหนดค่าใช้จ่ายได้เหมาะสมขึ้น

โครงการภูมิปัญญาวิถีท่องเที่ยวชาวนาไท ตำบลไฮหย่อง ตำบลพังโคน จังหวัดสกลนคร

ตำบลไฮหย่อง เป็นตำบลที่อยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ผู้ไท และไทโย้ย โครงการวิจัยตั้งอยู่ที่ศูนย์ ศพก. ไฮหย่อง การจัดรายการนำเที่ยวส่วนมากจึงเป็นการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ ศพก.

เช่น การเก็บผลไม้ ชมการทำแปลง และฟังการบรรยายเกี่ยวกับการเกษตรอินทรีย์ จากการหนุนเสริม จึงได้ร่วมกันสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยววิถีชาวนา เพื่อร่วมกันดึงวิถีวัฒนธรรมที่เด่นของแต่ละชาติพันธุ์ มาสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว เพิ่มจากกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ เช่น การย้อมคราม การชมวิถีทอโย้ย ทำให้เกิดความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด และแบ่งปันผลประโยชน์ ทั้งในการพัฒนากิจกรรม และรายได้ ที่น่าจะกระจายกันได้ทั่วถึงมากขึ้น จนเป็นที่พึงพอใจร่วมกัน ตลอดจนพี่เลี้ยงโครงการซึ่งเป็นนักวิชาการ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้เกิดความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนชัดเจนขึ้น

โครงการแนวทางฟื้นฟูการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยววิถีชาวนาของชุมชนผู้ไท บ้านนาโสภ **ตำบลนาโสภ อำเภอมือง จังหวัดมุกดาหาร**

บ้านนาโสภ เป็นบ้านชุมชนผู้ไท อยู่ท่ามกลางป่าเขา ซึ่งค่อนข้างมีความอุดมสมบูรณ์และชุมชนยังคงรักษาวิถีวัฒนธรรมอย่างชุมชนผู้ไทไว้ได้อย่างมั่นคง ยังคงมีการผลิตงานหัตถกรรมผ้าคราม การตีกลองตุ้ม และการดำรงชีวิตผูกพันกับป่าชุมชน ซึ่งมีการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอยู่ก่อนแล้ว แต่ยังไม่ได้มีการรื้อฟื้นวิถีวัฒนธรรมอันดีงามอีกหลากหลายมาพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน จากการหนุนเสริมทำให้เห็นศักยภาพของชุมชนในการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวได้มากขึ้น แม้ว่านักวิจัยชุดท่องเที่ยววิถีชาวนาจะยังไม่ได้หยิบยกริถีวัฒนธรรมที่มีอยู่มาเป็นกิจกรรมมากนัก

โครงการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีชาวนาทุ่งกุลาร้องไห้ บ้าน **กู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด**

บ้านกู่กาสิงห์มีความโดดเด่นในความเป็นแหล่งโบราณคดีที่มีคูขอมอยู่หลายแห่ง โดยเฉพาะกู่กาสิงห์ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ชุมชนมีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งศึกษาดูงานด้านการจัดการท่องเที่ยว การหนุนเสริมจึงเป็นการแนะนำให้มีการกระจายความรับผิดชอบร่วมกันในชุมชนมากขึ้น เพื่อให้การพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวมีความต่อเนื่อง ทั้งให้มีความพยายามในการรื้อฟื้นและฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชาวนา ในด้านความเชื่อ ภูมิปัญญาในการผลิตข้าวในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ซึ่งค่อนข้างแห้งแล้ง เพื่อให้ชุมชนมีความมั่นใจในการผลิตข้าว เช่น การตั้งตาแฮก การขุดสระน้ำในแปลงนา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนบ้านกู่กาสิงห์ จะเห็นความร่วมมือกันของชุมชนในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวค่อนข้างดี ทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

โครงการวิจัย การท่องเที่ยววัฒนธรรมชาวนา วิถี ข้าว ปลา นา น้ำ จังหวัดอุบลราชธานี

พื้นที่โครงการวิจัยนี้อยู่ในตำบลชีทวน 4 หมู่ คือ บ้านหัวดอน บ้านชีทวน บ้านท่าศาลา และบ้านหนองปอ ซึ่งเป็นกลุ่มหมู่บ้านที่มีการตั้งหลักแหล่งมายาวนาน เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ มีวิถีวัฒนธรรมเป็น

เอกลักษณ์ของหมู่บ้าน และยังคงรื้อฟื้นและผลิตซ้ำได้อย่างค่อนข้างสมบูรณ์ ประกอบกับการมีนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นพี่เลี้ยง จึงสามารถดำเนินงานวิจัยโครงการวิจัย การท่องเที่ยววัฒนธรรมชาวนา วิถี ข้าว ปลา นา น้ำ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีเครือข่ายสื่อมวลชน เข้ามาร่วมเผยแพร่ วิถี ข้าว ปลา นา น้ำ ได้อย่างกว้างขวางในทิศทางที่เหมาะสม จึงทำให้ไม่ต้องให้การหนุนเสริมมากนัก นอกจากการให้คำแนะนำ นักวิชาการและพี่เลี้ยงในการดัดศักยภาพด้าน เรื่องเล่าของชุมชน ที่มีความน่าสนใจมาเสริมกิจกรรมท่องเที่ยว ผ่านผู้นำเที่ยว ซึ่งจะเป็นคนในชุมชน รวมถึงการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ สู่เยาวชนต่อไป

การหนุนเสริมและการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการดำเนินโครงการวิจัยและการท่องเที่ยววิถีชาวนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ได้รับงบประมาณประจำปี 2561

การดำเนินงานโครงการวิจัย ปีงบประมาณ 2561 มี 6 โครงการ เริ่มจากการพัฒนาโจทย์วิจัยในแต่ละพื้นที่ ซึ่งส่วนมากเป็นพื้นที่ที่มีการดำเนินโครงการวิจัยแบบมีส่วนร่วมมาก่อนแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานยังค่อนข้างมีความจำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มนักวิจัย ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่จึงไม่ได้มีส่วนรับรู้จากการดำเนินงานโครงการมากนัก การหนุนเสริม จึงจำเป็นต้องให้ความเข้าใจเกี่ยวกับ การดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วม ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งทุกคนในชุมชนล้วนมีส่วนได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานโครงการท่องเที่ยว มากน้อยต่างกัน นักวิจัยจึงต้องตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม โครงการที่ได้รับงบประมาณปี พ.ศ. 2561 มีระยะเวลาที่ได้รับการจัดสรรทุนต่างกัน จึงมีการหนุนเสริมได้ต่างกันไปบ้างในแต่ละพื้นที่

โครงการจัดการท่องเที่ยววิถีชุมชนบ้านหนองแหว บ้านศรีเจริญ ตำบลเลยวังไสย์ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย

ตำบลเลยวังไสย์ เป็นพื้นที่อยู่ในบริเวณภูหลวง สภาพพื้นที่จึงเป็นบ้านป่าที่อยู่ท่ามกลางธรรมชาติ มีการปลูกข้าวไร่ และการทำการเกษตรแทรกอยู่ในพื้นที่ป่าที่เป็นเนินเขา เป็นหมู่บ้านที่อยู่อาศัยอพยพมาจากพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อตั้งหลักแหล่งทำมาหากินในพื้นที่นี้ จนเป็นชุมชนหนาแน่นขึ้นและเป็นพื้นที่ได้รับการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนมาต่อเนื่อง สามารถผลิตสินค้าชุมชน เช่น ผ้าฝ้ายสีธรรมชาติ น้ำหมักเม่า ข้าวแดงเมืองเลย(พันธุ์พื้นเมืองเลย) เป็นต้น ผลิตภัณฑ์ เช่น น้ำหมักเม่าออกจำหน่ายในชื่อ ขุนเลย และเป็นพื้นที่ที่มีความพยายามในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับ ภูหอ ภูโง้ง หังดงาม อย่างไรก็ตามได้หนุนเสริมในการทบทวนศักยภาพด้าน วิถีชาวนาของชุมชน และให้ร่วมกันเก็บรวบรวมข้อมูลวิถีวัฒนธรรมชาวนาเพื่อนำมาวิเคราะห์ และพัฒนาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนต่อไป

โครงการศึกษาวิจัยการท่องเที่ยว เบิ่งทามยามแม่น้ำมูล

การดำเนินงานโครงการท่องเที่ยว เบิ่งทามยามแม่น้ำมูล ดำเนินงานในพื้นที่ตำบลดอนแรดซึ่งได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนราษีไศล ทำให้พื้นที่ทำกินดั้งเดิมกลายเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ ที่เรียกว่า ทาม แต่ชุมชนได้มีความพยายามและร่วมมือกันในการดำเนินวิถีชีวิตในพื้นที่ทามจนสามารถพลิกฟื้นป่าชุมชน ให้เป็นที่ หายู่หา กิน ได้อย่างมีความสุข พื้นที่วิจัยการท่องเที่ยว จึงยึดแนวลำน้ำมูล เชื่อมโยงพื้นที่ในตำบลดอนแรด อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ และอำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ รวมถึงพื้นที่บางส่วนในอำเภอยางคำในจังหวัด ร้อยเอ็ด การหนุนเสริม จึงเป็นการเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ การจัดการท่องเที่ยวชุมชนแนวโน้มความ นิยมการท่องเที่ยวชุมชน พฤติกรรมนักท่องเที่ยวคุณภาพ ฯลฯ และหนุนเสริมให้ชุมชนเกิดศักยภาพในการ รวบรวมวิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ของตนเอง ทั้งในการทำมาหากิน การดำเนินชีวิตประจำวัน และการร่วมงาน ตามเทศกาลของชุมชน เพื่อรื้อฟื้น ผลิตซ้ำ และนำมาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อไป

โครงการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวิถีชาวนาในชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดมหาสารคาม

ชุมชนเกษตรอินทรีย์ เป็นพื้นที่ที่มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายในการผลิตเกษตรอินทรีย์ ทั้งพื้นที่ บ้านหนองคู บ้านศรีวิไล ตำบลหนองปลิง บ้านหนองหิน ตำบลโคกก่อ และบ้านหัวขัว เทศบาลตำบลแกลง ในการ ดำเนินงานโครงการท่องเที่ยวในครั้งนี้ มีนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นพี่เลี้ยง จึงได้หนุนเสริม ผ่านนักวิชาการ เพื่อให้มีความเข้าใจและแนวทางที่ถูกต้อง เหมาะสมกับพื้นที่ ในการดำเนินงานโครงการ ท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งต่างจากการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจทั่วไป พร้อมกับการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่นักวิจัยชุมชน ทั้ง 3 พื้นที่ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจในการจัดการ ท่องเที่ยว โดยเริ่มจากการทบทวนบริบทและรวบรวมข้อมูลวิถีชาวนาในพื้นที่ การหนุนเสริมจึงดำเนินการใน แต่ละพื้นที่ทั้งสามแห่ง และมีการประชุมร่วมทั้งสามพื้นที่สลับกันไป เพื่อนำมาวิเคราะห์และพัฒนากิจกรรม ต่อไป

โครงการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนนิเวศวัฒนธรรมชาวนาพื้นที่ชุ่มน้ำแก่งละว้า จังหวัดขอนแก่น

แก่งละว้า เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีโครงการพัฒนาของจังหวัดขอนแก่นเข้าไปดำเนินงานอยู่แล้วหลาย โครงการ รวมทั้งโครงการวิจัยและพัฒนาท่องเที่ยว โครงการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนา จึงเป็นอีกโครงการ หนึ่งที่หนุนเสริม การจัดการท่องเที่ยวชุมชน พี่เลี้ยงโครงการเป็นกลุ่มนักวิชาการจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งเป็นผู้ดำเนินโครงการที่มีความคุ้นเคยกับชุมชนในพื้นที่อยู่แล้ว การหนุนเสริมจึงเป็น การแนะนำ การเก็บรวบรวมข้อมูลบริบทชุมชนเกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาล ที่เกี่ยวข้องกัวิถี ชาวนา เพื่อนำมาปรับใช้ในการจัดการท่องเที่ยวต่อไป

โครงการเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนวิถีวัฒนธรรมข้าวและไหม จังหวัดขอนแก่น

พื้นที่ดำเนินโครงการเชื่อมโยงหมู่บ้านที่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไหมเป็นหลัก ทั้งหมู่บ้าน ดอนข่า และบ้านหนองหญ้าปล้อง อำเภอชนบท แต่อย่างไรก็ตามชุมชนก็ยังคงดำเนินชีวิตด้วยการทำนาเป็นหลัก โครงการนี้จึงเป็นความพยายามในการเชื่อมโยงวิถีข้าวและไหม ซึ่งเป็นจุดเด่นของพื้นที่ ที่มีการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวอยู่แล้ว จึงเป็นการหนุนเสริมให้จัดกิจกรรมท่องเที่ยววิถีชาวนา เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวมากขึ้น จากการรวบรวมข้อมูลวิถีวัฒนธรรมชุมชนนำมาวิเคราะห์สำหรับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อไป

โครงการความรู้วิถีชาวนาเพื่อพัฒนาเส้นทางข้าวสู่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในภาคอีสาน

โครงการนี้ดำเนินงานโดยนักวิจัยผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นการรวบรวม วิเคราะห์ องค์ความรู้วิถีชาวนา เพื่อพัฒนาเส้นทางข้าวในพื้นที่ภาคอีสาน โดยเฉพาะวิถีชาวนา ในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จึงมีพื้นที่ดำเนินงานครอบคลุมภาคอีสาน คนในชุมชนมีบทบาทเป็นผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก การหนุนเสริมจึงเป็นเพียงการร่วมให้ข้อคิดต่าง ๆ ตามบริบทของชุมชน ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันตามพื้นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์

การวิเคราะห์ผลการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนา

โครงการที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ 2560 ส่วนมากมีการดำเนินโครงการในระยะที่สอง ซึ่งเป็นการจัดรายการนำเที่ยว กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งโครงการวิจัยพื้นที่บ้านชีทวนได้จัดการท่องเที่ยวนำร่องในแต่ละหมู่บ้าน และกำหนดการจัดการท่องเที่ยวเชื่อมโยงทั้ง 4 หมู่บ้าน ซึ่งได้รับความสนใจสร้างความกระตือรือร้นให้แก่คนในชุมชนได้เป็นอย่างมาก และได้มีสื่อมวลชน รายการโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ เผยแพร่ข้อมูลการดำเนินงานโครงการท่องเที่ยววิถีชาวนาในเส้นทางนี้ได้อย่างกว้างขวาง จึงเป็นการจัดกิจกรรมที่ส่งผลกระทบทางบวกทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมชุมชน ได้อย่างดี ซึ่งจะเป็นกิจกรรมที่จะส่งผลถึงการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

สำหรับโครงการท่องเที่ยววิถีชาวนากู่กาสิงห์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการจัดการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว และมีนักท่องเที่ยวเดินทางผ่านเข้ามาชมแหล่งโบราณคดี และผู้เข้ามศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่อยู่บ่อยครั้ง การดำเนินงานโครงการวิจัยนี้ทำให้ได้มีการรื้อฟื้นวิถีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำนา มาเสริมการท่องเที่ยว แต่ยังไม่ได้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีชาวนาอย่างชัดเจนมากนัก เพราะการจัดการท่องเที่ยวที่ดำเนินการอยู่ก่อนแล้วนั้น ยังคงมีแรงดึงดูดให้มีการศึกษาดูงานและการแลกเปลี่ยนด้านการดำเนินงานท่องเที่ยวในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้เกิดการหมุนเวียนด้านเศรษฐกิจ ความร่วมมือของสังคม การเพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรม และการรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน ไว้เพื่อให้สามารถจัดการท่องเที่ยวได้ต่อไป

อย่างไรก็ตามโครงการวิจัยท่องเที่ยววิถีชาวบ้านนาโสก จังหวัดมุกดาหารโครงการท่องเที่ยววิถีชาวบ้านบ่านสระใคร จังหวัดหนองคายและโครงการวิจัยท่องเที่ยววิถีชาวบ้านไฮหย่อง จังหวัดสกลนคร มีการดำเนินโครงการอยู่ในระยะการศึกษารายการและกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชาวบ้าน ซึ่งอยู่ในระยะของการเริ่มจะทดลองจัดการท่องเที่ยวนำร่อง การวิเคราะห์ผลการจัดกิจกรรมในด้านเศรษฐกิจ จึงจะยังไม่ชัดเจน แต่ในด้านสังคมทำให้เกิดความร่วมมือในชุมชนใกล้ชิดกันมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะการสืบค้นและพัฒนากิจกรรมทางวัฒนธรรมมาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งในด้านอาหาร การแต่งกาย และการแสดง พร้อมทั้งนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวผ่านสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่ยังคงความเป็นธรรมชาติที่ค่อนข้างสมบูรณ์ เช่นเดียวกับกับโครงการวิจัยท่องเที่ยววิถีชาวบ้าน บ่านสระใคร จังหวัดนครพนม

ในส่วนการดำเนินงานโครงการที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณปี 2561 ส่วนมากเป็นการดำเนินงานในระยะแรก ซึ่งยังไม่สามารถวิเคราะห์ผลการจัดกิจกรรมท่องเที่ยววิถีชาวบ้านได้

การประสานเชื่อมร้อยเครือข่ายการทำงานท่องเที่ยวระดับจังหวัด

การเชื่อมร้อยเครือข่ายการทำงานท่องเที่ยวระดับจังหวัด เป็นการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและองค์กรทั้งภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของ อบต. หน่วยงานท่องเที่ยวของอำเภอและจังหวัด รวมทั้งภาคเอกชน ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง ในระดับต้นบางส่วนได้เข้ามามีบทบาทร่วมในการดำเนินงานวิจัยกับชุมชน และในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวได้เข้ามามีบทบาทในการเป็นนักท่องเที่ยว ซึ่งมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวของแต่ละชุมชนต่อไป ซึ่งหากโครงการวิจัยท่องเที่ยววิถีชาวบ้านแต่ละโครงการดำเนินงานแล้วเสร็จ น่าจะได้มีการประสานเชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายการทำงานท่องเที่ยวระดับจังหวัดอย่างใกล้ชิดกันต่อไป เช่น การจัดประชุมนำเสนอผลการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวบ้านเพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างจังหวัดและชุมชน โดยเฉพาะการให้การสนับสนุน และประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยววิถีชาวบ้านในพื้นที่แต่ละจังหวัดซึ่งในระยะสุดท้ายของการดำเนินงานโครงการจะได้มีการประชุมร่วมกันระหว่างโครงการวิจัย นักวิจัย และภาคีเครือข่ายการทำงานท่องเที่ยวระดับจังหวัดต่อไป

การพัฒนาตัวชี้วัดระบบการประเมินตัวชี้วัด 4 มิติ และติดตามประเมินผล

การดำเนินงานในการพัฒนาตัวชี้วัดระบบการประเมินตัวชี้วัด 4 มิติ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เป็นการดำเนินงานพัฒนา เมื่อ การดำเนินงานโครงการวิจัยท่องเที่ยววิถีชาวบ้านแล้วเสร็จเกิดผลการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว มีการจัดการท่องเที่ยว สามารถประเมินผลการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ได้ จึงสามารถพัฒนาตัวชี้วัดระบบการประเมินตัวชี้วัด 4 มิติ และติดตามประเมินผลได้อย่างชัดเจน โดยการ

พัฒนาเกณฑ์ตัวชี้วัด 4 มิติ ตามแนวทางของเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (GSTC)องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ ให้เหมาะสมสำหรับการประเมินการจัดการการท่องเที่ยววิถีชุมชนในพื้นที่

บทที่ 5

สรุปข้อค้นพบจากการศึกษา

จากการศึกษาโครงการพัฒนากลไกสนับสนุนการวิจัยท้องถิ่น ประเด็นการท่องเที่ยววิถีชาวนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดำเนินงานในพื้นที่ที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณวิจัยจาก สกว. ทั้งในปีงบประมาณ 2560 และปีงบประมาณ 2561 ซึ่งตามโครงการของการสนับสนุนการวิจัยท้องถิ่นของ สกว. จะมี Node ประจำกลุ่มพื้นที่ต่าง ๆ ที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย สกว. ฝ่ายท้องถิ่น ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้แก่ชุมชน Node จะมีบทบาทสำคัญในการให้คำแนะนำและร่วมดำเนินงานวิจัยอย่างใกล้ชิดกับชุมชนเหล่านั้น แม้ Node แต่ละพื้นที่จะต้องรับผิดชอบภาระหน้าที่ที่ต่างกัน แต่จำเป็นจะต้องจัดสรรเวลาและเรียนรู้ทำความเข้าใจ โจทย์วิจัยแต่ละโครงการให้ชัดเจน เพื่อที่จะสามารถให้ความร่วมมือในการดำเนินงานวิจัยแต่ละโครงการให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างแท้จริง และสามารถพัฒนาชุมชนทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน

ข้อค้นพบจากพื้นที่โครงการที่ได้รับการสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณประจำปี 2560

โครงการวิจัยท้องถิ่นประเด็นการท่องเที่ยววิถีชาวนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ได้รับการจัดสรรทุนวิจัยประจำปีงบประมาณประจำปี 2560 จำนวน 5 โครงการ เป็นโครงการที่ดำเนินงานมาถึงระยะสุดท้าย ซึ่งตามแผนการดำเนินงาน ระยะสิ้นสุดในราวเดือน กันยายน 2561 แต่จากการเข้าร่วมประชุมและร่วมสนทนากับผู้วิจัยในแต่ละโครงการ พบว่า นักวิจัยส่วนใหญ่ยังคงมีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนา ไม่ชัดเจนนัก จึงไม่อาจจัดรายงานนำเที่ยวที่จะนำเสนอวิถีชาวนา ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทชาวนาของแต่ละพื้นที่ รวมทั้งการดำเนินงานของคณะกรรมการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ยังมีความสับสน จึงทำให้การจัดการท่องเที่ยวไม่ชัดเจน และส่วนยังไม่สามารถสรุปผลการดำเนินงานโครงการได้อย่างแท้จริง

โครงการรูปแบบการพัฒนาวิถีชีวิตชาวนาสระใครสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย

การประชุมร่วมกับผู้วิจัยและ Node โครงการ ซึ่งอยู่ระหว่างการกำหนดรายการนำเที่ยว ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์แปลงใหญ่ 3 หมู่บ้าน คือ บ้านแสนแพง บ้านสระใคร และบ้านไชยา โดยศูนย์รวมอยู่ที่ ศูนย์การเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและผลิตสินค้าการเกษตร (ศพก.) บ้านไชยา มีการกำหนดรายการและเส้นทางนำเที่ยวค่อนข้างห่างไกลกัน และไม่ได้มีกิจกรรมที่เกี่ยวกับวิถีชาวนาอย่างชัดเจนนัก เป็นรายการนำเที่ยวในสถานที่สำคัญ เช่น การชมวัดไผ่พระ แม้จะมีการชมแหล่งผลิตทางการเกษตรอยู่บ้าง แต่ยังไม่มีความพร้อมในการรองรับและแต่ละพื้นที่ยังไม่มีมีการประสานงานร่วมกัน โดยเฉพาะคณะทำงานยังไม่ได้

มีการสำรวจและประสานงานในพื้นที่อย่างชัดเจน ทำให้การสำรวจเบื้องต้นพบว่า รายการที่กำหนดไว้ไม่เหมาะสมสำหรับการจัดการท่องเที่ยว จึงต้องมีการประชุมร่วมทบทวนการดำเนินงานต่อไป

โครงการภูมิปัญญาวิถีชาวนาไท ตำบลไฮหย่อง อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร

การดำเนินโครงการของคณะผู้วิจัยอยู่ในระยะของการทดลองจัดการท่องเที่ยว ซึ่งได้มีการกำหนดรายการนำเที่ยวในพื้นที่วิจัย 3 หมู่บ้าน คือ เริ่มจาก ศพก.ไฮหย่อง ต่อบ้านสงเปือย บ้านผึ่งแดง และบ้านอุมเหมา ซึ่งไม่พบกิจกรรมที่เชื่อมโยงถึงวิถีชาวนาและกิจกรรมในแต่ละจุดแยกออกจากกัน จึงจำเป็นต้องทบทวนให้สามารถบอกเล่าเรื่องราวของกิจกรรมนั้น ๆ ได้อย่างมีคุณค่า น่าสนใจยิ่งขึ้น โดยเฉพาะบ้านอุมเหมา ซึ่งยังคงรักษาและภูมิใจในการนำเสนอวัฒนธรรมไทโย้ย ซึ่งต่างจากบ้านสงเปือย ที่มีกิจกรรมการย้อมผ้าคราม แต่เป็นการดำเนินงานในเชิงธุรกิจครอบครัวซึ่งเป็นการทำขึ้นใหม่ จึงทำให้ความร่วมมือในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวไม่ใกล้ชิดนัก นอกจากนั้นยังมีประเด็นการกำหนดราคาและการต้อนรับนักท่องเที่ยวในแต่ละหมู่บ้าน และการต้อนรับในภาพรวมจึงทำให้ต้องทบทวนการจัดการท่องเที่ยวให้เหมาะสม และให้ชุมชนมีความเข้าใจและมีความพร้อมมากขึ้น พร้อม ๆ กับการวางแผนการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวจะนำเสนอวิถีชาวนาให้ชัดเจนขึ้น

โครงการแนวทางฟื้นฟูสู่การพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยววิถีชาวนาของชุมชนผู้ไท บ้านนาโสก ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

การดำเนินงานโครงการ บ้านนาโสก ยังไม่มีความชัดเจนนักจากการสอบถามผู้ร่วมวิจัยในพื้นที่พบว่าไม่ค่อยได้มีการประชุมกัน ซึ่งอาจจะเนื่องจาก Node มีภาระหน้าที่ค่อนข้างมาก จึงทำให้ไม่ได้เข้าร่วมดำเนินงานในพื้นที่ คณะผู้ร่วมวิจัยในพื้นที่จึงไม่ได้มีการประชุมร่วมกัน และหัวหน้าโครงการในพื้นที่เป็นวิทยากรศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีอะตอมมิกนาโนเกษตรอินทรีย์ บ้านนาโสก ซึ่งมีผู้เข้ามาศึกษาดูงานบ่อยครั้ง ทำให้การดำเนินการท่องเที่ยววิถีชาวนา ดำเนินการไม่ได้มากเท่าที่ควร

จากการเข้าร่วมประชุมกับคณะผู้วิจัย และ Node ในพื้นที่ ทำให้เข้าใจได้ว่าชาวบ้านยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งยังไม่ได้มีการทบทวนบริบทวิถีวัฒนธรรมของพื้นที่ ซึ่งเป็นเผ่าผู้ไท ที่ยังมีวิถีวัฒนธรรมที่เข้มแข็งและมีแรงดึงดูดทางการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก การดำเนินงานส่วนใหญ่จึงเป็นการจัดการและนำเสนอโดย Node ของพื้นที่เป็นหลัก

อย่างไรก็ตามเมื่อได้สำรวจและสนทนากับชาวบ้านในหมู่บ้าน พบว่า เป็นหมู่บ้านที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวที่น่าสนใจมาก ทั้งสภาพทางภูมิศาสตร์ การตั้งบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย วิธีการดำเนินชีวิตประจำวัน วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา การมีสันตนาการ รวมทั้ง ผลิตภัณฑ์ชุมชน และอื่น ๆ ซึ่งยังมีความพยายามใน

การสืบทอดวัฒนธรรมให้แก่คนรุ่นใหม่ในหมู่บ้าน ทั้งชาวบ้านยังมีความสนใจและภูมิใจที่จะได้นำเสนอการ
ท่องเที่ยววิถีชีวิตของตน จึงเป็นชุมชนที่น่าสนับสนุนให้มีการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อไป

โครงการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตชาวทุ่งกุลาร้องไห้ บ้านกู่กาสิงห์
อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

บ้านกู่กาสิงห์ เป็นหมู่บ้านที่ตั้งของกู่กาสิงห์ ศาสนสถานโบราณสมัยขอมเรืองอำนาจได้รับการขึ้น
ทะเบียนเป็นมรดกวัฒนธรรมทางโบราณคดีของชาติ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ทำให้บ้านกู่กาสิงห์มีการท่องเที่ยวเข้า
มาในพื้นที่ และได้มีการจัดการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง และเนื่องจากเป็นหมู่บ้านหนึ่งในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ซึ่ง
สามารถผลิตข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพดีเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคอย่างกว้างขวางการท่องเที่ยวบ้านกู่
กาสิงห์จึงอาจขยายแหล่งท่องเที่ยวจากการชมกู่โบราณต่าง ๆ มาร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีชีวิตชาว
ทุ่งกุลาร้องไห้ ซึ่งจำเป็นต้องมีการดำเนินงานมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้กว้างครอบคลุมพื้นที่และกิจกรรมที่
เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ซึ่งมีลักษณะพื้นที่ที่น่าสนใจ เพราะแม้จะเป็นพื้นที่นาที่ค่อนข้างมีปัญหาเกี่ยวกับน้ำฝน
แต่ชาวนาส่วนใหญ่ มีการจัดการน้ำในผืนนาของตนไว้อย่างทั่วถึง ดังนั้นหากคณะผู้วิจัยในพื้นที่จะได้กระจาย
บทบาทความรับผิดชอบให้ทั่วถึง น่าจะทำให้การดำเนินงานวิจัยบรรลุเป้าหมายได้

โครงการวิจัย การท่องเที่ยววัฒนธรรมชาวนา วิถีข้าว ปลา นา น้ำ จังหวัดอุบลราชธานี

โครงการวิจัยนี้ดำเนินงานในเขต อำเภอเขื่องใน ซึ่งมีนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นที่
เล็งในการดำเนินงาน จึงทำให้มีการดำเนินงานที่ชัดเจนประกอบกับ บ้านชีทวน ซึ่งเป็นบ้านหลักในการ
ดำเนินงานเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ และประชาชนในพื้นที่ล้วนมีบทบาทในการ
พัฒนาท้องถิ่นทำให้บ้านชีทวน มีความน่าสนใจ มีเรื่องเล่าที่ได้รับการทบทวน และบอกต่อกันมากขึ้น จึงเกิด
การท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่อยู่เสมอ เป็นจุดดึงดูดที่สามารถกระจายการท่องเที่ยวไปสู่หมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งมี
เรื่องราวที่ติดต่อสัมพันธ์กันมาแต่อดีตให้เกิดการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกันต่อไปได้

โครงการที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณประจำปี 2561

โครงการวิจัยท้องถิ่นประเด็นการท่องเที่ยววิถีชีวิตชาวนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เสนอขอและได้รับ
การจัดสรรทุนวิจัยประจำปีงบประมาณ 2561 มีจำนวน 7 โครงการ เป็นโครงการที่เริ่มพัฒนาโจทย์วิจัย เขียน
ข้อเสนอโครงการวิจัย ผ่านกระบวนการสร้างความเข้าใจร่วมกันในการดำเนินงานวิจัยประเด็นการท่องเที่ยววิถี
ชีวิตชาวนา เงื่อนไขการดำเนินงานวิจัย ปรับแก้ข้อเสนอโครงการจนได้รับงบประมาณสนับสนุน เป็นโครงการที่
ชุมชนดำเนินงานด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม 6 โครงการ และโครงการที่มีนักวิชาการดำเนินงานศึกษาเพื่อ

พัฒนาเส้นทางข้าวในภาพรวมคือ โครงการความรู้วิถีชาวนาเพื่อพัฒนาเส้นทางข้าวสู่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในภาคอีสาน อีก 1 โครงการ

โครงการจัดการท่องเที่ยววิถีชุมชนบ้านโคกหนองแห้ว บ้านศรีเจริญ ตำบลเลยวังไสย์ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย

พื้นที่ดำเนินงานวิจัยโครงการจัดการท่องเที่ยววิถีชุมชนเป็นพื้นที่สูงอยู่ท่ามกลางหุบเขา ในเขตเชิงภูหลวง จึงมีการทำนาขั้นบันได และมีการทำการเกษตรอื่น ๆ ผสมกับพื้นที่ป่าเขาอยู่ทั่วไป ชุมชนในพื้นที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพในการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหากได้รับการกระจ่ายองค์ความรู้และโอกาสในการพัฒนาไปสู่ชุมชนให้กว้างมากขึ้น น่าจะมีโอกาสในการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างน่าสนใจ เนื่องจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ท่ามกลางธรรมชาติ และมีความสะดวกในการเข้าถึงพอสสมควร

โครงการศึกษาวิจัยการท่องเที่ยว เบิ่งทามยามแม่น้ำมูน

โครงการเบิ่งทามยามแม่น้ำมูน เป็นโครงการในพื้นที่ ที่ครั้งหนึ่งเคยได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนราษีไศล ทำให้สายน้ำมูนท่วมล้นที่นาที่ทำกินในเขตบ้านดอนแรด อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ แต่ในระยะเวลาที่ผ่านมาชาวบ้านสามารถปรับวิถีการดำเนินชีวิตจนสามารถดำรงชีพอยู่กับพื้นที่ทามได้อย่างมีความสุขสมบูรณ์กับทรัพยากรธรรมชาติในป่าทาม ที่ชุมชนร่วมรับการสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพของพื้นที่มาอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจสำหรับการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่พิเศษ ที่เป็นพื้นที่ริมน้ำมูน ที่รองรับกระแสการขึ้นลงของน้ำ และเรียนรู้การหาอยู่หากินกับทรัพยากรธรรมชาติและพืชผลที่เพาะปลูกขึ้นใหม่จนมีความอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่ทาม อย่างมีความตระหนักในความรับผิดชอบระบบนิเวศของพื้นที่ ด้วยความสามัคคีของชุมชนใกล้เคียงร่วมกัน

และจากการทบทวนบริบทชุมชนของพื้นที่วิจัย ทำให้ผู้ร่วมวิจัยตระหนักในความสำคัญของประวัติความเป็นมาของชุมชน วิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ความเชื่อ ดั้งเดิม ซึ่งยังคงสามารถสืบต่อได้จนปัจจุบันและอาจนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมดึงดูดการท่องเที่ยวได้ต่อไป

โครงการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวิถีชาวนาในชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดมหาสารคาม

โครงการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวิถีชาวนา เป็นโครงการที่ดำเนินงานในพื้นที่เกษตรอินทรีย์ จังหวัดมหาสารคาม รวม 3 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองคู - ศรีวิไล บ้านหนองหิน และบ้านหัวขัว ในพื้นที่ทั้งสามหมู่บ้านมีการทำเกษตรอินทรีย์ต่อเนื่องมาจนได้รับการยอมรับจากผู้บริโภค โดยเฉพาะผู้บริโภคตลาดสีเขียวของจังหวัด ซึ่งนอกจากการทำเกษตรอินทรีย์แล้ว ยังมีการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ผ้า และจัก

สานในพื้นที่บ้านหัวขัว มีสะพานไม้แกดำ ที่ชาวบ้านสร้างเพื่อเป็นเส้นทางติดต่อระหว่างบ้านแกดำและบ้านหนองหัวลิง จนทำให้บ้านแกดำเดิมได้ชื่อว่า บ้านหัวขัว เป็นสะพานไม้ที่มีนักท่องเที่ยวมาถ่ายรูปและลงในสื่อโซเชียล ทำให้มีผู้สนใจเดินทางเข้ามาชมและถ่ายภาพกันอยู่เสมอ จึงเป็นจุดดึงดูดหนึ่งให้เกิดการท่องเที่ยวมาสัมผัสวิถีชีวิตชาวนาในชุมชนเกษตรอินทรีย์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งต้องมีความร่วมมือในการพัฒนาศักยภาพและการจัดการต่อไป

โครงการการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนนิเวศวัฒนธรรมชาวนาพื้นที่ชุ่มน้ำแก่งละว้า จังหวัดขอนแก่น

โครงการเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนวิถีวัฒนธรรมข้าวและไหม จังหวัดขอนแก่น

โครงการทั้งสองเป็นการดำเนินงานในพื้นที่ที่มีการพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่อง โดยองค์ภาครัฐและการสนับสนุนจากเอกชนบางส่วน ทำให้ชุมชนมีวิถีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะพื้นที่ชุ่มน้ำแก่งละว้า ซึ่งเป็นพื้นที่อยู่ใกล้พื้นที่เป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดและ พื้นที่บ้านดอนข่า บ้านห้วยหลิม และบ้านหนองหญ้าปล้อง เป็นพื้นที่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผ้าทอไหม จนได้รับความนิยมนและเป็นที่ยู้งักกันทั่วไป ดังนั้นหากสามารถพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนได้อย่างแท้จริง น่าจะทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งจะทำให้มีความเข้มแข็งของชุมชนยิ่งขึ้น

โครงการความรู้วิถีชาวนาเพื่อพัฒนาเส้นทางข้าวสู่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในภาคอีสาน

โครงการความรู้วิถีชาวนาฯ เป็นความพยายามของนักวิจัยที่สะสมองค์ความรู้เกี่ยวกับวิถีชาวนาอีสานในหลากหลายมิติ และเพื่อทบทวนองค์ความรู้ที่ยังดำรงอยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในท้องถิ่นอีสาน เพื่อสร้างฐานความรู้สู่การต่อยอดในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชาวนาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ให้มีคุณค่า ด้วยความภาคภูมิใจในท้องถิ่นอีสาน

การหนุนเสริมและการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการดำเนินโครงการวิจัยท่องเที่ยววิถีชาวนา

การหนุนเสริมและการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการดำเนินโครงการวิจัยท่องเที่ยววิถีชาวนาที่ได้รับงบประมาณประจำปี 2560 ซึ่งเป็นการดำเนินงานโครงการวิจัยระยะที่สอง เพื่อสรุปผลการดำเนินงานแต่จากการดำเนินงานในพื้นที่เพื่อหนุนเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน ทำให้ได้พบปัญหาการดำเนินงานของโครงการวิจัยที่ยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยววิถีชาวนาไม่ชัดเจน ทำให้การจัดรายการและกำหนดเส้นทางท่องเที่ยว ผ่านแหล่งท่องเที่ยวและศูนย์เรียนรู้การเกษตรในชุมชนเป็นหลัก จึงได้หนุนเสริมในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนา ซึ่งควรต้องมีการสืบค้นวิถีวัฒนธรรมชุมชนที่เหมาะสมกับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว และความภาคภูมิใจใน

ชุมชน ซึ่งจะทำให้เกิดการจัดการอย่าง มีส่วนร่วมมากขึ้น เพราะทุกคนในชุมชนล้วนเป็นเจ้าของวิถีวัฒนธรรมร่วมกัน จึงทำให้การจัดการรายการท่องเที่ยวมีความน่าสนใจ และมีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้อย่างใกล้ชิด จนเกิดการเรียนรู้ และนำเสนอขายให้แก่ฝ่ายตลาด ที่ร่วมสนับสนุนงานกับ สกว. เพื่อที่จะได้ประชาสัมพันธ์ทั้งระดับประเทศและต่างประเทศต่อไป

ส่วนโครงการวิจัยที่ได้รับงบประมาณประจำปี 2560 ได้ให้การหนุนเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน เริ่มตั้งแต่การพัฒนาโจทย์วิจัย โดยให้ความสำคัญกับการนำวิถีวัฒนธรรมชุมชน โดยเน้น วิถีชาวนา มาพัฒนาให้มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวเป็นหลัก โดยการให้การเรียนรู้เพื่อความเข้าใจ ด้วยการตั้งคำถาม การอธิบาย การซักถามแลกเปลี่ยนความรู้ และการสร้างบรรยากาศในการทบทวนสืบค้นวิถีวัฒนธรรมชาวนาของแต่ละชุมชน เพื่อนำมาจัดระเบียบ วิเคราะห์ และพัฒนาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวต่อไป ทำให้ชุมชนและนักวิจัยเกิดการเรียนรู้ มีความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของ วิถีวัฒนธรรมชาวนา เกิดความร่วมมือกันในการรวบรวมวิถีชีวิต เรื่องราว เรื่องเล่า ฯลฯ ของชุมชน เพื่อนำเสนอการท่องเที่ยวต่อไป

การวิเคราะห์ผลการจัดกิจกรรมท่องเที่ยววิถีชาวนา

การวิเคราะห์ผลการจัดกิจกรรมท่องเที่ยววิถีชาวนา สำหรับโครงการที่ได้รับงบประมาณปี 2560 อยู่ในขั้นตอนการจัดรายการและเส้นทางท่องเที่ยววิถีชาวนาในชุมชน และเป็นการทดลองท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวเป็นทั้งคนในชุมชนและบุคลากรจากองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากสำนักงานเกษตร อบต. นักวิชาการ และการท่องเที่ยว ทำให้การวิเคราะห์ผลการจัดกิจกรรม ด้านเศรษฐกิจยังไม่มี ความชัดเจนนัก อย่างไรก็ตามสามารถวิเคราะห์ผลทางด้านสังคมที่ทำให้เกิดความร่วมมือในชุมชนใกล้ชิดกันมากขึ้น ตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชนซึ่งนำมาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยว และให้ความสำคัญในการรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อประโยชน์ในการท่องเที่ยว

ส่วนโครงการวิจัยท่องเที่ยววิถีชาวนาที่ได้รับงบประมาณปี 2561 ยังอยู่ในระหว่างดำเนินการ ดำเนินโครงการวิจัยระยะแรก ในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนา และการร่วมมือกันเพื่อรวบรวม สืบค้นข้อมูลวิถีวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อนำมาจัดระบบและวิเคราะห์คุณค่าสำหรับการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวต่อไป ซึ่งการดำเนินงานในระยะนี้ ทำให้สามารถวิเคราะห์ผลในด้านของความร่วมมือของชุมชน ซึ่งจะเป็นการสร้างเสริมความเข้มแข็งของสังคม การให้ความสำคัญในคุณค่าวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน ได้ในระดับหนึ่ง

การประสานเชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายการทำงานท่องเที่ยวระดับจังหวัด

การประสานเชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายการทำงานท่องเที่ยวระดับจังหวัด ในการดำเนินงานโครงการวิจัยท่องเที่ยววิถีชาวนา ส่วนหนึ่งมีนักวิจัยที่เป็นทั้งคนในชุมชน และบุคลากรจากองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการ

ท่องเที่ยวในพื้นที่ และในจังหวัด ซึ่งมีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัย ทำให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือในระดับหนึ่ง และโครงการต่าง ๆ ยังได้รับความร่วมมือจากนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวที่เข้ามาให้คำแนะนำ และเชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดให้ใกล้ชิดขึ้น นอกจากนี้ในพื้นที่การดำเนินงานโครงการส่วนมาก มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อยู่ด้วยแล้ว ทำให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือกว้างขวางขึ้น ซึ่งในการดำเนินงานโครงการระยะสุดท้ายของปีงบประมาณ จะได้จัดให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างโครงการวิจัย และเครือข่ายการทำงานท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องต่อไป

การพัฒนาเกณฑ์ชี้วัดระบบการประเมินตัวชี้วัด 4 มิติ และติดตามประเมินผล

การพัฒนาเกณฑ์ชี้วัดระบบการประเมินตัวชี้วัด 4 มิติ และติดตามประเมินผล ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน จะได้ดำเนินการพัฒนาเกณฑ์ชี้วัดตามแนวเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโลก (GSTC) องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับการประเมินการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนาในพื้นที่

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2554). **7 Green** ท่องเที่ยวสุดใส่ใจสิ่งแวดล้อม. ค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2560, จาก [https:// 7 green. Tourism Thailand. Org/inolex.php](https://7green.TourismThailand.Org/inolex.php).
- กรรณิกา สองเมือง. (2553). **การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลกุลาสิงห์ อำเภอกษัตริย์ จังหวัดร้อยเอ็ด**. ร้อยเอ็ด : มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- โครงการวิถีทรรศน์. (2540). **วิถีไทย:การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ. อมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- จริน ศรี. (2550). **การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวในชุมชนกับการใช้วัฒนธรรมชุมชนพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- จาเมสัน, วอลเตอร์. (2525). **แนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ. ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย (ACTPPR) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดำรง สังคมศิลป์. (2515). **ประวัติบ้านกุลาสิงห์**. หนังสืออนุสรณ์ในงานากฐินเมื่อวันที่ 15 - 16 เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช 2515.
- นิธิ สืบพงษ์สังข์. (2560) การตลาดการท่องเที่ยว วิถีชาวนา. **วารสารงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น** ปีที่ 18 ฉบับที่ 16 ประจำเดือนสิงหาคม - กันยายน.
- พจนา สอนศรี. (2546). **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน Community – Based Tourism Handbook**. โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. กรุงเทพฯ. มายดีกราฟฟิค จำกัด.
- ศิราพร ณ.กลาง. (2559). **คติชนสร้างสรรค์ บทวิเคราะห์และทฤษฎี**. กรุงเทพฯ. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สินธุ์ สโรบล. (2547). **การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. จดหมายข่าวประชาคมวิจัย 15 157: 15 -17 . สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ. 2552 เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการริมระบียง งานวิจัย วันที่ 19 -21 พฤศจิกายน 2552 . เชียงใหม่.
- สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และคณะ . (2544). **การพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์**. ทูลสนับสนุนการวิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- _____. (2548). **โครงการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่น**. ทูลสนับสนุนการวิจัย ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- สำนักงานเทศบาลตำบลนาโสก. (2543). **ประวัติความเป็นมาของชุมชนในเทศบาลตำบลนาโสก**. ค้นเมื่อ 10 กันยายน 2561 จาก <http://www.nasoke.go.th>.
- สำนักงาน กศน.อำเภอภูหลวงจังหวัดเลย. (2559). **ประวัติศาสตร์หมู่บ้านและชุมชนในจังหวัดเลย อำเภอภูหลวง**. ค้นเมื่อ 10 กันยายน 2561 จาก <https://loeinfe.go.th/portal/phl>.
- อาคม เติมพิทยาไพสิฐ. (2553). **Thailand Creative Economy**. การประชุมเรื่อง ปรับกระบวนทัศน์ของประเทศสู่เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์. จัดทำโดยกระทรวงการต่างประเทศร่วมกับ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ. วันที่ 26 มีนาคม 2553.
- Edward, I. (1991). **Tourism Planning: an integrated and sustainable development approach**. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Greenwood, D. (1982). Cultural Authenticity. **Cultural Survival Quarterly**. New York: McGraw Hill.
- Howell, David. W. (1993). **Passport: An introduction to the travel and tourism industry**. (2nd ed.). South Western Publishing Co.
- Mc Intosh, Robert W. and Charles R Goeldner. (1989). **Tourism Principles, Practices, Philosophies**. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Smith, V. (1989). **Host and Guests: The Anthropology of Tourism**. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

ภาคผนวก ก

รายงานสรุปโครงการจัดการการท่องเที่ยววิถีชาวนาจำแนกตามพื้นที่

โครงการ : การจัดการท่องเที่ยววิถีชาวบ้านโคกหนองแห้วศรีเจริญ ตำบลเลยวังไสย์ อำเภอภูหลวง
จังหวัดเลย

บันทึกข้อมูลการประชุม/สัมภาษณ์ : 24/05/61

เวลา : 10.02 – 11.25 น.

รายชื่อผู้เข้าร่วมการประชุม/สัมภาษณ์ :

1. นายแสวง ดาปะ	8. นางบัวไซ สีหา
2. นายไสว ศรีบุรินทร์	9. นางลำไผ่ ศรีบุรินทร์
3. นายสุเทพ ขวัญแน่น	10. นางสุกัญญา บาดาจันทร์
4. นายเฉลียง ทองแบบ	11. นายสมศักดิ์ พงพรม
5. นางอุบล ดาปะ	12. นายทะวี พรหมวัน
6. นางสุพัตรา ศรีบุรินทร์	13. นายสมคิด สุวรรณัง
7. นางศิริินญา ทองแบบ	

ผู้บันทึกข้อมูลการประชุม/สัมภาษณ์ : ปรีชา บุตรรัตน์

กล่าวเปิดการประชุม : เกริ่นนำเกี่ยวกับการประชุมหารือร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนา
งานวิจัย โดยมีอาจารย์ มาชี้แนะแนวทางเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอะไรที่ยังไม่ถึงที่สุดบ้างหาประสบการณ์ในการ
พัฒนาการท่องเที่ยว โดยบ้านศรีเจริญเคยเป็นส่วนหนึ่งของบ้านโคกหนองแห้ว และได้มีการแยกตัวออกมาเป็น
บ้านศรีเจริญ

โจทย์การประชุม : การท่องเที่ยววิถีชาวบ้านที่เราจะของงบประมาณในการทำวิจัยการท่องเที่ยว
ชุมชน โดยมุ่งเป้าไปที่การท่องเที่ยววิถีชาวบ้าน

ข้อมูลศักยภาพของชุมชน: จากการพัฒนาของหมู่บ้านเรา ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีศักยภาพหลายด้านซึ่ง
เราก็ไม่รู้ว่าจะนำศักยภาพเหล่านั้นมาพัฒนาอย่างไรได้บ้าง ที่จะมาเป็นเรื่องของการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ซึ่ง
สิ่งที่ชุมชนมีอยู่แล้วและทำแล้ว คือ เส้นทางท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยวมี 3 เส้นทาง อาหารท้องถิ่น
ผลิตภัณฑ์ชุมชน มีน้ำหมากเม่า น้ำหมากหลอด กล้วย พันธุ์กรรมข้าว ศูนย์เรียนรู้ชุมชน กาแฟ ผ้าฝ้าย
สมุนไพร ประเด็นที่เราจะขอทุนคือการท่องเที่ยววิถีชาวบ้าน สิ่งที่เรามีคือนาโคก(ไร่) ชุมชนเรามี “นา” นานี้
หมายถึงข้าว เราจะมีข้าวทั้งแบบข้าวไร่ (ไฮ) และข้าวนา เรามีนา2แบบ ซึ่งเป็นข้อได้เปรียบ นา หมายถึงข้าว
หมายถึงแนวอยู่แนวกิน ซึ่งข้าวเราก็จะมี 2 แบบ คือข้าวไร่ ข้าวนา และวิถีของเราก็จะแตกต่างจาก วิถีแบบอื่น
ๆ ก็ถือว่าเป็นข้อได้เปรียบ ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่เรามีอยู่ น้ำหมากเม่า น้ำหมากหลอด กล้วยตากพลังงานแสงอาทิตย์
และมีผ้าฝ้าย สิ่งเหล่านี้เรามีอยู่แล้วพร้อมที่จะถ่ายทอดความรู้ เส้นทางท่องเที่ยว 3 เส้นทางที่เราทำกันไว้นานแล้ว
มีเส้นทางจักรยาน สโลแกน “นุ่งเสื้อลายสะพายย่าม” และก็มีข้าวแดงเมืองเลย ข้าวพันธุ์ท้องถิ่นที่เราพยายาม

เก็บไว้แล้ว ข้าวไร่มีกลิ่นซึ่งเป็นวิถีชีวิตเรื่องข้าวของบ้านเรา ศูนย์เรียนรู้ชุมชน อีกเรื่องหนึ่งคืออาหารชุมชน อาหารท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านเรา อาหาร 25 อย่างอาหารท้องถิ่น กาแฟปลอดสารพิษกาแฟอแกนิก จะอยู่ในนามของกลุ่ม “ขุนเลย”

มาตรฐานของกลุ่มขุนเลย : ได้มาตรฐาน อย. เป็นการรับรองเลยเดอบเอสของสำนักงานพาณิชย์จังหวัด และตอนนี้กำลังขอรับมาตรฐาน GI น้ำหมากปลอด ข้าวแดงเมืองเลย ข้าวแดงเมืองเลย

ข้าวแดงเมืองเลย (แสง ดาปะ) : ข้าวแดงเมืองเลยที่อื่นไม่มีปลูก เราได้รับสายพันธุ์มาจากการแลกเปลี่ยนงานเกษตรที่มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตอนนั้นจะเป็นเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือกภาคอีสานที่มาออกบูชงาน แล้วไปเจอбуข้าวของพ่อถาวร ศิลาโน้ย ตำบลคำแมด อำเภอกุดชุม จังหวัด โยโสธร ก็มีการรักษานุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นบ้าน และไปเห็นพันธุ์ข้าวเหนียวแดงเมืองเลย ก็เลยถามเอามาจากไหน เพราะข้าวพันธุ์นี้ชื่อข้าวเหนียวแดงเมืองเลย ก็เลยบอกว่าข้าวชนิดนี้มีถิ่นกำเนิดที่จังหวัดเลย แล้วขอซื้อข้าวพันธุ์จากพ่อถาวรมาทำกิโกรัม มาปลูกพัฒนาสายพันธุ์ เมื่อ ปี พ.ศ.2547 ปลูกวันแม่และเก็บเกี่ยววันพ่อ เมื่อได้เมล็ดพันธุ์ข้าวมาก็ส่งไปกวตที่สำนักงานปฎิรูปที่ดิน และมีการส่งไปประกวดที่อำเภอกุดชุมจังหวัดโยโสธร ปรากฏว่าข้าวเหนียวแดงเมืองเลยของเราได้ที่ 1 ของข้าวเหนียวใน ปี 2557 พี่ดาวเรือง พิษผล บอกว่าที่จังหวัดโยโสธรไม่มีข้าวแดงเมืองเลยแล้วให้ส่งกลับมาให้ทางจังหวัดโยโสธร เพื่อจะได้ช่วยกันอนุรักษ์พันธุ์ข้าวไว้ แล้วเราก็ได้มีโอกาสถวายประวัติพันธุ์ข้าวเหนียวแดงเมืองเลยให้กับสมเด็จพระเทพฯ ที่โรงเรียน ตชด. อำเภอนาดูน เป็นบูชของสำนักงานปฎิรูปที่ดินให้จัดถวาย จากนั้นเราก็ช่วยกันปลูกและขยายในพื้นที่ บางปีก็มีนักเรียนภูหลวงวิทยา และนักเรียนบ้านเราเข้ามาอนุรักษ์ช่วยกัน ทางเราก็ไม่ได้ถามพ่อถาวรว่าเอาพันธุ์ข้าวเหนียวแดงเมืองเลยมาจากไหน

แต่พอเรามาสืบหาที่มาของข้าว : พบว่าข้าวเหนียวแดงเมืองเลยนี้ ภาษาจังหวังเลยจะบอกว่า “ ข้าวเหนียวแดงเมืองเลยกำเนิดอยู่บ้านเหล่าข้าวเน่า บ้านเก่าๆ เหล่าจั่วเหล่าแปน.....” พอไปสืบดูแล้วพบว่า ผู้เฒ่าก็เล่ามาอย่างนี้ บ้านเหล่าข้าวเน่า จะมี2 บ้านเหล่า คือ บ้านเหล่าน้ำอ้อม กับบ้านเหล่าตากแดด ซึ่งอยู่ในเขตของอำเภอวังสะพุงทั้งสองหมู่บ้าน แต่พอสืบดูแบบลึก ๆ แล้วน่าจะอยู่บ้านเหล่าตากแดด จะมีบ้านเหล่าและบ้านตากแดด ข้าวสายพันธุ์นี้จะเป็นข้าวนา ที่ศูนย์เราก็จะทำนาเรียกว่านาหนองสองเวียน ส่วนข้าวไร่ของเรามีหลากหลายสายพันธุ์ที่เป็นพันธุ์พื้นบ้าน มีพันธุ์ปลาชีวทอง พันธุ์ดอกตู

เมื่อพูดถึงการทอเกี่ยววิถีชาวนา : วิถีข้าววิถีชาวนา ข้าวของเรามันมาสองทาง ข้าวนา วิธีการทำนาของเราก็จะเรียกว่านาโคก นาขั้นบันได ซึ่งทั้งสองอย่างจะได้มาซึ่งวิถีข้าว และในนาจะไม่ได้มีแค่ข้าวจะมีวิถีของแนวอยู่แนวกินด้วย อีกอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงคือวิถีของฝ้าย ฝ้ายฝายทอมือ เมตรละ 300 -350 บาท ทำเป็นผ้าคลุมไหล่ ถ้าเป็นเส้นยังไม่ได้ทอขาย กิโลละ 400 บาท ฝ้ายปลูกตามไร่ที่นากระจ่ายกันไปแต่อยู่ในปริมาณที่เยอะพอสมควรปลูกคนละเล็กคนละน้อย เป็นฝ้ายตุ่น ฝ้ายขาว ฝ้ายเขียว หมู่บ้านเราไม่ตั้งใจฝ้ายเขียว เข็นยาก เก็บยากปักมือ เวลาทำเส้นก็ทำยาก เม็ดใหญ่แต่ดอกน้อยบ้านเรายังไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการ

ทำฝ้ายเขียว ฝ้ายเขียวมันบาง ตากแดดมากก็ไม่ได้ ต้องเก็บตั้งแต่มันยังอ่อนอยู่ เป็นปัญหาที่บ้านเราพบเจออยู่ มันยุ่ย มันหลุด ทางอีสานล่างทำฝ้ายเขียว ผมก็ไม่มั่นใจว่ามันเป็นพันธุ์พื้นบ้าน พันธุ์พื้นบ้านจะมีฝ้ายขาวกับ ฝ้ายตุ่น (แสง ดาปะ) สรุปว่าฝ้ายเขียวไม่เหมาะกับบ้านเรา แสดงว่าฝ้ายเขียวมันไม่เหมาะกับบ้านเราไม่กินดิน บ้านเรา(อาจารย์) การปลูกข้าว ปลูกฝ้ายไม่ได้ใช้ยา การทำเกษตรแบบไม่ใช้สารเคมี ตั้งแต่ ปี 2547 ซึ่งใน หมู่บ้านมีอยู่ 20 หลังคาเรือนที่ทำเกษตรแบบไม่ใช้สารเคมี และบางครัวเรือนก็จะแบ่งพื้นที่ออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่ต้องปลูกพืชเศรษฐกิจก็ยังไม่ใช้สารเคมีอยู่และพื้นที่ที่ทำไว้สำหรับกินก็ไม่ใช้สารเคมี ชาวบ้านก็ต้องทำ พืชเศรษฐกิจด้วย เช่น ข้าวโพด ชিং มันสำปะหลัง ชาวบ้านก็มีการปลูกข้าวไร่สำหรับกับการปลูกข้าวโพด คือที่ กล่าวมานี้คือวิถีของข้าว การท่องเที่ยวไม่จำเป็นต้องเอาคนมามาก ๆ ชาวบ้าน ก็ไม่เชิงว่าอยากอวดของดีใน ชุมชนแต่ว่ามองว่ามันเป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน ชาวบ้านกล่าวว่า ในการไปท่องเที่ยวชุมชนอื่น และสังเกตพบว่าอย่างน้อยมันต้องมีแรงซื้อผลิตภัณฑ์ ผลผลิตจากชุมชน กลับมาบ้านเพื่อที่จะให้ชุมชนนั้นได้ อยู่ได้กิน มีอย่างอื่นอีกไหมนอกจากเราต้องการรายได้ นอกจากนั้นก็มีคุณค่า คุณค่าของสิ่งที่เรามีอยู่ เช่นน้ำ หมากเม่าถ้าเรามีอยู่ก็มีอยู่อย่างนั้น การขายน้ำหมากเม่าก็ขายตามบูทของที่ทางราชการจัดให้ขาย และก็ยัง มี เรื่องของการตลาดที่ยังไม่ดีพอ บุคลากรในกลุ่มของการตลาดก็ยังไม่มีความพอ และทางกลุ่มก็พึ่งไปอบรม การขายสินค้าออนไลน์มาแต่ก็ยังไปไม่ถึงไหน อาจารย์ให้คำแนะนำว่าหากเราขายของออนไลน์เราต้องมีความ พร้อมจริง ๆ หากไม่มีความพร้อมกลุ่มของเราก็จะไปไม่รอด และในเดือนมิถุนายน 2561 นี้ทางพาณิชย์ จังหวัดมีการจัดเข้าบูทที่ เจเจมอ เราต้องหาการตลาดหาคนที่จะไปขายที่จะนำเสนอสินค้าเราสู่ตลาด ผู้ว่า ราชการจังหวัดเลยก็มีโครงการจัดทำของดีจังหวัดเลยสู่กรุง สิ่งที่เราเห็นอยู่ตอนนี้ก็คือ มีเรื่องของรายได้ และ อยากให้ผู้อื่นเห็นคุณค่า ของสิ่งที่เรามีอยู่ หมู่บ้านนี้มีการทำงานวิจัยมาเยอะมาก และเรื่องการทำฝ้ายเป็นการ พัฒนาวัฒนธรรมและประยุกต์ใช้ให้เข้ากับปัจจุบันและเป็นการสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนชุมชน

เราเคยถามตัวเองไหม : ว่าเราอยู่ตรงนี้ตั้งแต่เมื่อไหร่ ประวัติหมู่บ้าน พ่อแม่จะอพยพมาจากด้าน ซ้าย ทางด้านซ้าย ก็อยู่ที่ด้านซ้ายและที่จริงก็คือด้านซ้ายนั้นมาจากหลวงพระบางจะมีความเกี่ยวข้องกับกับ การเดินทางเข้าไปสร้างเมืองสุโขทัยมีความเกี่ยวข้องกัน และคนส่วนหนึ่งก็ตั้งบ้านตามรายทางและสำเนียงการ พูดของคนด้านซ้ายจะเป็นสำเนียงหลวงพระบางทั้งหมด แต่สำเนียงของคนที่บ้านเราจะเป็นภาษาไทยเลย เพราะเกิดการกลืนกลายทางวัฒนธรรม เพราะที่นี้จะมีการผสมระหว่าง ไทยเลย ด้านซ้าย กับทางวังสะพุง สำเนียงก็จะเป็นอีกแบบหนึ่ง ส่วนวังสะพุงมาจากเวียงจันทน์ ซึ่งสำเนียงเวียงจันทน์กับหลวงพระบางจะคนละ สำเนียง ซึ่งตรงนี้จะผสมรวมกันอยู่สามสำเนียงภาษา ที่ถามว่าเราเป็นใครมาจากไหนก็เพราะเวลาที่คนอื่นมา เที่ยวเราจะได้ออกเขาถูก ซึ่งเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาเขาก็จะถามประมาณนี้ และบ้านเรามีการทำวิจัยแทบจะ ทุกปี แล้วเราจะทำอะไรอีก

แล้วสิ่งที่เราจะทำจริง ๆ คือ : ทำเรื่องท่องเที่ยว ซึ่งเราก็มีของดีเยอะมากมาเวลาที่เราจะทำวิจัย เราต้องมีปัญหา? แล้วปัญหาของเราคืออะไรที่จะต้องมาช่วยกันแก้ไข มันน่าทดลองอย่างที่ไปประชุมกับ

หน่วยงานทางอำเภอเรื่องท่องเที่ยว แล้วบางทีคนที่ท่องเที่ยวในชุมชนของเราจะจัดการกันอย่างไร เลยคิดว่ามันเป็นงานที่ทำหาย (นายไสว ศรีบุรินทร์) ก็ไหน ๆ เราก็ทำมาแล้วตั้งแต่ปี 2544 ซึ่งเราก็ทำกันมาแบบไม่มีความรู้ และศูนย์ตรงที่ศูนย์ข้อมูลก็ใช้งบประมาณในการสร้างถึงสองล้านบาทเป็นพิพิธภัณฑ์แต่ก็ไม่มีอะไรเลย และที่สร้างไว้คือบ้านพักมันก็เหมือนที่พวกผมทำการเกษตรแบบยั่งยืนตอนแรกก็ทำกลุ่มกันแบบเล็ก ไปๆ มาๆ ก็เริ่มขยายเครือข่ายไปสู่ระดับจังหวัด แล้วก็ทำน้ำหมักเมาเป็นโดยที่เราไม่มีอะไร เราก็ยังทำได้ การท่องเที่ยวของเราก็น่าจะทำได้ เรามองชุมชนนี้อย่างไรทำไมถึงต้องทำการท่องเที่ยวที่ชุมชนนี้ เราถึงได้ขอทุนการวิจัยไป มองเห็นอะไรบ้าง เรามีปัญหาอะไร ปัญหาที่แท้จริงอยู่ตรงไหน ทุกครั้งที่ทำวิจัยก็ต้องมีปัญหา เช่นเรามีหมักเมาเยอะ มีหมักเมาหมดเยอะ จะต้องทำยังไง นี่เป็นปัญหา นี่เราจะทำท่องเที่ยวแล้วเราจะของบด้วยเราจะทำยังไง ปัญหาอยู่ไหนมีปัญหาหรือไม่ เรื่องของท่องเที่ยวในชุมชนเรา ศักยภาพในชุมชนเรามี คราวนี้หน่วยงานราชการเข้ามาทำ แล้วมันก็ไม่สุดไม่ยั่งยืน อย่างเช่นน้ำตก ที่ผู้ว่าฯ เข้ามาเปิด ชื่อว่าน้ำตกขึ้นชีวิน ปัจจุบันนี้ก็ทิ้งร้างไม่มีใครสนใจนี่ก็เป็นปัญหาในการทำการท่องเที่ยวหรือศักยภาพในชุมชนเราน่าจะทำได้แต่คำว่า “ไม่สุด” ชุมชนมีศักยภาพอยู่ การไม่สุดหมายถึงการไม่เป็นรูปธรรม และในหลายตัวที่มันไปไม่ได้ก็คือการทำเรื่องท่องเที่ยวยังไม่สอดคล้องกับชุมชน ช่วงเวลาที่เรากำลังทำ ที่ ททท. พาไปดูน้ำหมักเมาหมดที่อำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย ไปดูหอผ้าอยู่ที่อำเภอสะง้อ จังหวัดบึงกาฬ ดูท่องเที่ยวบ้านสะกายที่บ้านสะกายมีมะเขือเทศ กับปลาร้า เพราะเขาอยู่ริมโขง เวลาเราเข้าไปบ้านสะกายคนที่มาอธิบายหรือมาต้อนรับเราเป็นคนบ้านสะกายทั้งหมดหรือเปล่า เป็นกลุ่มของสกายเองทุกอย่างมีคนพาไปดูทุกอย่างจัดเตรียมอาหาร หากมีคนมาเที่ยวที่บ้านเราสามารถทำได้เลย แต่อาจจะไม่ค่อยดีเท่าที่ควร หากเขามาที่บ้านเราจะพานักท่องเที่ยวดูศูนย์เรียนรู้ การทำน้ำหมักเมาหมด วิธีการทำนา คู่มือการทอผ้าย้อนสัทธิธรรมชาติ แปลงสมุนไพร น้ำตกขึ้นชีวิน จุดชมวิว ที่พูดมาทั้งหมดวันหนึ่งจะดูไม่หมดจะต้องนอนที่นั่นคืนหนึ่ง ถ้าจะนอนที่นี่จะนอนที่ไหน อยู่ข้างล่างมีบ้านพักของศูนย์สามารถจุได้ 50 คนได้ แต่ก่อนเป็นร้อยแต่ช่วงฤดูหนาวกางเต็นท์นอนสามารถจุได้ 100 คนเป็นศูนย์ของชาวบ้านร่วมกับมูลนิธิเลย ผู้ดูแลคือตอนนี้คือคนในชุมชนกลุ่มเราหมู่บ้านอื่นไม่ได้มา ผู้ดูแลหลักคือบ้านศรีเจริญ บ้านโคกหนองแห้ว แต่หมู่บ้านอื่นก็สามารถมาใช้ประโยชน์ได้ และถ้านักท่องเที่ยวจะพักบ้านในชุมชนก็ได้เพราะทางหมู่บ้านก็เคยจัดมาหลายรอบแล้ว ถ้าเขามาห้าหกคนไปอยู่ศูนย์ก็คงไม่ได้ แต่อยู่ที่ศูนย์ก็มีบ้านเป็นหลัง ๆ หมู่บ้านเราเคยทำโฮมสเตย์ พวกที่มาอบรมการท่องเที่ยวที่ศูนย์มาอบรมก็เลยไปนอนที่บ้านมีผู้ที่เคยรับนักท่องเที่ยวที่เป็นชาวต่างชาติ แต่ไม่สามารถคุยกับชาวต่างชาติได้ ชี้มืออย่างเดียวชาวต่างชาติกินได้ทุกอย่าง กินปลาร้า กินผัก ส่วนมากก็จะเป็นน้ำพริก นักท่องเที่ยวจะกินไม่ยาก การท่องเที่ยวคือการเรียนรู้

ปัญหาจริง ๆ ของเราคือ : เรายังไม่มีระบบในการจัดการการท่องเที่ยว เราต้องหาปัญหาให้ได้ การทำไม่ถึงที่สุด หรือ การที่เราเรียกว่าไม่เป็นรูปธรรม แน่นนอนว่ามันเคยมีแผน วิธีการจัดทำอยู่ คือมันไม่ได้ทำสักที การเชื่อมต่อกับนักท่องเที่ยวไม่มี และไม่มีการจัดกลุ่มขึ้นมาเพื่อบริหารจัดการ แน่นนอนเราก็ทำได้ แต่ยังไม่ชัดเจน อันต่อมาคือว่า มันขาดการนำมาพูดคุยและสรุปร่วมกันหรืออาจจะมีการพูดคุยกันแต่คุยไม่ได้ทั้งหมด

เรื่องการสื่อสารเราสื่อสารกับนักท่องเที่ยวไม่เข้าใจเราจะต้องทำยังไงซึ่งทั้งหมดทั้งมวลนี้มันรวมอยู่ที่ระบบของการจัดการ การท่องเที่ยวจริงเลยยังไม่เกิดขึ้นปัญหาก็คืออยู่ตรงนี้ คำว่าไม่สุดของเรา มันไม่สุดเพราะว่ามันไม่มีระบบการจัดการ ระบบที่หนึ่งคือมันไม่มีระบบการจัดการภายในกลุ่ม ระบบที่สอง มีเส้นทางอยู่แต่ไม่ถูกจัดการอย่างแท้จริง เรื่องฝ่าย กรรมการการทำงานประจำรวมของศูนย์ทั้งสองหมู่บ้าน 20 คน ที่จริงทำงานร่วมกันมาตั้งแต่เป็นหมู่บ้านเดียว “โคกหนองแห้วศรีเจริญ”

โจทย์ของมันคือ การพัฒนาระบบของการท่องเที่ยววิถีชาวนา “การจัดการการท่องเที่ยววิถีชาวนาโคกหนองแห้วศรีเจริญ” บ้านหนองแห้วก็มีแห้ว อำเภอนาแห้วก็มีแห้วแต่ตอนนี้แห้วไม่มีแล้ว ถ้าเราพื้นตรงนี้ขึ้นมาเป็นจุดเด่น พยายามถามหลาย ๆ เรื่องก็เพื่อที่จะให้เราพยายามตอบ ซึ่งคนอื่นก็ตอบไม่ได้หรือเราต้องตอบเองแล้วพัฒนาไปเรื่อย ๆ ความดีใจจะทำให้เราภูมิใจ ความภูมิใจจะทำให้เรารักบ้านเรา พอเรารักบ้านเราแล้วเราก็อยากให้ลูกหลานรักบ้านเรา ภูมิปัญญามันก็จะยังอยู่ อย่างเช่นการปลูกฝ้ายเขียวนี้นี้ไม่ใช่ภูมิปัญญาของเรา ฝ้ายไม่โตไม่งาม เราก็ไม่เอา ตัวเป้าหมายที่เราอยากจะทำไม่ใช่แค่เรื่องรายได้เพียงอย่างเดียวแต่มันรวมไปถึงคุณค่าที่เราอยากให้ผู้อื่นได้เห็นด้วย สิ่งที่เกิดขึ้นมันจะทำให้เกิดการฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมบ้านเรา เราจะเอารายได้ไว้ข้างหลัง คือจะเอาไว้ตรงไหนก็แล้วแต่มันจะได้แน่นอน ถ้าเราทำได้ดี ต้องที่นี้เท่านั้น ส่วนขั้นตอนวิธีการเราต้องไปคิดร่วมกันอีกทีหนึ่งว่าจะมีขั้นตอนวิธีการยังงัยบ้าง

โจทย์ของเราหลักๆ : คือการจัดการการท่องเที่ยว การจัดการก็จะมีอะไรอีกมาก เช่นการรวมกลุ่ม การแบ่งหน้าที่ และในแต่ละกรรมกรย่อย พาเที่ยว การเงิน ต้อนรับ อีกเยอะแยะ เรื่องที่พักเราก็มีแล้ว หรือเราจะบอกว่าเขาไปนอนที่บ้านก็ได้ บ้านนี้ก็ต้องไปดู คำว่า โฮมสเตย์ คือ โฮม คือ ที่อยู่ สเตย์ คือ การเข้ามาอยู่ ที่นี้หลักการการทำโฮมสเตย์ คือ บ้านพักวิถีชุมชน แต่ทุกคนก็เรียกไม่ติด ก็เรียกกันว่า โฮมสเตย์ คำว่าโฮมสเตย์ นี้หมายถึง เขามาอยู่เหมือนลูกหลาน เหมือนเวลาที่พี่น้องมางานกฐินผ้าป่า แล้วมานอนบ้านพี่น้อง อันนั้นถึงจะเป็นความหมายที่แท้จริงของโฮมสเตย์ เพราะฉะนั้นการที่เราจะเอาบ้านเราไปให้คนอื่นอยู่เราต้องทำอะไรที่บ้านเรา “ทำความสะอาด” อะไรประมาณนี้มันก็จะเกิดการพัฒนาขึ้นมา ในรายละเอียดเหล่านี้มันจะอยู่ในขั้นตอนขบวนการวิจัย นั่นคือประเด็น การจัดการกลุ่ม การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตรงไหนที่ต้องพัฒนา อาหารและที่พัก การจัดการนักท่องเที่ยว ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวซึ่งจะต้องคิดให้ครบ เรื่องจัดการการเรียนรู้เรื่องอะไรบ้างที่อยากให้เขารู้ ต้องคุยทั้งหมดในโครงการนี้ พอกระบวนการในการทำจริง ๆ แล้วก็จะคิดออกเอง เอาประสบการณ์ของเราไปเป็นการนำเที่ยว

โครงการ : เหมงวิธิตามเยี่ยมยามแม่น้ำมูล บ้านดอนแรด ตำบลดอนแรด อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์

วันที่ : 28/05/61

ผู้บันทึกข้อมูล : ปรีชา บุตรรัตน์

รายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการ :

1. สุพรรณ ผิวงาม	17. โสภา แคมคำ	
2. พา บัวสุวรรณ	18. ประเสริฐ ผิวงาม	3.
บุญมา บัวสุวรรณ	19. สังข์เวียน โสภังค์	
4. เกรียงไกร นิลแก้ว	20. สุทัศน์ แคมคำ	
5. วนิดา บัวสุวรรณ	21. อรอนงค์ ศรีใหญ่	
6. หมุด นาหัวดง	22. บุญมี โสภังค์	
7. กมลรัตน์ สุขนอก	23. ไกร บุญเย็น	
8. บุญเกิด ผิวงาม	24. สุพรรณ เขียวงาม	
9. สมพร พิลลา	25. สุทา แคมคำ	
10. พันธ นามโคตร		
11. มี ผิวงาม		
12. จำปี ไขเมือง		
13. สุกร บุดดี		
14. บุปผา พรหมตา		
15. ลีล บุญเย็น		
16. แสง ลมรีน		

สมาชิกกลุ่มเป็นใครบ้าง : กลุ่มของเราส่วนหนึ่งเป็นชาวบ้านส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนราษีไศล เป็นผู้ที่หาทางออกร่วมกันมาจากการนั้นก็นำมาเป็นนักวิจัย ในส่วนของพื้นที่แรกเริ่มเดิมทีที่นี้ก็จะมีการป่าบุงป่าทามที่ติดกับลำน้ำมูล ชาวบ้านแต่ก่อนจะมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายในการหาอยู่หากิน มีโครงการขนาดใหญ่สำหรับการกักน้ำ โขง ซี มูล ปี 2536 มีโครงการสร้างเขื่อนเพื่อกักน้ำในแม่น้ำมูล เมื่อมีการกักน้ำน้ำก็ท่วมป่าบุงป่าทามวัวควายที่เคยได้เลี้ยงก็ไม่สามารถที่จะเลี้ยงไว้ได้และชาวบ้านเคยทำนาทามก็ไม่ได้ทำ ชาวบ้านก็หาทางออกโดยการรวมตัวกันจัดเป็นขบวนการธรรมยาตราเข้ากรุงเทพ แล้วผมก็กลับมาทบทวนดูว่าในระยะเวลา 3 ปี 4 เดือน ที่เราแก้ไขสิ่งที่รัฐบาลสร้างไว้ให้กับประชาชนโดยการเดินขบวนไปที่ทำเนียบไม่ได้ตอบโจทย์ของเราได้ ก็เลยคิดว่าเราจะทำอย่างไรเมื่อมันมีเขื่อนแล้วเราจะอยู่อย่างไร เมื่อกลับมาแล้วก็มีคนมาถามว่าเราจะทำงานวิจัยไหม ผมก็คิดว่าคนที่ทำวิจัยก็มีแต่คนที่ใส่รองเท้า ใส่สูท ผูกเนคไท เราคงทำไม่ได้หรอก ผม

ก็เลยลองทำเรื่องปลอม ผมทำเรื่องควายทาม เอาควายเป็นตัวเดินพื้นฟูรากเหง้าของเราเพื่อจะให้เห็นว่า คำตอบไม่ได้อยู่ที่ทำเนียบเสมอไปคำตอบมันอยู่ที่นี้ อยู่ที่บ้านของเรา เหตุเกิดที่นี่เราต้องแก้ไขที่นี่ อะไรที่พอมี อะไรที่พอได้ ก็เลยทำงานวิจัยเรื่องรูปแบบการเลี้ยงโคกระบือที่เหมาะสมกับพื้นที่ทาม ก็เห็นชาวบ้านรวมกลุ่ม เห็นหัวควายกลับคืน เขาก็ให้งบประมาณในการทำวิจัยการฟื้นฟูวิถีชีวิตควายทามลุ่มน้ำมูลตอนกลาง จากนั้นก็ เปิดโรงเรียนเตรียมนายฮ้อยขึ้น โรงเรียนนายฮ้อยของเราไม่ได้สอนวัวสอนควายไปขาย เราไม่ได้ค้าวัวค้าควาย แต่เราจะพัฒนาเรื่องภูมิปัญญา ก็มีหลักสูตรว่า ในยุคของ “ข้าวเหนียว ปลาเหนียว คนพลัดถิ่น แผ่นดินร้องไห้” จะทำอย่างไรให้เด็กน้อยมีสำนึกร่วมกันเพื่อที่จะสร้างน้ำดินป่าฟ้าฝนคนควาย

กลุ่มของเราคือคนที่เดือดร้อนเหมือนกันอยู่ในพื้นที่เดียวกัน เริ่มทำงานครั้งแรกเลยมีสมาชิกอยู่ 10 หมู่บ้านแต่ละคนก็มีแนวคิดที่อยากจะแก้ปัญหาของตัวเองก็มีการจัดตั้งกลุ่มขึ้น หมู่บ้านนี้ก็เลยเป็นฐานงาน เป็นพื้นที่สร้างโรงเรียนเตรียมนายฮ้อย เราก็มียุทธศาสตร์ในการฟื้นฟู ทางเราจะเน้นการฟื้นฟูเป็นหลัก ปัจจุบัน เราจะเน้นเรื่องของเศรษฐกิจเมื่อก่อนเราไม่ได้พูดถึงรายได้ ปัจจุบันเราจะพูดถึงว่า หน่อไม้ในปีหนึ่ง ๆ เขาจะ เก็บได้กี่ครั้งจะได้มูลค่าเท่าไร ในส่วนของงานวิจัยก็จะมีเรื่องของมันแขง หน่อไม้ วัวควาย และเรื่องของการ ทักทอเป็นวัตถุดิบจากป่าทุ่งป่าทาม เป็นพวก กก ผือ ไผ่ คนที่มีรายได้คือ คนที่อยู่ในวิถีของทามจริง ๆ ในแต่ละฤดูกาลจะสามารถหาอยู่หากินได้ตลอด อย่างฤดูนี้ก็จะหาเห็ด เห็ดเข้าไค แล้วก็หน่อไม้ เห็ดที่มีเยอะคือ เห็ดดำเห็ดถ่าน เห็นผึ้ง แล้วก็ปลาลา ช่วงนี้น้ำล่ง น้ำล่งปลาขาวจะเยอะ ถ้าหาปลาได้เยอะนอกจากกินแล้วเราก็นำมาทำปลาแดก ปลาแห้ง หน้าทำไร่นาก็มีการจับปลา การหาปลาไปขาย ส่วนใหญ่คนที่หาปลาก็อยู่ในเขต ตำบลดอนแรด ในหมู่บ้านเราจะขายปลาตัวที่มีขนาดตัวโต 2 ตัวต่อหนึ่งกิโล เราจะขายในหมู่บ้านกิโลละ 60 บาท จะเป็นพวกปลาขาว ปลาเกด ปลาแขยงกิโลละ 80 บาท ปลานางกิโลละ 120 บาท หากหาปลาได้เยอะ ๆ เราก็นำมาขายต่างหมู่บ้าน

เราคงไม่ลำบากมากกับการมีเขื่อนแล้ว? : คือคนเรามันจนตรอกสิ่งที่เราเคยทำมาคือ ทำนาปี นาแขง นาหนอง มันทำไม่ได้เหมือนเมื่อก่อน ทำยังไงเราจะอยู่กับเขื่อนได้ ส่วนที่เหลืออยู่คือพื้นที่นาโคก เราก็นำนาหนอง เราก็นำนาปี มาปรับปรุงน้ำจากกุดจากมูลมาทำ ส่วนคนที่ไม่มีความเก่งก็ไม่ได้ทำนาเก่งก็คือนาโคก ในหมู่บ้านของเรา ทำนาปี นาแขง ก็ปรับตัวมาทำนาปรังก็พออยู่ได้ ปัจจุบันปลูกข้าว 471 ไร่ 1 แปลก ผมจะไม่ทำผมจะปรับให้เข้ากับคนสมัยก่อนคือปลูกข้าว ข้าวอีโป๊ ดอกตั่ว ข้าวเหนียวลายบวก ข้าวผัวเมีย เราฟื้นฟูให้พันธุ์ข้าวกลับคืนมา เราก็ยังพอมีพันธุ์ข้าวอยู่ เราจะเอาข้าวพันธุ์มาจากฝั่งราชสีห์ คือสองฝั่งจะ ทำนาด้วยกันอีกฝั่งหนึ่งจะทำข้าวอีโป๊ ดอกตั่ว การฟื้นฟูวิถีทามของเราจะเริ่มตั้งแต่การหยุดข้าวไร่ จะเริ่มทำตั้งแต่ ฟ้าเปิดปอง ออกใหม่เดือนสาม เราจะเริ่มถางป่าแล้วก็เกือกไย เราจะเริ่มหยุดข้าวช่วงปลายเดือนเมษา แต่ช่วงนี้เรายังไม่ได้เริ่มทำ แต่นาหนองนาทามชาวบ้านก็ยังทำอยู่แต่พันธุ์ข้าวยังไม่กลับมาสู่ถิ่นฐาน จะมีการเรียกแม่กลับทามพื้นดินพื้นน้ำต้องเอาพันธุ์ข้าวดั้งเดิมกลับมาสู่ถิ่นฐานไร่นา เพื่อให้คนเห็นรากเหง้าดั้งเดิมว่า คนสมัยก่อนมีลูกสิบคนนี่เขาเลี้ยงกันยังไง แต่ในส่วนนี้ยังไม่ได้ทำ แต่ในส่วนในพื้นที่ทามเราทำอยู่แล้ว เรามี

ความคิดว่าจะเรียกแม่กลับมาแต่ตอนนี้รู้แล้วว่าแม่อยู่ไหนบ้าง คือที่จังหวัดยโสธร จังหวัดอุบล นั่นก็คือความคิดที่เรายังไม่ได้ทำ ช่วงนี้เราจะเห็นแต่นาตามกับคนทามวิธีการหาอยู่หากินของคนทาม แล้ววิถีชีวิตที่พยายามจะปรับตัว เรามีวิถีชีวิตแบบใหม่ตั้งแต่มีการสร้างเขื่อน ภายใต้การประท้วงเราต้องอยู่ให้ได้ ภายใต้การประท้วงที่เรามองว่าไม่สงบแต่มันมีความสงบอยู่เสมอ ๆ คือเรานอนอยู่หน้าท่าเทียบที่บนนอนอยู่ที่บ้านเรา ความรู้สึกมันแตกต่างกันมาก ที่บ้านเรามีเสียงนกร้อง ถ้าเราอยู่ที่กรุงเทพตื่นเช้ามาคนเปิดประตูมาด่าเราว่าพวกทำให้รถติดพวกไม่ทำงาน ผมคิดว่าเรามีบ้าน มีครอบครัว ทำไมเราต้องไปอยู่ที่นั่น คำตอบอยู่ที่หมู่บ้าน เหตุเกิดที่นี่เราต้องแก้ไขที่นี่ ตอนนี้ผมก็รู้แล้วว่าทำเนียบแก้ไขปัญหาอะไรให้เราไม่ได้เลย เมื่อพูดถึงการแก้ปัญหาแล้วอะไรคือสิ่งที่เราต้องเอาไปแก้ไขปัญหามีอยู่อย่างแท้จริง อันที่จริงแล้วการเคลื่อนไหวของชาวราชสีห์ไศลเป็นแบบอย่างของการเคลื่อนไหว คือเราไม่จำเป็นต้องไปขับเคี่ยวอะไรอีกแล้วแต่เราต้องหันมามองว่าสิ่งที่เหลืออยู่เราจะทำอย่างไรจะฟื้นฟูอย่างไรบ้าง แม้เราใช้ศาสตร์พระราชาแต่เราก็ต้องใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย

เมื่อโจทย์ของเราคือ? : เบื้องวิถิทามเยี่ยมยามแม่น้ำมูล เราจะเห็นวิถีของคนทาม วิธีการหาอยู่หากิน เห็นสายน้ำมูลที่มันเปลี่ยนแปลงไปน้ำมูลถูกเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเพราะอะไรในขณะที่รัฐบาลก็พัฒนาไปอย่างไม่น่าสนใจคนในพื้นที่ รัฐต้องมาปรึกษากับชุมชนหรือไม่ หรือว่าเราต้องรู้เท่าทันรัฐ ซึ่งขณะนี้เราก็พัฒนาบ้านเราถ้าเราทำได้เราจะเป็นต้นแบบของการพัฒนาการแก้ปัญหาให้กับหลาย ๆ ที่ เริ่มแรกก็เริ่มจากการประท้วงซึ่งมันจะช่วยอะไรไม่ได้ไม่มีรัฐบาลไหนจะมาช่วยเราได้ในทุก ๆ เรื่องถ้าเราไม่ช่วยตัวเองในระบบเบื้องต้นก่อน เรานอนที่บ้านเราก็ดีกว่าเราไปนอนข้างถนน ประท้วงไปเขาก็ด่าไปเราก็คือเป็นคนดีคนหนึ่งมีคนเคารพเราแล้วทำไมเราต้องให้เด็กที่ไหนก็ไม่รู้มาด่าเราได้ทุกวัน ๆ เราก็คงต้องหันกลับมาดูที่บ้านของเราว่ามีอะไรบ้าง มีอะไรที่เราช่วยกันทำมันขึ้นมาสิ่งที่เรามีอยู่เป็นวิธีการหาอยู่หากินที่เราทำกันอยู่แล้ว แต่เราก็อาจจะปรับนิดหน่อยให้เข้ากับพื้นแผ่นดินที่ไม่เหมือนเดิม และแต่ละคนในกลุ่มมาจากหลายหมู่บ้านในตำบลตอนแรด “ฉวี กลีบบัว ทำงานวิจัยเกี่ยวกับมันแขง มันแขงสามารถทำได้หลายอย่างมาทำของหวานมาต้ม ถ้ามีมันแขงก็เหมือนกับการฟันฟูป่า ถ้ามีปากก็มีมันแขง ถ้ามีมันแขงก็ต้องมีปาก ซึ่งที่ถามกันมาคืออยากรู้ว่ามันแขงสามารถนำมาทำอะไรได้บ้างสามารถแปรรูปอย่างอื่นได้ไหม ระยะแรกคือการเก็บรวบรวมข้อมูลว่าควรจะเก็บช่วงไหนควรจะชุดได้ช่วงไหน แต่ในระยะที่สองคือจะนำไปสู่เรื่องของเศรษฐกิจ” และงานงานวิจัยในหมู่บ้านก็จะมี งานวิจัยเรื่องควายทามกับหน่อไม้เพราะควายทามกับหน่อไม้เป็นของคู่กัน งานวิจัยเกี่ยวกับเครื่องสานสิ่งทอ เช่นการทอเสื่อกก ผือ ไหล เครือไม้ เครือชูด เครือตาปา ที่จริงที่หมู่บ้านเราก็มีดีหลายอย่างแต่การเขียนเพื่อขอทุนยังไม่เห็นปัญหาอย่างชัดเจนเราก็ต้องช่วยกันเขียนโครงการ ที่เขียนโครงการมายังไม่เห็นปัญหาเท่าที่ควร ที่กล่าวมาแล้วนั้นก็เห็นด้วยว่าเราจะทำการท่องเที่ยววิถีชาวนาได้ เพราะเรานำเสนอเกี่ยวกับข้าวควายที่จริงแล้ววิถีชาวนามันก็เป็นวิถีปกติของชาวบ้านเราที่ต้องหาข้าวกิน ซึ่งก็จะไม่เหมือนคนรุ่นใหม่ที่ไม่รู้จักข้าวไปซื้อข้าวกินยังไม่รู้เลยว่าข้าวอะไร ที่จริงแล้ววิถีชาวนาวิถีชาวมันตอบโจทย์ที่มีอยู่ได้โดยเฉพาะอย่าง

ยิ่งข้าวพันธุ์พื้นเมือง ข้าวพื้นเมืองเป็นคำตอบของวิถีชีวิตดั้งเดิม ภูมิประเทศในแถบบ้านเราไม่ได้อยู่ในพื้นที่ราบทั้งหมดเหมือนภาคกลางพื้นที่บ้านเราบางพื้นที่ก็สูงบางพื้นที่ก็ต่ำ ข้าวแต่ละสายพันธุ์ก็จะเจริญเติบโตได้ในพื้นที่ที่แตกต่างกัน ข้าวจะเป็นคำตอบว่าคนที่ปลูกอยู่ไหน ข้าวนี้มัน ข้าวแข็งจะไม่เหมือนกัน อย่างคนที่อยู่สูงหน่อยก็จะเป็นข้าวไร่เอาไปทำข้าวฮางซึ่งก็เป็นวิถีของคนทั่วโลกที่คล้าย ๆ กันอย่างเช่นฤดูที่มีปลาเยอะกินไม่หมดเขาก็ต้องนำมาถนอมอาหารที่จะสามารถกินได้ทั้งปีถ้ามีมาก ๆ ก็ขายหรืออย่างน้อย ๆ เราจะสามารถกินได้ทั้งปี แต่สิ่งที่แน่ ๆ คือเขารู้ว่าเขาจะไม่จับปลาหมดแม่น้ำเขาจะรู้ว่าเขาปลาไว้ให้มันออกไปออกลูกต่อไป ถ้าเราอยู่นี้เราก็สามารถเอาตัวรอดได้ ปัญหาที่แท้จริงที่เราจะทำงานวิจัยนี้คือ ผลกระทบ การเปลี่ยนแปลง รากเหง้าเผ่าพันธุ์ ที่ถูกสังคมยุคใหม่กลืนเข้าไป ซึ่งทุกวันนี้การทำนาหนอง นาแซงไม่มีใครพูดถึงผู้คนจะรู้จักแค่นาปรังเท่านั้น นาปรังถ้าเรามองแล้วมันก็จะเหมือนการทำนาแซง แต่ระยะเวลาในการผลิตและพันธุ์ข้าวมีความแตกต่างไปจากการทำนาแซง การทำนาแซงจะเริ่มทำเมื่อฟ้าเปิดป้องกันน้ำท่วมทางทิศนี้ที่คนนี้ปราชญ์อีสานจะบอกว่าฟ้าฮ้างตั้งทางทิศบูรพาทางนั้นเป็นตาปลูก เทวดาฮาฝนรินย้อยลงพื้นพอชุ่มพันธุ์ข้าวหรือข้าวปลูกจะถูกเข็ดชูขึ้นมาเป็นการยกระดับขึ้นมานี้คือเทพ ก่อนเทพจะลงทำนาต้องหาฤกษ์ยามที่ ตรงนี้คือสิ่งที่ขาดหายไปผู้คนมีความห่างเหินไปเพราะไม่เคารพข้าว อย่างน้อย ๆ เราต้องเคารพ ข้าว ดิน น้ำ ป่า เทวดาก็อยู่ตรงนี้อยู่ในจิตวิญญาณ

ปีนี้เราจะทำการท่องเที่ยววิถีชาวนา ? : ทำเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเราต้องมีความพร้อมแล้วในระดับหนึ่ง ในระยะของการฟื้นฟูพันธุ์ข้าวกับการท่องเที่ยวจำเป็นจะต้องทำควบคู่กัน หากเรายังฟื้นฟูอยู่เราก็จะให้คนมาท่องเที่ยวไม่ได้ เหมือนกับจะมีคนมาพักที่บ้านถ้าเรายังภูบ้านไม่เสร็จเราก็จะให้คนมาพักยังไม่ได้ ในกรณีนี้ก็เหมือนกัน สิ่งที่เราขายได้ตอนนี้คือ ข้าวหอมขายได้คือขายท่องเที่ยว ควนายขายได้ ขณะที่อยากฟื้นพันธุ์ข้าวพื้นเมืองก็ทำควบคู่กันไปกับการท่องเที่ยวด้วย นักท่องเที่ยวอยากจะมาดูการฟื้นฟูพันธุ์ข้าวมาได้เลย แต่เราต้องบอกเขายังไม่เสร็จ ถ้าหากนักท่องเที่ยวจะมาดูนาทาม ควนายทาม ก็สามารถดูได้เลย ซึ่งมันแซง หนองไม้ ที่จริงหนองไม้ที่อยู่ใกล้ทามสามารถดูได้ตลอดทั้งปีโดยไม่ต้องรอฝน ที่จริงถ้าเราจะทำการท่องเที่ยวเราต้องมีความพร้อมแล้วในระดับหนึ่ง เก็บกวาดบ้านพร้อมที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว ปัญหาต่อจากนี้ก็คือเราจะจัดการท่องเที่ยวอย่างไรจะต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างไร เราต้องการเรียนรู้ในเรื่องการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนา สิ่งที่ต้องทำคือเราต้องศึกษาเรียนรู้เรื่องวิถีการท่องเที่ยวแล้วกลับมามองชุมชนเราว่าเรามีอะไร ถ้านักท่องเที่ยวมาเราจะให้เขาทำอะไร เราจะมีอะไรให้เขาดู เต็มอกเต็มใจกลับไปก็ต้องอึ้งอึ้งมึน ซึ่งตรงนี้เรายังขาดซึ่งมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเคยมาทำเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวทำให้เราเห็นสิ่งที่เราขาดคือ บุคลากร บุคคล พื้นที่ การต้อนรับ มนุษย์สัมพันธ์ การให้ข้อมูล การสื่อสารกับนักท่องเที่ยว สิ่งที่เราทำได้ ทอด ความสัมพันธ์ที่เรา มีกับนักท่องเที่ยว การเคารพสถานที่ การเคารพผู้มาผู้อยู่ การจากกันด้วยรอยยิ้ม เราจะทำอย่างไรสิ่งที่เราพอที่จะทำได้เพราะเรายังขาดงบประมาณ “ความคิดมีแต่แพ้เงินสิค้าบมี” การใช้งบประมาณเช่นมีนักท่องเที่ยวจะไปท่องเที่ยวในแม่น้ำมูลกับเราก็ไม่มีเสื้อชูชีพ ถ้าจะนั่งเรือไปตอนด่านคำ ดอนก็

คือตำบลดอนแรดอำเภอ รัตนบุรี ด้านตำบลด้านอำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ ยางก็คือตำบลยางคำ จังหวัดร้อยเอ็ด ที่นั่นจะเป็นวังน้ำวนคนที่จะไปก็มีความเสี่ยงถ้าเป็นเรือพายก็ใช้เวลามากถ้าเป็นเรือหางก็จะลดความเสี่ยงลงได้และประหยัดเวลาได้ ถ้าออกน้ำมุลได้ก็จะไปถึงตงภูดินของราษีไศลจังหวัดศรีสะเกษแล้วก็กลับเข้ามาบึงบุรพ์มากราบพระพุทธรูปขององค์ที่สองของประเทศ แล้วก็มาที่แหล่งเรียนรู้ป่าบุงป่าตามตามเกาะแก่งต่าง ๆ ที่เราเตรียมไว้ คือในระยะเวลาปีเดียวอาจจะทำไม่ได้ซึ่งเรารู้อยู่แล้วว่าเงินของเขาไม่ให้ซื้อของแบบนี้ คือเราจะทำสิ่งที่เราทำได้ก่อนเป็นการดึงนักท่องเที่ยวเข้ามาก่อนแล้วค่อยขยายตรงนั้น คือเมื่อนักท่องเที่ยวมาอย่างเป็นประจำหรือมามากแล้วค่อยขยายแหล่งท่องเที่ยวการเดินทางออกไปจากเดิมถ้าเรามีกำลังแล้วค่อยไปติดต่อทาง ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ ฉะนั้นให้เราคิดถึงในหมู่บ้านก่อนว่าในหมู่บ้านมีอะไรบ้าง ที่พูดมาแล้ว คือมี ข้าว มีควาย หน่อไม้ มันแขง ถ้าให้มาดูคงร้อนและหมู่บ้านเรามีการทอเสื้อเราต้องไปเก็บกกด้วยไหม เราจะทำพื้นที่เดียวกัน มี กก ผือ อยู่ในพื้นที่เดียวกันชาวบ้านก็จะไปถอน กก ผือ แล้วก็จะเอาก็กไปทอที่นั่นเลย ถอนเสร็จก็ยังไม่สามารถที่จะทอได้เลยต้องมารีด ตากให้แห้ง ต้องมาย้อมสี จึงจะสามารถทอได้ เราไม่จำเป็นที่จะต้องไปทอที่เราจัดเตรียมไว้ทุกวันเราทอที่บ้านเราไม่จำเป็นต้องสร้างขึ้นอีกในเมื่อมันเป็นวิถี ถ้าเราทำได้เราก็ทำให้เขามาดูที่เราเป็นอยู่ แนวคิดก็คือการท่องเที่ยววิถีชาวนา วิถีก็คือชีวิตปกติของเราแต่เราทำอย่างไรให้เรา น่าดู อาจจะจัดสถานที่ให้เหมาะสม ที่จริงการท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่ง่ายคิดในสิ่งที่เรามีอยู่ เอาสิ่งที่มีอยู่มาสร้างมูลค่า สิ่งที่มีอยู่ก็จะกลายมาเป็นผลิตภัณฑ์ของการท่องเที่ยว ในขณะที่ตัวของเราเองก็เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวขณะที่เราไปพูดคุยกับเขาเราก็เป็นสินค้าด้วยเพราะเขายอมเสียเงินเพื่อที่จะมาคุยกับเรา ยอมเสียเงินเพื่อที่จะมาเที่ยวบ้านเรา ยอมเสียเงินเพื่อที่จะมากินข้าวบ้านเรา เพราะฉะนั้นเราจะทำอย่างไรให้นักท่องเที่ยวกินได้อย่างมีความสุข เป้าหมายของการท่องเที่ยวเราจะมองคนกลุ่มหนึ่ง คือคนในเมือง คนกลุ่มนี้น่าสนใจเพราะไม่เคยเห็นไม่เคยรู้ว่าฝุ่นดินไม่ได้ละเอียดจริงแล้วมันนิ่มพอเหยียบไปปัด ๆ ก็ออกแล้ว อยากเห็น ผักที่อยู่ข้างรั้วเอา來看กันได้ ทำให้นักท่องเที่ยวกินได้คือต้องทำให้สะอาด ปลอดภัยและได้สุขภาพเป็นสิ่งที่ดีที่สุดความสะอาดก็ยังมาที่หลังสิ่งเหล่านี้ แต่เรามักจะคิดว่าไม่มีถนน ไม่มีไฟฟ้า น้ำประปา แต่ในบางครั้งสิ่งที่เราเห็นคือนักท่องเที่ยวไปเที่ยวป่าแต่ต้องมีความปลอดภัย อย่างเช่นเราจะพานักเที่ยวไปเที่ยววังน้ำวนมันก็เกิดความเสี่ยงกับนักท่องเที่ยวเราต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว วิธีคิดก็ประมาณนี้ นอกจากนี้ก็ยัง มีประเพณีวัฒนธรรม หมู่บ้านเรามีการทอผ้าไหม เราเลี้ยงตัวไหมแล้วก็นำมาทอ วิถีโบราณเราใส่ผ้าไหมย้อมมะเกลือที่จริงแล้วมันมีประโยชน์ แมลงไม่มาไต่ ไม่อับ ไม่มีกลิ่น ป้องกันรังสียูวีได้ในระดับหนึ่ง ของพวกนี้เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านเราอาจดัดแปลงเรื่องของสีผ้า ภูมิปัญญาเหล่านี้ยังคงมีอยู่ในหมู่บ้านเพียงแค่ว่าเราดัดแปลงแล้วเราก็ดูในเรื่องของการตลาดนิดหน่อยเพื่อให้ขับเคลื่อนไปได้ หรือประเพณีถ้าฝนไม่ตกเรามีการไหว้ ตาปู่ ไหว้เจ้าพ่อ เพื่อขอฝนหรือไม่ในหมู่บ้านก็จะมีการเลี้ยงปู่ตาก่อนที่จะลงทำนา ประเพณีเป็นสิ่งที่ทำเฉพาะในหมู่บ้านเรา อาจจะมีประเพณีที่ทำเฉพาะคนบางกลุ่มหรือบางบ้าน อย่างก่อนจะลงทำนาไหว้ตาแฮกไหมเราก็ก่อนกันทำเป็นบ้าน ๆ ไปไม่ได้ทำร่วมกันหรือบางบ้านอาจจะทำร่วมกันนักท่องเที่ยวมาก็สามารถไปดูชาวบ้าน

ไหว้ตาแขก ปักกล้า พูดอย่างไร เป็นต้น ประเพณีใดที่จัดเฉพาะคนในบ้านเราก็ไม่ต้องจัดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาดูมันจะเสียศรัทธา ถ้าประเพณีใดไม่เป็นประเพณีที่เฉพาะเจาะจงก็สามารถจัดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาดูได้ อย่างหมู่บ้านไหนไหว้ตาปู่แล้วฆ่าวัวฆ่าควายอันนี้ก็ทำกันเองไม่ต้องให้นักท่องเที่ยวดู ท้องถิ่นเรามาจากที่ไหนกันบ้าง บ้านหาญฮีมาจาก บ้านโตนดหนองม้าอำเภอกุหลาบพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ และบ้านห้วยมาจากจังหวัดศรีสะเกษอพยพมา บ้านเราอยู่กันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2400 ที่บ้านนี้มีอะไรดีทำไมเราถึงต้องอพยพมาตั้งถิ่นฐานที่นี่ ก่อนหน้าที่จะมาจาก จังหวัดศรีสะเกษก็มาจากเมืองอัตตะปือจะเป็นพวกกูย หมู่บ้านเรายังเป็นกูยแต่เรามาอยู่รวมกันกับกลุ่มไทยลาวแต่เป็นลาวขาวเจ้า อันนี้เป็นเรื่องราวที่เราจะบอกเล่าให้นักท่องเที่ยวฟังนักท่องเที่ยวที่มาจากภาคกลางไม่เป็นใครมาจากไหนอยู่ตรงนั้นผสมกันอยู่ตรงนั้นสิ่งที่ไม่เหมือนเราคือเขาไม่มีรากเหง้าสิ่งที่สำคัญคือเราต้องหารากเหง้าของเราให้เจอมันก็จะเป็นคำตอบว่าทำไมเราถึงต้องมีวัฒนธรรมประเพณีแบบนี้ อะไรต่าง ๆ เหล่านี้เป็นขั้นตอนในการทำงาน ในเรื่องของรายละเอียดในเรื่องของการจัดการเตรียมตัวเราก็จะมาคุยกันอีกในรอบต่อไป การที่เราพูดถึงรากเหง้าจริง ๆ คนเราก็เข้าถึงจิตวิญญาณจริง ๆ “พ่อแม่เฮามาแต่ไส” วัฒนธรรมประเพณีก็พันกันมาสิ่งที่คิดคือเราจะนำเสนอสิ่งเหล่านี้กับคนนอกอย่างไร เราต้องหาให้ได้ก่อนว่าอะไรที่เราจะนำเสนอที่จริงภาษาการท่องเที่ยวเขาเรียกว่าการสื่อความหมาย สิ่งที่เราไปหาสิ่งเหล่านี้นั้นอยู่ในกระบวนการและวิธีการถ่ายทอดก็อยู่ในกระบวนการเมื่อเราพร้อมเราก็ทดลองยังมีหลายประเด็นสำหรับการท่องเที่ยวอย่างเช่นการจะแบ่งเงินกันอย่างไรให้เท่าเทียมกันทุกคน ทุกคนในที่นี้ไม่ได้หมายถึงคณะกรรมการแต่หมายถึงทุกคนในหมู่บ้านเพราะมีใครเข้ามาในหมู่บ้านถ้าเขานุ่งผ้าขาวม้าอยู่เขาต้องแอบต้องไปเปลี่ยนเขาได้รับผลกระทบอย่างไรจึงจะให้คำตอบแทนสำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบได้เท่า ๆ กัน เราต้องมีวิธีคิดของเรา ช่วงหนึ่งที่มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีทำเรื่องการท่องเที่ยวแล้วมีการทดลองท่องเที่ยวสองคืนในการทดลองเที่ยวทางเราไม่ได้ให้การทดลองเที่ยวกระจุกตัวอยู่เฉพาะผู้ทำวิจัยเท่านั้นแต่เราขยายไปในทุกหลังคาเรือนที่อยู่ในหมู่ 9 นักท่องเที่ยวจะอยู่ตามบ้านฮักแพงนักท่องเที่ยวจะอยู่ตามบ้านพอฮักแม่ฮักเป็นการจัดการบ้านพักและโฮสเต็ลก็มีรายละเอียดของโฮสเต็ลอีกมากที่จริงหมู่บ้านเราใช้คำว่า บ้านฮักแพง ก็ดูดีเป็นคำเฉพาะของเราก่อนกลับเราก็มีการผูกแขนเป็นลูกเป็นหลานมีของอะไรก็เอาฝากกันเหมือนกับญาติพี่น้องมาเยี่ยมบ้าน อันนี้เป็นแนวคิดของโฮสเต็ลมีอะไรก็ฝากกันอันนี้เป็นรายละเอียด พอเห็นทางใหม่มาเขียนแล้วกิจกรรมจะเป็นอย่างไรเราคงไม่ต้องซื้อเรือ เสื้อชูชีพ เราทำอะไรที่เราทำได้ก่อนอะไรที่เราควบคุมได้ทำให้เข้มแข็งแล้วค่อยขยายต่อไป เราทำของเราให้เข้มแข็งกลุ่มทอเสื่อกก็ทอไป กลุ่มหน่อไม้ก็คิดว่าทำอะไรเราจะเก็บหน่อไม้ได้ตลอดทั้งปีทำอะไรหน่อไม้จะหวานก็จัดก็จำกันไป ถ้าเป็นอย่างนี้เราสามารถเที่ยวได้ตลอดทั้งปี เที่ยวนาทามเสร็จก็ไปเก็บหน่อไม้ เก็บผักหวาน แห่ไข่มดแดง เราต้องชัดเจนอย่างปลาไซ่จับไม่ได้ก็คือจับไม่ได้นักท่องเที่ยวนิยมนักท่องเที่ยวที่เราร้องตามใจทุกกรณีถ้าเรามีความชัดเจนในความเป็นตัวตนสิ่งเราเรียกว่าอัตลักษณ์ของเรา เราทุกคนต้องพร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยวหมายถึงทุกคนในชุมชน ต่อไปเราอาจจะต้องเอากลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชนมาช่วยอย่างช่วงเวลาการทำนาทามแต่นักท่องเที่ยวอยากดูมันแข่งอาจจะให้เด็ก ๆ พาไปเพราะวิธีการเหล่านี้

จะทำให้เด็กรุ่นใหม่รู้ประวัติศาสตร์ของชุมชนเราจะได้ไม่มีปัญหาว่าเด็กไม่ทำงาน ถ้าปราชญ์ชาวบ้านถ้าไม่อยู่แล้ว แล้วใครจะรู้ถ้าเราไม่ถ่ายทอดให้คนรุ่นใหม่รู้ เมื่อก่อนเราเป็นอะไรเล็ก ๆ น้อย ๆ เราก็รักษาด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่จริงแล้วในธรรมชาติแท้ ๆ ไม่สกรปกที่สกรปกเพราะคนทำให้สกรปกเพราะฉะนั้นเราจะต้องรักษาธรรมชาติของเราไว้ให้สะอาดและสิ่งที่เราได้จริง ๆ คือความอยู่ดีมีสุขเมื่อเราอยู่ดีมีสุขใครก็อยากมาบ้านเรามีสื่อต่าง ๆ มากมายพวกดาราก็มาทำรายการ

สภาพปัญหา การจัดการ สิ่งที่มีอยู่ ทำให้ชัดเจนแล้วนำมาขายให้กับนักท่องเที่ยวได้ รายละเอียดต่าง ๆ การต้อนรับ ขณะเดียวกันเราก็ต้องพัฒนาสิ่งที่เรามีอยู่ให้ชัดเจนเข้มแข็ง ส่วนหนึ่งเราจะให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวเพื่อความสบายใจแต่ในขณะเดียวกันนั้นเรื่องปากท้องของชาวบ้านและทรัพยากรก็ต้องยังอยู่ คือเราไม่อดเราต้องมีพร้อมที่เราจะกินก่อนเราถึงจะดูแลคนอื่นให้เขามีความสุขได้ สิ่งที่เราเห็นร่วมกันก็คือรากเหง้าเผ่าพันธุ์เรามาจากไหนแล้วเราจะทำอะไรเราจะไปไหนต่อไปในอนาคตคือเราต้องมองว่าทำเนียบรัฐบาลไม่ใช่คำตอบปัญหาและการแก้ไขปัญหายุ่งยากก็ไม่ใช่คำตอบ ความสุขคือคำตอบความสงบเรียบร้อยคือคำตอบ สิ่งที่เป็นปัญหาคือการเก็บข้อมูลและการจัดเก็บ เราก็ช่วยกันเก็บช่วยกันเขียนจัดเป็นเรื่อง ๆ เช่น มันแขงหน่อไม้ ปลา ข้าว กล้วย เห็ด หน้าไหนช่วงไหนสุดท้ายแล้วงานวิจัยที่จะออกมาคือ โปรแกรมการท่องเที่ยวเราอาจจะทำปฏิทินการท่องเที่ยวไว้เป็นกลาง ๆ พิษณุโลก หน่อไม้ เห็ด มันแขง เดือนไหนมีอะไรบ้าน เราก็จะมองออกแล้วว่าช่วงไหนจะเที่ยวที่ไหนบ้าง แล้วอย่าลืมวัฒนธรรมประเพณีเมื่อพูดถึงรากเหง้าแล้วเราจะต้องรู้ว่าเราจะต้องแต่งตัวกันอย่างไร เราจะออกแบบการแต่งกายอย่างไรให้เหมาะสม เสื้อไหมด้ายอยู่กับชุมชนมานานและเป็นเสื้อไหมย้อมมะเกลือมีหลายคนอยากได้แต่เราไม่มีสินค้าให้เขา ตอนนี้กำลังรณรงค์ให้ชาวบ้านปลูกมะเกลือบ้านละต้นถ้าเราไม่อนุรักษ์ไว้การย้อมมะเกลือก็จะหายไป ย้อมผ้ามะเกลือมีหลายขั้นตอน ถ้าเราทำแล้วมีมากพอที่จะขายได้ถ้าหากว่าเส้นไหมเรามีไม่พอเราจะไปเอาที่ไหนได้บ้างหรือเราต้องเลี้ยงเองปลูกหม่อนเพิ่มเราก็เอาเด็กรุ่นใหม่มาเย็บมือสมัยปัจจุบันเราใช้ไหมพันธุ์เกษตรไม่ใช่ตัวไหมบ้านเหมือนแต่ก่อนแล้วจะทำให้เลี้ยงยาก ถ้าเราจะเอาพันธุ์พื้นเมืองเราอาจจะไปหาพันธุ์ไหมที่ศูนย์หม่อนไหมหรืออาจจะไปหาจากบ้านชาวบ้านที่เขายังมีอยู่ คิดแล้วสิ่งที่เรามีอยู่ก็เยอะทั้งไปก็เยอะ อย่างเช่นย้อมที่เราสละพายอยู่ก็สามารถบอกถึงอัตลักษณ์ของพื้นที่ต่าง ๆ ได้ เครื่องจักสานกระบุง ตะกร้า ก็ขายได้ให้เราออกแบบให้สวยงามก็ขายได้ ระหว่างที่รอทุนวิจัยจาก สกว. เราก็ทำของเราให้ชัดไปเลย มันแขงให้ชัด หน่อไม้ให้ชัด เก็บข้อมูลให้ชัดแล้วก็รื้อฟื้นว่าเรามีศิลปวัฒนธรรมประเพณีอะไรบ้าง

กิจกรรมทดลองการท่องเที่ยว:บ้านชีทวน ต.ชีทวน อ.เชียงใน ของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ณ บ้านชีทวน ต.ชีทวน อ.เชียงใน จ.อุบลราชธานี ตามโครงการวิจัย การท่องเที่ยววัฒนธรรมชาวนา วิถีข้าว ปลา นาน้ำ อ.เชียงใน จ.อุบลราชธานี งบประมาณสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เมื่อ: วันที่ 27 พฤษภาคม 2561

ผู้บันทึกข้อมูล : ปรีชา บุตรรัตน์

ป้ายโครงการ

บ้านชีทวนประวัติความเป็นมา :บ้านชีทวนซึ่งหมายถึงการไหลย้อนกลับของน้ำชี มีบริเวณที่น้ำชีไหลทวนกันขึ้นมา หรืออีกชื่อหนึ่งของหมู่บ้านคือ ชีชวน ที่หมายถึงการอ้อมชู บ้านชีทวนเป็นหมู่บ้านที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยข้าวปลานาน้ำ เพราะอยู่ใกล้แม่น้ำชี บ้านชีทวนมีลักษณะทางกายภาพพิเศษคือเป็นเนินสูงสลับกัน บ้านชีทวนมี 3 คุ่ม 1 คุ่มวัดป่า 2 คุ่มหนองจอก 3 คุ่มนาหม่อง เป็นหมู่บ้านที่มีวัดตั้งอยู่ทั้ง 4 ทิศรอบหมู่บ้าน ทางทิศตะวันออกมีพระธาตุสวนตาล มีพระธาตุสวนตาล พระธรรมเทศโวที่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ ฟ้าฝนตกต้องตามฤดูกาล มีเรื่องเล่าว่า “อำเภอเชียงแห่งแล้ง” ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลได้มีการมาขอยืมพระธรรมเทศโวจากบ้านชีทวนเพื่อไปแห่ขอฝน และยังมีสัตว์ศักดิ์สิทธิ์เชื่งเทียนทำด้วยไม้แกะสลักลงรักปิดทอง บางตอนประดับด้วยกระจกสี มีรางเล็กสำหรับปักเทียนอยู่บริเวณตอนบน เป็นงานไม้แกะสลักฝีมือชาวบ้านที่งดงามผู้ดูแลคือ หมู่ที่ 3 คุ่มนาหม่อง ทางทิศใต้มีวัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์ มีธรรมาสันสิงห์หนึ่งเดียวในโลกสร้างด้วยความร่วมมือของช่างชาวเวียตนาม(แกวเวียง)กับช่างชาวบ้านท้องถิ่นโดยการนำของหลวงปู่ พระอุปฆมาวงศ์ พรหมสโร เป็นศิลป์แบบผสมผสาน แบบเวียตนาม จีน ตามอิทธิพลของจีนเช่นหน้ากาล หมายความว่าป้องกัน

สิ่งชั่วร้ายไม่ให้เข้ามาในธรรมาสน์ ทางทิศตะวันตกมีวัดศรีธาตุเจริญสุข มีพระไม้โบราณ ทางทิศเหนือมีวัดทุ่งศรีวิไล มีพระพุทธรูปพิเศษ พระพุทธรูปอยู่เย็นเป็นสุข

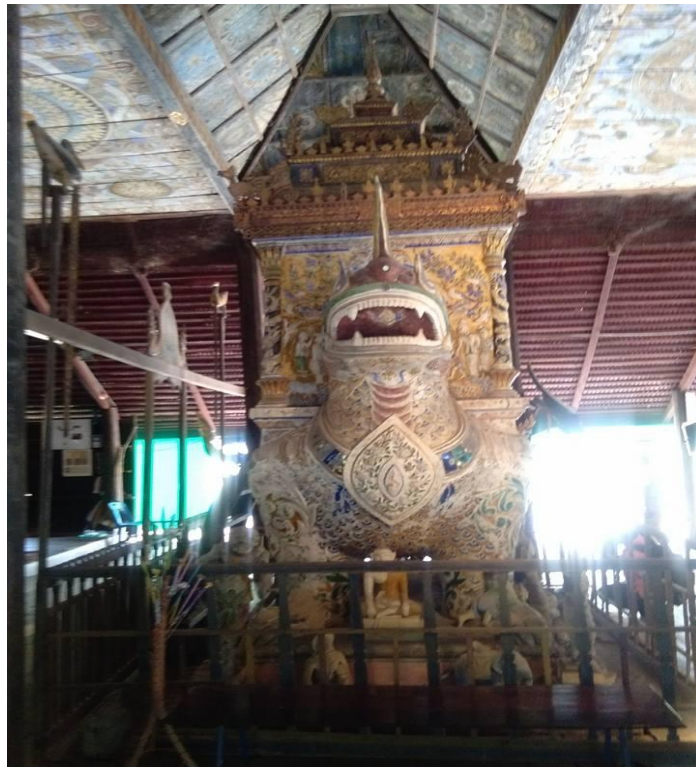
วัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์ ประวัติความเป็นมา : ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2340 โดยมีญาครุตีนก้อมเป็นผู้นำชาวบ้านสร้างวัดขึ้น ต่อมา คุณยายศรีนวลเห็นว่าบริเวณวัดคับแคบจึงได้บริจาคที่ดินเพิ่มเติม ชาวบ้านจึงตั้งชื่อวัดว่า วัดศรีนวล ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. 2347 เขตวิสุงคามสีมากว้าง 12.30 เมตร ยาว 17.80 เมตร ที่ตั้ง บ้านชีทวน หมู่ที่ 2 ตำบลชีทวน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุดรธานี

ศาลาการเปรียญ (หอแจก)

ธรรมาสน์สิ่ง :ประวัติความเป็นมา ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2340 มีญาครุตีนก้อมเป็นผู้นำชาวบ้านสร้างวัดขึ้น ต่อมา คุณยายศรีนวลเห็นว่าบริเวณวัดคับแคบจึงได้บริจาคที่ดินเพิ่มเติม ชาวบ้านจึงตั้งชื่อวัดว่า วัดศรีนวล ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. 2347 เขตวิสุงคามสีมากว้าง 12.30 เมตร ยาว 17.80 เมตร ที่ตั้ง บ้านชีทวน หมู่ที่ 2 ตำบลชีทวน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุดรธานี ซึ่งในวัดวัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์มีธรรมาสน์สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์มีความเป็นมาโดยมีพระอุปัชฌาย์ พรหมสโร เป็นผู้ริเริ่มในการสร้างจึงกล่าวถึงท่านดังนี้ พระอุปัชฌาย์ พรหมสโร ท่านเป็นพระนักพัฒนา เช่นการสร้างกำแพงรอบวัด ตัดถนน ขุดบ่อ ทำศาลากลางบ้าน และเป็นพระนักปราชญ์นักปกครองสามารถดูแลปกครองพระสงฆ์สามเณรให้อยู่ในข้อวัตรปฏิบัติอันสมควรได้ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถจึงทำให้วัดมีพระเณรมาก พระจะมาจากที่ต่าง ๆ มาอยู่ที่นี่ มาจากจังหวัดศรีสะเกษ “ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่าท่านเดินทางไปบิณฑบาตรจังหวัดศรีสะเกษแต่สามารถกลับมาฉัน

จันทน์ที่วัดได้”และท่านยังเป็นผู้มีความสามารถด้านศิลปกรรม จิตรกรรม สร้างกุฏิ หล่อพระพุทธรูป สร้างพระอุโบสถ(สิม) โดยเฉพาะอย่างยิ่งธรรมาสน์ตั้งสิงห์ การสร้างนำโดยหลวงปู่พระอุปัชฌาจารย์ พรหมสโร สร้างประมาณปี พ.ศ. 2468-2470 ตั้งอยู่ในศาลาการเปรียญ ใช้เวลาสร้างอยู่ 3 ปีจึงแล้วเสร็จ โดยที่เป็นงานศิลปกรรมที่เกิดจากงานผสมผสานความคิดแบบไทย(ไทลาว) กับฝีมือช่างชาวญวนเวียง(แกวเวียง) ธรรมาสน์สิงห์ มีลักษณะเป็นรูปสิงห์ ยืนเทินปราสาท (ตัวธรรมาสน์ ยอดปราสาทเป็นเครื่องไม้แกะสลักทำเป็นชั้นซ้อนลดหลั่นกันลงมา อย่างสวยงาม มีทั้งภาพของเหล่าเทพและปราสาท ส่วนตัวสิงห์ด้านหัวเป็นหัวสิงห์ ตรงกลางเป็นทรงเจดีย์มีช่องสี่เหลี่ยมทั้ง 4 ด้าน มีรูปภาพเขียนสีเป็นรูปของเหล่าเทวดาและดอกไม้ของชาวฝรั่ง

ธรรมาสน์สิงห์

ธรรมาสน์สิงห์ทางด้านทิศเหนือ ซึ่งเป็นด้านที่ใช้ประโยชน์ในการทำกิจกรรมอันเกี่ยวข้องกับศาสนา มากกว่าทุกด้านและถือเป็นด้านหน้าทางขึ้นศาลาการเปรียญบริเวณหลังคามีลายฉลุไม้ลดหลั่นกันอย่างลงตัว จุดเด่นของหลังคาธรรมาสน์สิงห์ทางด้านทิศนี้ ก็คือ การฉลุลายไม้เป็นลายเมฆแบบจีน เช่น “ลายเมฆอยู่”และ ส่วนของลายฉลุหลังคาเรือนธรรมาสน์ยังมีตัวอักษรโชนั้ง หรือชื่อในวงกลม ซึ่งเป็นอักษรแห่งความยั่งยืนโดยมีความหมายว่า ความสมบูรณ์ ความหวัง ส่วนตัว เรือนธรรมาสน์ทางทิศเหนือนี้จะประกอบไปด้วย เทวดามีพาหนะเป็นค่างขาว ซึ่งหมายถึงเทพที่คอยปกป้องรักษาธรรมาสน์ตัวนี้ เทวดาแบบไทยในท่าพ้อนรำ ซึ่งหมายถึง การร่วมยินดีในเวลาประกอบพิธีกรรมทางศาสนา มีค่างขาวอยู่มุมบนทั้ง 2 ด้าน ซึ่งหมายถึงการมีโชค ลาภ ถ้าค่างขาวคู่ก็หมายถึง โชคคู่ นั้นเอง และยังมีดอกโบตั๋น ซึ่งเป็นดอกไม้มงคล ของจีน และยังมีสัตว์ตามธรรมชาติ เช่น เสือ นก หงส์ กระรอก ที่ทุกตัวคาบดอกไม้ ซึ่งแสดงความเคารพ ศรัทธา ในศาสนา และยังมีหัวมังกรที่เป็นต้นกำเนิดของพันธุ์พฤษา ส่วน ตัวสิงห์ นั้นเป็นศิลปะการปั้นแบบญวนต่ำ ซึ่งมีลวดลายของเกร็ด

สิ่งที่มีผสมผสานกับพันธุ์พฤษาได้อย่างลงตัว และบริเวณตรงกลางลำตัวสิ่งยังมีผ้าทิพย์ห้อยลงมาคล้ายกับฐานพระพุทธรูป ประดับให้ดูมีค่ามากยิ่งขึ้น ธรรมมาสสิ่งทางด้านทิศใต้ ซึ่งทางด้านทิศนี้นั้น มีเสาหงส์คู่ที่มีตุงติดอยู่ หมายถึงการบูชาพระรัตนตรัย ส่วนบริเวณทางขึ้นธรรมมาสยังมีซุ้มพระเหนือประตูทางเข้าธรรมมาส ซึ่งมีนาค 2 ตัว เอาหางพันกัน ซึ่งเป็นซุ้มที่คอยปกป้องรักษาธรรมมาสสิ่ง ส่วนตัวบันไดทางขึ้นสำหรับให้พระภิกษุแสดงธรรมเทศนานั้น ยังเป็นการฉลุไม้เป็นแม่บันไดนาคโดยมีเบาะรองรับบันไดไว้ บริเวณ หลังคาธรรมมาสมีลายฉลุเป็นลายพันธุ์พฤษา ได้แก่ลายเครือเถา ลายดอกไม้ และยังมีลายฉลุรูปสัตว์ เช่น มังกร รูปนก ยังมีลายดอกไม้ขนาดใหญ่อยู่ตรงกลาง และยังมีรูปหงส์สลัก ทางกลางลายพันธุ์พฤษาบริเวณส่วนหัวของหงส์สลักเป็นรูปวงกลมคล้ายดวงอาทิตย์ หรือดวงจันทร์ ส่วน ตัวเรือนธรรมมาสนั้น ยังมีรูปหงษ์ อยู่ตรงกลาง ซึ่งหมายถึงความสง่างาม ยังตัวธรรมมาสยังมีลายพันธุ์พฤษา โดยมีหัวมังกรเป็นต้นกำเนิดของลาย ธรรมมาสทางทิศใต้ นี้ ยังมีรูปบุคคลที่แต่งกายคล้ายทหาร ซึ่งความเชื่อของอีสานจะหมายถึงบุคคลที่คอยดูแลศาสนสถานเหล่านั้น เช่นเดียวกับทางทิศเหนือ ธรรม มาสสิ่งทางด้านทิศตะวันออก ซึ่งเป็นทิศของหัวสิ่ง ส่วนหัวสิ่งนั้น ช่างได้คิดออกแบบตามลักษณะของศิลปะฉนวนเด่นด้วยของหงอนอยู่บนตัวสิ่งลักษณะ คล้ายเปลวดวงตา จะใช้กระจงแบบโบราณที่มีโลหะล้อมไว้ปากจะอ้า เห็นฟันและเขี้ยวชัดเจน การให้สีสันจะมีความอิสระของช่างมาก บริเวณ หลังคาธรรมมาสมีลายฉลุเป็นลายพันธุ์พฤษา ได้แก่ลายเครือเถา ลายดอกไม้ และยังมีลายมังกร 2 ตัว หันหน้าเข้าหาดอกไม้ขนาดใหญ่อยู่ตรงกลาง และยังมีรูปไก่ 2 ตัว หันหน้าเข้าหากันท่ามกลางลวดลายต่าง ๆ โดยเฉพาะก้านเมฆด้านบน ซึ่งเป็นศิลปะแบบจีนหรือเวียดนาม ส่วน ตัวเรือนธรรมมาสนั้นยังมีรูป หน้ากาล ซึ่งคติความเชื่อที่นิยมนำมาประดับตกแต่งซุ้มประตูหน้าต่างในงานศาสนสถาน และยังมีลายพันธุ์พฤษาต่าง ๆ ที่มีต้นกำเนิดจากหัวมังกร และทางด้านซ้ายจะมีรูปบุคคล 2 คน คนแรกแต่งกายในลักษณะชาวจีน และอีกคน ก็แต่งกายในลักษณะพม่า ส่วนด้านขวานั้น ยังมีบุคคล 3 คน ซึ่ง 2 คนแรกเป็นชาย หญิง เดินควงกันซึ่งต่างกายในชุดชาวฝรั่งเศส และยังมีคนรับใช้ที่บนหัวมีภาดใส่ปลา ดอกบัว และดอกโบตั๋น ซึ่งความเชื่อของจีนแล้วนั้นหมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ และยังมีรูปสัตว์ต่าง ๆ อีกด้วยเพื่อช่วยให้องค์ประกอบของตัวธรรมมาสสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ส่วน ตัวสิ่ง นั้น ซึ่งทางด้านทิศนี้จะเป็นทิศของหัวสิ่งรายละเอียดได้กล่าวไปแล้วนั้น นอกเหนือจากนี้ลำตัวด้านทิศเหนือนี้ ยังมีลวดลายของพันธุ์พฤษาที่ผสมผสานกับเกร็ดของสิ่ง ซึ่งแสดงถึงความสามารถของช่างที่ออกแบบมาอย่างกลมกลืน ธรรมมาสสิ่ง ทางด้านทิศตะวันตก ซึ่งเป็นทิศของส่วนหางของธรรมมาสสิ่ง ในส่วนก่อนที่จะเป็นหางนั้นช่างได้ทำลายในส่วนของด้านหลังส่วนบนเป็นลายปูน ปั้นพันธุ์พฤษาก่อนจะมีโคนของหาง ซึ่งมีลักษณะคล้ายกาบ 2 ชั้น มีกาบทั้งหมด 5 กาบ และจึงแยกหางออกเป็น 4 เส้น แต่ละเส้นมีความยาวลดหลั่นกันได้สัดส่วนดูอ่อนช้อยแต่เข้มแข็ง โดยมีลวดลายคล้ายก้านเมฆหลากสี บริเวณหลังคาธรรมมาสมีลายฉลุเป็นลาย พันธุ์พฤษา ได้แก่ลายเครือเถา ลายดอกไม้ และยังมีลายมังกร 2 ตัว หันหน้าเข้าหาดอกไม้ มี 15 กลีบข้างในวงกลมเดินเส้น 2 เส้น และยังมีรูปลวดลายสานขัดตะเลียบแบบลายสานในการทำเครื่องจักรสาน และยังมีรูปนางเงือก อยู่ในลักษณะทำวายน้ำเล่นอย่างมีความสุข นางเงือก

จะสวมมงกุฎ กรองคอ กำไล ส่วน ตัวเรือนธรรมมาสน์ยังมีรูป หน้ากาล ซึ่งคติความเชื่อที่นิยมนำมาประดับ ตกแต่งซุ้มประตูหน้าต่างในงานศาสนสถาน และยังมีลายพันธุ์พฤกษาต่าง ๆ ที่มีต้นกำเนิดจากหัวมังกร และยังมีรูปคนจีนผมแกระทั้งสองข้าง ยืนอยู่บนหลังช้าง มือซ้ายถือดอกโบตัน และบุคคลอีกด้านยังชายที่สวมหมวกมียอดแหลม ซึ่งบุคคลทั้ง 2 ถือดอกไม้วิ่งเข้าหาหน้าต่าง แสดงออกถึงอารมณ์ได้อย่างชัดเจน และยังมีรูปนก รูปม้า บริเวณตัวเรือนทางด้านทิศนี้ยังมีหน้าต่างฉลุไม้แกะสลักเป็นลวดลายพันธุ์ พฤกษา ส่วนตัวสิงห์ นั้น ซึ่งทางด้านทิศนี้จะเป็นที่ของหางสิงห์ รายละเอียดได้กล่าวไปแล้วนั้น ซึ่งส่วนหางนี้จะมีลักษณะคล้ายกับหางนก ในนิยายของจีนอีกด้วย

วัดวัดทุ่งศรีวิไลประวัติความเป็นมา : ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2340 เดิมที่ดินที่ตั้งวัดนี้เป็นอุทยานของธิดาแห่งเจ้าเมืองชีวน ชื่อว่า พระนางเจียงไค บริเวณวัดมีโบสถ์หลายชั้นล้อมรอบอุโบสถ และวิหารหลังเก่าไปจนถึงกำแพงรอบวัด ทุกทิศตลอดทั้งสระน้ำใหญ่ หลวงพ่อพุทธรูปเป็นพระพุทธรูปปางนาคปรกสร้างด้วยหินศิลาแลง หน้าตักกว้าง 55 เซนติเมตร สูง 90 เซนติเมตร เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ในยุคทวารวดี อายุ 1000 กว่าปี โดยมีหลวงพ่อบุญรอดอยู่เบื้องขวา หลวงพ่อพระร่วงโรจนฤทธิ์ อยู่เบื้องซ้ายซึ่งปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในวิหารวัดทุ่งศรีวิไล บ้านชีทวน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี

ตำนานนางเจียงไค ตำนานบ้านชีทวน ณ เมืองชีทวน เจ้าเมืองแห่งนี้มีลูกสาวชื่อนางเจียงไค เป็นผู้มีความสวยงามจนเป็นที่เลื่องลือไปยังหัวเมืองต่าง ๆ เจ้าชายกาละหงส์ ลูกชายเจ้าเมืองจำปาศักดิ์ได้มาพบนางเจียงไค จึงถูกใจจนได้หมั้นหมายเอาไว้ ท้าวอินทระสะเกษ หรือท้าวบุญมา แห่งเมืองนครลำดวน ก็ได้ยินคำร่ำลือในความงามของนางเจียงไค ก็ได้เดินทางข้ามแม่น้ำชีมาเพื่อมาพบนางเจียงไคขณะกำลังชมสวนที่อุทยานของนาง หรือปัจจุบันคือ บริเวณวัดทุ่งศรีวิไล เมื่อท้าวอินทระสะเกษได้พบนางเจียงไคแล้วก็ได้เกี้ยวพาราสี แต่นางเจียงไคไม่อาจรับได้จึงบอกว่ามีคู่หมั้นแล้ว แต่ท้าวอินทระสะเกษก็ยังดื้อดึงเพราะนางเจียงไคแค่หมั้นหมายยังไม่ได้แต่งงานซะหน่อย จึงได้ยุคนางเจียงไคขึ้นหลังม้าแล้วเดินทางไปยังเมืองของตน โดยได้ควมม้าข้ามทุ่งนา (บริเวณขัวน้อย) เรือไปจนถึงบ้านท่าศาลา จึงได้พัก นางเจียงไคได้ไปนั่งไต่โคกเศร้างอยู่ ตรงนั้นบริเวณนั้นจึงเรียกว่า ท่าโคก และได้โกหกท้าวอินทระสะเกษว่า ลืมเครื่องแต่งตัว ลืมสร้อยลั่นแหวนอยากกลับไปเอา อีกทั้งก็คิดถึงบิดาด้วย แต่ท้าวอินทระสะเกษรู้ทันก็บอกไม่ให้กลับไปต้องเดินทางข้ามแม่น้ำชีไปที่เมืองนครลำดวนด้วยกัน พวกที่เดินทางมากับท้าวอินทระสะเกษมีทั้งคนเดิน ซี่ม้า มีการอุมการขี่หลังกันไป จึงเรียกบริเวณนั้นว่า บ้านเจีย (ภาษาอีสาน เจีย หรือ เกีย คือ การขึ้นขี่หลัง) ผ่านบ้านอัน (ตำบลระทาย) และพักอยู่บริเวณนั้น ได้ทำการล่าสัตว์เพื่อมาทำอาหาร สัตว์ที่ล่าได้คือ ตัวอ้น จึงเรียกบริเวณนั้นว่า บ้านอ้น จากนั้นเดินทางต่อไปพักอยู่ใกล้กับหนองน้ำแห่งหนึ่งซึ่งเต็มไปด้วยสาหร่ายชนิดหนึ่ง ที่ชาวบ้านเรียกว่า เทา จนเป็นชื่อเรียกบ้านนั้นว่า บ้านหนองเทา พักบริเวณนี้ได้เข้ามาเป็นอาหาร และมีการเฉลิมฉลองกันที่ได้นางเจียงไคมาอยู่ที่อยู่บริเวณนั้น จึงเรียกว่า กุดสันดอน หรือ กุดกินดอน จากนั้นจึงได้เดินทางต่อไปจนถึงนครลำดวนขุนันธ์ต่อมาเจ้าชายกาละหงส์แห่งเมืองจำปาศักดิ์ ซึ่งยังไม่ทราบเรื่องว่านางเจียงไคถูกลักพาตัว ได้จัดขบวนขันหมาก

เพื่อจะมาแต่งงานกับนางเจียงไค พอทราบแล้วจึงโกรธมากและตามไปชิงนางเจียงไค ซึ่งขณะนั้นเองนางเจียงไคกำลังตั้งครรภ์อ่อน ๆ เจ้าชายกาสะหงส์ไปทำหายท้าวอินทระสะเกษที่บริเวณบ้านระทายในปัจจุบัน ท้าวอินทระสะเกษยกพลมาตั้งค่ายเพื่อต่อสู้ที่บ้านเมืองน้อย หรือ เมืองอินทระสะเกษ และเกิดการสู้รบกัน นานจนนางเจียงไคท้องแก่ก็ได้คลอดลูกที่ค่ายนี้ ลูกที่คลอดออกมามีหน้าตาเป็นคนแต่มีขนขึ้นตามตัวเต็มไปหมด จึงให้ชื่อว่า ท้าวบาลิง ท้าวอินทระสะเกษได้ให้โทรมาทำนายว่าทำไมท้าวบาลิงจึงได้เกิดมาเป็นแบบนี้ โทรผู้ที่ทำนายรับสินบนจากนางทางเขมรซึ่งไม่ชอบนางเจียงไคอยู่แล้ว จึงได้ทำนายให้ว่า เพราะนางเจียงไคเป็นกาลีบ้านกาลีเมือง เป็นต้นเหตุทำให้เกิดศึกสงครามผู้คนล้มตายมากมาย พอคลอดลูกมาจึงเหมือนลิง ท้าวอินทระสะเกษเชื่อตามที่โทรทำนาย จึงขับไล่นางเจียงไคออกจากค่ายให้ไปอยู่ในสวนกล้วย อีกตำนานหนึ่ง ก็ว่าท้าวอินทระสะเกษนี้ได้บังคับให้นางเจียงไคนำลูกไปลอยน้ำตรงทำนน้ำ (ปัจจุบันที่ทำข้ามระหว่างกันทรรรมย์มาบ้านระทาย บ้านเหมา เรียกว่า ทำนางเหมา มีการสร้างสะพานข้ามและสร้างศาล เรียกว่า ศาลนางเหมา) แพลอยไปตามน้ำจนถึงนครจำปาศักดิ์จากนั้นเมื่อนางเจียงไคได้ตายไป ท้าวอินทระสะเกษ ก็ไม่ได้กลับไปครองบ้านครองเมืองอีก เมืองชีขวนก็ล่มสลายไป ไม่มีเจ้าเมืองปกครองต่อ แต่ก็ยังมีลูก ๆ หลาน ๆ อาศัยอยู่ ซึ่งก็ยังได้ยืมการเรียกชื่อที่ขึ้นต้นว่า ท้าวหรือ นาง กันอยู่ เช่น ญาแม่ nang yan ญาแม่คำเกิน อุทยานของนางเจียงไค ก็ถูกปล่อยร้างจนกลายเป็นป่าเป็นดง มีนกกระเรียน หรือนกเขียนมาอาศัยอยู่มากมาย มีคำกล่าวว่า “ทุ่งสามขา เนินนกเขียน เงินสามเกียนอยู่ได้ต้นมะพลับ” ซึ่งเกี่ยวเนื่องไปถึงการสร้างพระธาตุพนมเมื่ออุทยานรกร้างกลายเป็นป่า ชาวบ้านก็มาหากินหรือหาของป่าจนได้มาพบเศษของพระพุทธรูปโผล่ขึ้นมา จึงได้ช่วยกันขุดจนพบว่าเป็นพระพุทธรูปซึ่งทำด้วยศิลาแลง หรือพุทธรูปในปัจจุบัน จึงพากันสร้างโรงเรือนเพื่อประดิษฐาน มีญาติโยมเข้ามากราบไหว้ หลวงพ่อสันนิษฐานว่า เมื่อท้าวอินทระสะเกษได้ออกบวชเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้นางเจียงไค คงสร้างสำนักสงฆ์ขึ้น ณ บริเวณนี้ และพระที่ขุดพบก็คล้ายคลึงกับพระศิลาแลงที่ประสาทสระกำแพงใหญ่ ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นศิลปะแบบขอม “ หลวงพ่อพุทธรูปพิเศษ” ดังที่ปรากฏแล้วข้างต้นในตำนานนางเจียงไค สถานที่ต่าง ๆ ที่ถูกกล่าวถึงในตำนานล้วนแต่มีอยู่จริงในปัจจุบันและยังมีหลักฐานทางโบราณคดี คือการขุดพบหม้อสีหูเป็นหม้อขนาดใหญ่ กลองมโหระทึก พระพุทธรูป ใบเสมา บริเวณที่เป็นวันทุ่งศรีวิไลคืออุทยานหรือสวนดอกไม้ของนางเจียงไค

ช้วนน้อยบ้านชีทวนประวัติความเป็นมา : ช้วนหมายถึงสะพาน แต่ก่อนเป็นสะพานไม้เชื่อมระหว่าง บ้านชีทวน และ บ้านหนองแคน

ชัวน้อยบ้านชีทวน

ชัวน้อยบ้านชีทวน ชัวน้อยหมายถึงสะพาน แต่ก่อนเป็นสะพานไม้เชื่อมระหว่าง บ้านชีทวน และ บ้านหนองแคน สมัยก่อนบ้านชีทวนเป็นเมืองที่มีทาสและสงฆ์ทาสมาดูแล คือบริเวณบ้านหนองแคนปัจจุบัน เนื่องจากบ้านชีทวนมีความศรัทธาปสาทะในพุทธศาสนา เมื่อสร้างบ้านให้แล้วก็สร้างวัด (วัดธาตุศรีเจริญสุข) และมีพระธุดงค์ผ่านมาพบวัดธาตุเจริญสุขจึงจำพรรษาอยู่ที่นั่นเมื่อนานเข้าก็เริ่มมีพระมากขึ้น เนื่องจากบ้านหนองแคนเป็นบ้านน้อย (หมู่บ้านขนาดเล็ก) พระบิณฑบาตรไม่พอฉันต้องไปบิณฑบาตรบ้านชีทวน ต้องข้ามทุ่งนา หนองน้ำ ที่เป็นโคลนตม ซึ่งทำให้สัญจรลำบาก ชาวบ้านจึงรวมกันหาไม้มาทำสะพานไม้ เป็นไม้แผ่นเดียว แคบ ๆ พอที่ให้พระสัญจรไปมาได้ โดยไปหาไม้จากเรือที่อับปางในแม่น้ำชี ฐานโรงศพ(แม่คิงไฟของโรงศพ) เสาบ้านเก่า และมีการซ่อมแซมสะพานทุกปี เมื่อสะพานชำรุดก็มีการรับบริจาคไม้ ชาวบ้านชีทวนเรียกว่า (เต็น) การขอ “การเต็นการขอและการลงแขกร่วมมือกันทำงานของชาวบ้านก็จะมีอาหารเฉพาะถิ่นคือ ข้าวโล่งข้าวช่าย ข้าวโล่งคือการนำเอาข้าวสารเจ้ามาต้มจนแตกเมล็ดจากนั้นก็นำมาผัดผสมกับปลาแห้งป่น ใส่กะทิ เครื่องแกงกะทิ ที่ขาดไม่ได้คือกระชาย ส่วนข้าวชายนั่นทำจากข้าวเหนียว กรรมวิธีการทำก็เหมือนกับข้าวโล่ง ชาวบ้านรวมกันทำงาน อาหารที่นำมาเลี้ยงกันก็คือข้าวโล่งข้าวช่าย หากผู้ใหญ่ไปช่วยกันทำงานอาหารที่เหลือก็จะห่อกลับบ้านมาให้เด็ก ๆ เด็กก็มักจะถามว่า มื้อนี้มีเศษอะไรไหม หมายถึงมีอาหารเหลือมาบ้านไหม” ผู้ใหญ่ในหมู่บ้านก็จะเดินประกาศขอรับบริจาคไม้เก่าจากชาวบ้าน ต่อมาไม่หายากชาวบ้านเลยประชุมกันทำบุญผ้าป่าเพื่อทำสะพานคอนกรีต โดยการนำของอาจารย์ระลึก ธาณี กลุ่มรักบ้านเกิด “คนบ้านชีทวน” สะพานก็จะมีลักษณะที่โค้งไปมาเพราะมีการขอสร้างสะพานไปตามคันทนาของชาวบ้าน ในส่วนของชัว

ใหญ่ที่เชื่อมจากวัดทุ่งศรีวิไลถึงบ้านชีทวนนั้นสมัยก่อนมีการสัญจรไปมา โดยมาบรรจบกันที่ขั้วน้อย ปัจจุบันนี้ ขั้วใหญ่ไม่มีความสำคัญเพราะมีการตัดถนนจากบ้านชีทวนผ่านวัดทุ่งศรีวิไล ขั้วใหญ่จึงไม่มีบทบาทสำคัญในปัจจุบันและหายไปไหนที่สุด

ผู้ให้ข้อมูล : คุณยายรัตนา ธาณี อายุ 75 ปี

ผู้บันทึกข้อมูล : ปรีชา บุตรรัตน์

สรุป : กิจกรรมทดลองการท่องเที่ยวบ้านชีทวน ต.ชีทวน อ.เขื่องใน ของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น มูลนิธิประชาสังคมจังหวัดอุบลราชธานี ณ บ้านชีทวน ต.ชีทวน อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี ตาม โครงการวิจัย การท่องเที่ยววัฒนธรรมชาวนา วิถีข้าว ปลา นา น้ำ อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี โดยได้งบประมาณสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สรุปการประชุม

นายทรงศักดิ์ จิระสุข นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี : อยากให้มีการอธิบายเพิ่มเติม การทำขันหมากเป้ง อยากให้อธิบายเกี่ยวกับ ขันห้า ขันแปด ด้วยว่ามีความเหมือนความต่างกันอย่างไร มีความหมายอย่าง ส่วนประกอบอุปกรณ์ ในการทำมีอะไรบ้าง และเมื่อนักท่องเที่ยวมาแล้วก็ควรที่ มีการสาธิตการทำสักขุดหนึ่งก็พอเพื่อไม่ให้เป็นการเสียเวลา เพราะเราใช้เวลาอยู่ตรงนี้นานพอสมควร และ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมคือเรื่องของความสะอาดของสถานที่

นายกศดา พิริยะกิจไพบูลย์ ประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี : จากการทดลองเที่ยวทั้ง 4 วัด สิ่งที่พบคือเรื่องของความยากลำบากในการสรรจ คือรถคันใหญ่ไม่สามารถเข้าจอดหรือเดินทางผ่านถนนในหมู่บ้านได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถนนที่จะเข้าวัดพระธาตุสุวนตาลแคบมาก และผมให้ข้อสังเกตอีกว่าตรงจุดที่เป็นขั้วน้อยไม่มีที่จอดรถ ทั้งนี้เราอาจจะแก้ไขปัญหาโดยการหาจุดจอดและมีรถบริการรับส่งนักท่องเที่ยว

นางสาววรัญญา อินทรพันธุ์ นักวิชาการพัฒนาชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี : สำหรับการทดลองการท่องเที่ยวในรอบนี้ถือว่ามีการพัฒนาที่ดีขึ้น มีการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่ดี และข้อเสนอแนะคืออยากให้ชุมชนค้นหาตัวเองว่า ชุมชนมีอะไรดีบ้างนอกจากการทำขนมมากแบ่ง ในส่วนของการแต่งกายของชาวบ้านที่มาต้อนรับมีการแต่งกายที่ดีมาก แต่งกายในแบบฉบับของชุดพื้นถิ่น แต่สิ่งที่ขาดคือการแต่งกายของนักท่องเที่ยวเราจัดหาชุดพื้นถิ่นสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการจะใส่ชุดพื้นถิ่นด้วย

ตัวแทนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี : คือเราต้องใช้มรดกทางวัฒนธรรมของเราให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และข้อเสนอแนะคือ ยังมีการใช้พลาสติกในการทำขนมมากแบ่งอยู่ ซึ่งเราควรใช้ดอกไม้สดแทน เช่น ดอกพุท หรือดอกมะลิ ที่เรามีอยู่ ส่วนพานพลาตสดก็ควรใช้ชั้นกะหย่อง ที่เป็นผลผลิตจากชุมชน

อาจารย์ชูศักดิ์ สุทธิสา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม : เมื่อพูดถึงคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีที่มีอยู่ของชุมชนเพื่อที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ก็ด้วยอยากเห็นชุมชนมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ขึ้นตอนหรือกระบวนการ การจัดการท่องเที่ยวเราจะต้องมามองว่ามีใครบ้างที่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวนี้ ประการแรกก็ต้องมีการแยกแยะนักท่องเที่ยวด้วย ว่าการท่องเที่ยวนี้สำหรับใคร การท่องเที่ยวสำหรับเด็กที่เป็นลูกหลาน หรือเราจะจัดการท่องเที่ยว ที่เป็นแหล่งความรู้ สิ่งที่จะต้องเตรียมคือข้อมูลสำคัญ ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ มีการนำเสนอการอยู่ร่วมกันของคนในพื้นที่ ผ่าน “ธรรมาสันสิทธิ์เทินบุษบก” จะเป็นเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ของระบบการจัดการชุมชนการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ภายในภายในชีทวน ซึ่งเป็นเรื่องที่ดีมากเป็นเรื่องที่สามารถสร้างมูลค่ากับชุมชนได้ ในส่วนที่สอง การจัดการดูแลโบราณสถานของชาวบ้านนั้นเป็นไปด้วยความยากลำบากเพราะ “ธรรมาสันสิทธิ์เทินบุษบก” ได้ขึ้นทะเบียนเป็นส่วนหนึ่งของกรมศิลปกร หากมีการขำรุคก็คงมีความล่าช้าในการซ่อมแซม

อาจารย์สุณีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น : การจัดทำขนมมากแบ่งของชุมชนที่เตรียมไว้น่าจะมีการจัดเตรียมแต่ละขั้นตอนให้ผ่านไปอย่างรวดเร็วเพื่อที่จะลดความน่าเบื่อลง “เราใช้เวลานานในการจัดทำขนมมากแบ่ง” และสิ่งที่น่านำเสนออีกคือ ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของชุมชนในประวัติศาสตร์บ้านชีทวนคือเคยมีกลุ่มพ่อค้า “เป็นเส้นทางการค้าที่กุลาดินผ่าน” กลุ่มพ่อค้ากุลาดินใช้เส้นทางนี้เพื่อติดต่อค้าขาย

แล้วสิ่งที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบันนี้คืออะไร สิ่งเราต้องรู้แน่ ๆ คือ “เราเป็นใคร” สิ่งเหล่านี้ดำรงอยู่ภายใต้วัฒนธรรมชุมชน เมื่อกล่าวถึงโฮมสเตย์เราก็ต้องเข้าใจว่าโฮมสเตย์ไม่ใช่เรือนรับรอง ไม่จำเป็นต้องมีทุกอย่าง แต่อาหารที่อร่อยดีและในส่วนของการต้อนรับมีใครบ้างเราจะไม่เฉพาะเจาะจงว่าเป็นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแต่เราจะเน้นไปที่ความหลากหลาย ใครก็ได้ในชุมชนให้ดูที่ความเหมาะสม การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เหมาะสม ต้องเป็นการแบ่งปันอย่างเป็นธรรม ผลិតภัณฑ์ของชุมชน เครื่องจักสาน ของฝากของที่ระลึก ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถใช้เวลาวางทำอะไรพวกนี้ได้

อาจารย์ธนพรรณ ธาณี : โดยการท่องเที่ยวบ้านชีทวนตัน ๆ ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี นายสถิตย์ วิฑูรย์ ได้มีนโยบายที่จะพัฒนาบ้านชีทวนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการจัดตั้ง นักท่องเที่ยวจัดตั้งขึ้นมาเพื่อมีการทดลองท่องเที่ยวที่บ้านชีทวน และเพื่อของบประมาณจากโครงการพระราชดำริใน ปีพ.ศ. 2562 และในส่วนของสิ่งที่ขาดคือแผ่นพับแนะนำสถานที่ต่าง ๆ ในเส้นทางการท่องเที่ยว ที่เรื่องราวต่าง ๆ ทั้งนี้ มีอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญจัดทำและออกแบบแผ่นพับให้แต่ตอนนี้ยังขาดงบประมาณในการจัดทำเพราะงบประมาณในการจัดทำแผ่นพับนั้นให้อยู่ในปีงบประมาณ 2562

โครงการ : แนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตชาวนาในชุมชน
เกษตรอินทรีย์จังหวัดมหาสารคาม

สถานที่ประชุม : ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรอินทรีย์เฉลิมพระเกียรติ บ้านหัวขัว หมู่ที่ 4
ตำบลแกลง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

วันที่ : 5/06/2561

ผู้เข้าร่วมประชุม :

1. นายวรพงษ์ ช่องอุดม	21. นายสันทัต ทวีโชค
2. นางกันทิศ ทองหล่อ	22. นางน้อย พะโคสี
3. นางกรภัทร จำนงค์พันธ์	23. ชีรพล จันทร
4. นายครรชิต จันทะกุล	24. นางสาวรัช วัชระวิง
5. นางจำนงค์ มีระหารนอก	25. นายชันชิต จันทะกุล
6. นางรัศมี บุตรแก่นศรี	26. นางจิราภรณ์ อินทะสงค์
7. นางพุด มวลมนตรี	27. นางจินดา พรหมศรี
8. นางสาวน สาสีทิ	28. นางเรียนทอง ลิไทสง
9. นางจิตติวรรณ รัตนเสนศรี	29. นางทองนาค โคตรภูเวียง
10. นายบุญถม มวลมนตรี	30. เฉลิมสุข เพียงเกษ
11. นายถัน วัชระวิง	31. เกสร ทิพพิชัย
12. นางนวลจันทร์ จันทบุตร	32. นายจำนงค์ ทิพพิชัย
13. นางสาวลำไพ แสนสุพรรณ	33. นางสาวกรรณิกา ภาแกลง
14. นพรัตน์ ภาวตะ	34. นายสุริยา พันชมภู
15. นางดอกอ้อย ตะวัน	35. นายประเสริฐ จันทบุตร
16. นางทองดี อุทัยมา	
17. นางสมควร โยวะศรี	
18. เพลินพิศ คมกล้า	
19. จันทรศรี อุทัยบาล	
20. ทองใจ พลหาญ	

ชาวบ้านหรือชาวนาคือผู้ที่มีความรู้เขารู้เราเราจะเชิญชวนให้คนที่อยู่ในเมืองมาเที่ยวบ้านเรา มาเที่ยวชุมชนของเรา และการที่เราจะให้คนอื่นมาเที่ยวที่บ้านเราได้นั้นเราจำเป็นต้องเก็บกวาดบ้านของเราทำความสะอาดบ้านของเรา การท่องเที่ยววิถีชาวนาก็เหมือนกันคือเราต้องมีการเตรียมความพร้อมและชุมชนของเราต้องมีสิ่งที่สามารถจะนำเสนอขายแก่นักท่องเที่ยวได้ และการทำงานในรูปแบบของเครือข่ายการทำงานโดยการร่วมมือกันของทั้งสามหมู่บ้านเป็นเรื่องที่ดีมาก เพราะเป็นไปตามนโยบายของ สกว. ที่ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมหรือการทำงานในลักษณะของเครือข่ายการทำงานร่วมกันสิ่งที่ดีมาก และวิถีชีวิตของเราที่เป็นอยู่ก็แสดงให้เห็นถึงคำว่า “ชาวนาเป็นกระดูกสันหลังของชาติ” และเมื่อเราหันกลับมามองลูกหลานของเราที่อยู่ในชุมชนที่เป็นลูกหลานชาวนา กลับหุงข้าวกินไม่เป็น นึ่งข้าวกินไม่เป็น ไม่มีความสามารถที่จะช่วยเหลือตัวเองได้ แสดงให้เห็นการบริหารจัดการชีวิตที่ไม่ค่อยดีนักและสาเหตุที่เราไม่มีการบริหารจัดการชีวิตที่ไม่ค่อยดีเท่าใดนั้นที่เป็นปัจจัยหลักก็คือบ้านเรามีร้านสะดวกซื้อที่เปิดให้บริการอยู่ตลอดเวลา นั่นคือความล้มเหลวของระบบบริหารจัดการ ดังนั้นรัฐบาลจึงหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับ “ข้าว” และชาวนาที่ปลูกข้าวด้วย ข้าวที่เป็นข้าวอินทรีย์ปลูกโดยไม่ใช้สารเคมี เรื่องราวของข้าว ข้าวพันธุ์พื้นเมือง และข้าวพันธุ์พื้นเมืองนั้นเป็นข้าวที่ตอบโจทย์กับชีวิตของเรามากที่สุด ซึ่งมีความแตกต่างจากการที่เราทำการเกษตรโดยการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น อ้อย มันสำปะหลัง การปลูกพืชเหล่านี้จะทำให้ชาวบ้านจนลงเพราะราคาของผลผลิตพ่อค้าคนกลางเป็นคนกำหนดราคาเองแล้วมากตราคาการรับซื้อผลผลิตของชาวบ้านเมื่อเราทำพืชเชิงเดี่ยวมาก ๆ ราคาของผลผลิตก็จะตกต่ำลงเรื่อย ๆ และเมื่อเราพูดถึงเรื่องการท่องเที่ยวเป็นงานที่ใช้ทุนการทำน้อยที่สุด เพราะเราทำการท่องเที่ยววิถีชาวนา วิถีคือความปกติที่เราดำเนินชีวิตกันอยู่ในหมู่บ้านเป็นชีวิตประจำวันของเราแต่ต้องปรับนิด

น้อยเพื่อให้สามารถท่องเที่ยวได้การทำท่องเที่ยวนี้ต้องใช้ใจทำด้วยแล้วเราจะทำอะไรเพื่อให้คนอื่นมาเที่ยวบ้านของเรา

พื้นที่วิจัยในจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 3 แห่ง ให้ข้อมูลสำคัญ ด้านการบริหารจัดการ ด้านผลิตภัณฑ์ และความต้องการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (ชาวนา)

1. กลุ่มชาวกล้องอินทรีย์ กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านหนองหินใต้ หมู่ 3 และหมู่ 4 ต. โคกก่อ อ. เมืองมหาสารคาม จ. มหาสารคาม

บ้านหนองหินที่ซื้อหนองหินเพราะได้ดินเป็นหินหรือดินดานไม่สามารถเจาะผ่านชั้นดินดานนี้ได้ ซึ่งชื่อต่าง ๆ ก็เป็นที่มาเป็นเรื่องเล่าสามารถเล่าสู่กันฟังได้ที่หมู่บ้านหนองหินนำเสนอมีการปลูกข้าวทั้งหมด 7 ชนิดแต่ที่จริงอาจจะมีพันธุ์ข้าวพื้นบ้านของเราที่เราไม่ค่อยปลูกกันและมีพริกพันธุ์พื้นเมืองพริกมีรสเผ็ดมาก “พริกไม่ใช่แค่เอาความเผ็ดของพริกไปประกอบอาหารเท่านั้นแต่ยังสามารถนำมาผลิตยาได้ เพราะพริกมีสารที่มีคุณสมบัติในการแก้ปวดเมื่อนำมาทาตามร่างกายก็สามารถบรรเทาอาการปวดเมื่อยได้” และยังมีการทำเกษตรผสมผสาน ทอผ้าฝ้าย ทอผ้าไหม จักสานเป็นเครื่องจักสานที่ทำจากไม้ไผ่ จำพวกหวดหนึ่งข้าว และเลี้ยงแพะเพื่อจำหน่ายตัวแพะให้แก่ผู้ที่บริโภคเนื้อแพะ “สิ่งที่น่าคิดคือเราต่างคนต่างเลี้ยงแพะแล้วชาวบ้านก็มีการขายแพะในลักษณะของต่างคนต่างขายซึ่งทำให้เราต้องเสียค่าส่วนต่างให้กับพ่อค้าคนกลาง ซึ่งอาจจะมีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาการเลี้ยงแพะให้ชาวบ้านมีอำนาจในการต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง เพราะในจังหวัดมหาสารคามมีกลุ่มผู้บริโภคเนื้อแพะจำนวนมาก(กลุ่มคนมุสลิม)โดยเฉพาะในเมืองมหาสารคาม” ในการเลี้ยงแพะก็ควรบริหารจัดการเกี่ยวกับการเลี้ยงให้ดีเพราะมูลของแพะมีกลิ่นเหม็นถ้าเราจัดการไม่ดีอาจจะนำกลิ่นเหม็นของมูลแพะมาสูบ้านเราได้ สิ่งที่บ้านหนองหินมีอีกก็คือการคัดแยกขยะในหมู่บ้าน โดยจุดประสงค์เบื้องต้นของการคัดแยกขยะในหมู่บ้านก็เพื่ออยากให้หมู่บ้านมีความสะอาดมากขึ้น ขยะที่สามารถขายได้ก็นำไปขายเป็นการสร้างมูลค่าให้กับขยะและขยะที่พอจะไปหมักทำปุ๋ยได้ก็นำไปทำปุ๋ยต่อไป และอะไรทำลายได้ก็ทำลาย หากเราช่วยกันในเรื่องนี้เราอาจจะเป็นหมู่บ้านปลอดขยะได้ เราควรรักษาความสะอาดของหมู่บ้านเราไว้ให้สิ่งที่เรามีอยู่สามารถอดเขาได้เลย แล้วยังมีร่ววงย้อนยุคกองก้าในหมู่บ้าน ที่จริงบ้านเราก็มีดีเยอะ

2. กลุ่มชาวลอดสารพิษ - กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านหัวขัว หมู่ 4 ต. แกดำ อ.แกดำ จ. มหาสารคาม

กลุ่มนี้บอกเลยว่าเป็นกลุ่มชาวนินทรีย์ก็แสดงว่าไม่ได้ใช้สารเคมีในการทำนา ที่จริงแล้วอินทรีย์หมายถึงร่างกาย ฉะนั้นเราก็ใช้ปุ๋ยที่เป็นมูลจากวัวควาย สมาชิก 50 ราย ในความเป็นจริงแล้วเมื่อเราทำการท่องเที่ยวสมาชิกจะไม่แค่ 50 รายเท่านั้น สมาชิกเราจริง ๆ คือคนทั้งหมู่บ้านเป็นสมาชิกหมายถึงทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง “อย่างเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านหากชาวบ้านบางคนยังใส่ผ้าขาวม้าอยู่ก็ต้องหลบหรือต้องรีบไปเปลี่ยน นั่นหมายถึงชาวบ้านได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว” เราจะได้รับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างไรจะต้องไม่มีใครเสียประโยชน์เป็นสิ่งที่เราต้องคิดร่วมกันอีกทีหนึ่ง และมีแปลงผักปลอดสารพิษมีปุ๋ยเบญจ

คุณ “ซึ่งหมายถึงมีจุลินทรีย์ห้าชนิดที่ทำให้พืชเจริญเติบโตได้แก่จุลินทรีย์นมเปรี้ยว จุลินทรีย์จากแป้งข้าวหมาก จุลินทรีย์จากรำข้าว จุลินทรีย์ในดินปลวก จุลินทรีย์ในดินกอไผ่” ที่จริงเราอาจจะพัฒนาสูตรปุ๋ยไปเรื่อย ๆ ได้ และมีสะพานไม้แกดำในส่วนของไม้ที่นำมาทำสะพานนั้นเป็นไม้เนื้อแข็ง และสะพานที่ทำด้วยไม้ก็จะมี การชำรุดซึ่งปกติหากมีการชำรุดก็就会有การซ่อมแซมสะพาน “และหากวันใดที่เราไม่สามารถหาไม้มาซ่อมแซมได้เราจะทำอย่างไร? ซึ่งที่กล่าวมานี้ไม่ใช่จะทำให้เปลี่ยนจากสะพานไม้มาใช้สะพานปูนแต่เราจะทำอย่างไรให้ สะพานไม้มีอายุการใช้งานยาวนานที่สุดได้” มีไร่เคียงดาวปลูกพืชผสมผสานปลูกตะไคร้ส่งออก ใบมะกรูด ข่า มะเขือ พื้นที่ทั้งหมด 20 ไร่ แต่ยังไม่มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรเช่น ซาจากตะไคร้ ข่า” ซึ่งการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร นั้นตลาดต้องการมาก ถ้าหากว่าเราสามารถนำผลผลิตทางการเกษตรที่อยู่ตามหัวไร่ปลายนามารวมกันกันขาย ได้ก็จะดีมาก เคยเห็นเขาทำซาจากข่า แต่กลิ่นไม่แรง ซึ่งการทำซาจากข่าที่กลิ่นไม่แรงเพราะว่าอาจจะมีการ ผสมสมุนไพรอื่น ๆ ด้วยจึงทำให้กลิ่นไม่แรงเช่น มินท์ ในบ้านเราจะได้จากสระแหม่น ซึ่งการต้มซาจากข่า สามารถตอบโจทย์ของผู้ที่จะเลิกดื่มกาแฟหันมาดื่มชาสมุนไพรแทนซึ่งน้ำตาลก็ไม่ใช้ ใช้หญ้าหวานแทน และ จริง ๆ สมัยก่อนบ้านเราก็เคยทำดื่มกัน” และใบมะกรูดที่แต่ก่อนเราปล่อยให้ล่องลอยไปเดี๋ยวนี้เราเก็บมาตาก แห้งขายได้ มีนาบัว มีกระเช้า การเลี้ยงจระเข้เลี้ยงในบ่อซีเมนต์เพื่อนำไปเป็นสินค้าโดยการเพาะขายซึ่งเลี้ยงอยู่ ที่ศูนย์การเรียนรู้ มีหนองแกดำหนองน้ำธรรมชาติกว้าง 830 ไร่ ลึก 4 เมตร และมีที่ไม่ลึกก็ประมาณ 2 เมตร เป็นสนมลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะของแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำอยากให้อนุรักษ์ไว้ กลุ่มอาชีพ ทำขนมดอกจอก ขนมข้าวเหนียวปิ้งเรืออีโปง ซึ่งเรืออีโปงทำจากต้นตาล มีป่าชุมชนหนองขนวนซึ่งภายในป่าก็จะมีสมุนไพรและ เห็ดต่าง ๆ เช่นเห็ดปลวก เห็ดโคน เห็ดระโงก ทั้งยังมีกลุ่มเชิงกระโจมซึ่งจะมีการแข่งในเดือนหกของทุกปี แข่งข่อ ฝนเหมือนกับแข่งบั้งไฟในขบวนพ็อนจะแต่งตัวเหมือนกันหมดเลียนแบบเทวดา ซึ่งจะมีความคล้ายกับบ้าน หนองห่านที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทจะมีการแต่งตัวด้วยผ้าแพรว้าพ็อนละครเพื่อขอฝน มีกลุ่มปลาสาม ประมงพื้น ถิ่น กล่องข้าวน้อย และมีหิ้งห้อยซึ่งพบที่หนองแกดำ จุดชมวิวสะพานไม้ บุญตามฮีตสิบสองของชาวอีสาน อาหารพื้นบ้านกุ่มฝอย หน่อไม้ เห็ด ส้มปลาตอง ย่องหมาน้อย น้ำสมุนไพร กระเจี๊ยบ มะตูม อัญชัน ซึ่งเยอะ มากเมื่อเราคิดได้แล้ว

3. กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ – กลุ่มเกษตรผสมผสานบ้านหนองคู หมู่ 3 และบ้านศรีวิไล หมู่ 8 ต. หนองปลิง อ. เมืองมหาสารคาม จ. มหาสารคาม

มีพื้นที่ โคก ลุ่ม ดอน สระน้ำ หมู่บ้านนี้เป็นพื้นที่ที่อยู่ในพื้นที่โคกจึงจำเป็นต้องมีการขุดสระน้ำไว้ใช้ เราก็ลองไปดูว่าหมู่บ้านนี้มีการบริหารจัดการน้ำอย่างไรพื้นที่ห่านน้ำเราจะอยู่อย่างไรซึ่งทุกคนก็สามารถอยู่ใน ธรรมชาติได้ มีการเลี้ยงปลาธรรมชาติ การทำเกษตรแบบผสมผสานและยั่งยืน มีโคกป่าชุมชนเป็นแหล่งที่สร้าง รายได้ตลอดปี มีเห็ดมากกว่าที่อื่น มีการทำนาแบบพื้นบ้านคัดพันธุ์ข้าวเก็บพันธุ์ไว้ใช้ต่อไปหากมีผู้สนใจ อยากรู้ทางกลุ่มก็จะมีพันธุ์ข้าวขายให้และมีการคัดพันธุ์ผักมีการเก็บเมล็ดพันธุ์ผัก มีการแปรรูปข้าว เป็นข้าว

กล้อง ข้าวแต่น ข้าวเหนียวดำทำเป็นข้าวเหนียวเปียก ที่จริงเราสามารถแปรรูปข้าวได้อีกเยอะเช่นทำเป็นเครื่องสำอาง แต่ทางกลุ่มเราไม่ได้มีข้าวที่เหลือสำหรับการแปรรูปมากนักเพราะมีผู้สนใจมาติดต่อซื้อเมล็ดพันธุ์จำนวนมาก มีการทำนาแบบดั้งเดิมคือการทำนาดำ ปัจจุบันหมู่บ้านเรายังใช้ควายในการไถนาอยู่ไหม? ปัจจุบันไม่มีการใช้ควายในการไถนาแล้วเปลี่ยนมาใช้รถไถนาแทน ซึ่งที่จริงก็เป็นไปตามยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการของบ้านเมืองจะใช้ควายไถนาแบบเดิมอยู่ก็คงจะช้า มีการทำเกษตรแบบเกื้อกูลป่าเมื่อได้ผลผลิตแล้วก็นำมาขายในเมืองซึ่งจังหวัดมหาสารคามก็มีตลาดสีเขียว ที่โรงพยาบาลมหาสารคาม วันอาทิตย์ที่หน้าเทศบาลเมือง ตลาดประจักษ์รัฐ และมีการจัดตั้งกลุ่มเงินออมขึ้นมา นั่นคือการใช้ชีวิตแบบสังคมแบบใหม่ ผสมผสานกับวิถีชีวิตแบบเดิมที่จริงแล้วยังมีอีกเยอะที่เราเฝ้าดูไม่หมดในวันนี้

สิ่งที่เรามองอยู่แล้วไม่รู้ว่าจะสามารถนำมาขายในลักษณะของการท่องเที่ยวได้ เช่น นิทาน คำป้อย คำด่า ผญา ขล่ำ คำกล่อมเด็ก แล้วมาสังเคราะห์ว่าจะทำอย่างไรต่อไป เรื่องเล่าเช่นสะพานนี้สร้างขึ้นเพื่ออะไรมีประวัติความเป็นมาอย่างไร และกระโจมทำไมเรายังทำกระโจมกันอยู่เพราะจริง ๆ แล้วกระโจมนี้จะใช้กันในงานบวชจะให้นาคใส่บวช “บางพื้นที่ที่ชัยภูมิให้นาคนั่งบนแคร่แล้วเขย่าซึ่งทำกันในหลายหมู่บ้านซึ่งการกระทำนี้ทำเพื่อทดสอบความแข็งแรงของนาคว่าจะมีความอดทนพอที่จะบวชเรียนในพระพุทธศาสนาได้หรือไม่เพราะบวชแล้วจะกลายเป็นคนสุขเป็นคนที่เข้มแข็งเมื่อนักท่องเที่ยวมาเห็นก็เกิดเป็นการท่องเที่ยว” ในลักษณะเดียวกันการพ่อนกระโจมของหมู่บ้านเราถ้าจะมีการจัดงานในวันไหนบ้างก็จัดให้มีการประสาธน์พันธ์ให้ทั่วถึงแล้วก็จะเกิดการพัฒนาการขึ้นเรื่อย ๆ

ภาคผนวก ข

ภาพการดำเนินโครงการที่ได้รับการสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณประจำปี 2560

1. โครงการรูปแบบการพัฒนาวิถีชีวิตชาวนาสระใครสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย วันอาทิตย์ ที่ 17 มิถุนายน 2561

ภาพที่ 1.วัดมฤคทายวัน (ดงแม่ม)

ภาพที่ 2. หลวงพ่อพระศรีอาริย์วัดมฤคทายวัน(ดงแม่ม)

ภาพที่ 3.การเจ้าน้ำมันจากต้นยางนาบ้านดงสามแฝง

ภาพที่ 4. สวนมะลิที่บ้านดงหลี่

ภาพที่ 5. เชื้อเพลิงจากลูกยาง

ภาพที่ 6. พุดคุยกันก่อนแยกย้ายกลับ

2. โครงการภูมิปัญญาวิถีชาวนาไท ตำบลไฮหย่อง อำเภอฟังโคน จังหวัดสกลนครวันที่ 12 มิถุนายน 2561

ภาพที่ 1 ประชุมที่ ศูนย์ ศพก.ไฮหย่องช่วงเช้า

ภาพที่ 2 ชมสวนเกษตรในศูนย์ ศพก.ไฮหย่อง

ภาพที่ 3 เตรียมเดินทางท่องเที่ยววิถีชาวนา ณ. ต.ไฮหย่อง

ภาพที่ 4 เจดีย์หลวงปู่มั่น ณ.วัดป่าเจดีย์ยานุสรณ์

ภาพที่ 5 ฝ้ายย้อมครามที่บ้านสงเปือย

ภาพที่ 6 สะดุ้งดักปลาที่บ้านฝั่งแดง

ภาพที่ 7 รับประทานอาหารร่วมกันที่บ้านอุ่มเหมา

ภาพที่ 8 หมอลำอาวุโสที่บ้านอุ่มเหมา

3. โครงการแนวทางฟื้นฟูสู่การพัฒนาแบบการท่องเที่ยววิถีชาวนาของชุมชนผู้ไท บ้านนาโสก ตำบลนาโสก อำเภอมือง จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2561

ภาพที่ 1.สอบถามเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านนาโสก

ภาพที่ 2.ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากฝ้ายของชุมชนบ้านนาโสก

ภาพที่ 3.แนววิถีคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว

ภาพที่ 4.ถ่ายรูปร่วมกันในการปิดการประชุม

ภาพที่ 5. บรรยายภาคการประชุมที่วัดโพธิ์ศรีแก้ว

ภาพที่ 6. บรรยายภาคการประชุมที่วัดโพธิ์ศรีแก้ว

ภาพที่ 7. สนทนากลุ่มย่อยในชุมชน

4. โครงการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยววิถีชาวนาทุ่งกุลาร้องไห้ บ้านกู่กาสิงห์ อำเภอกเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อ วันเสาร์ที่ 16 มิถุนายน 2561

รูปภาพที่ 1. ชี้แจงการจัดกิจกรรมโครงการ

รูปภาพที่ 2.บรรยากาศโดยรวมของการร่วมประชุม

รูปภาพที่ 3. แนะนำการเขียนรายงาน

รูปภาพที่ 4.แผนผังการท่องเที่ยวกู่กาสิงห์

5.โครงการวิจัย การท่องเที่ยววัฒนธรรมชาวนา วิถีข้าว ปลา นา น้ำ จังหวัดอุบลราชธานี
เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2561

ภาพที่ 1.ป้ายโครงการ

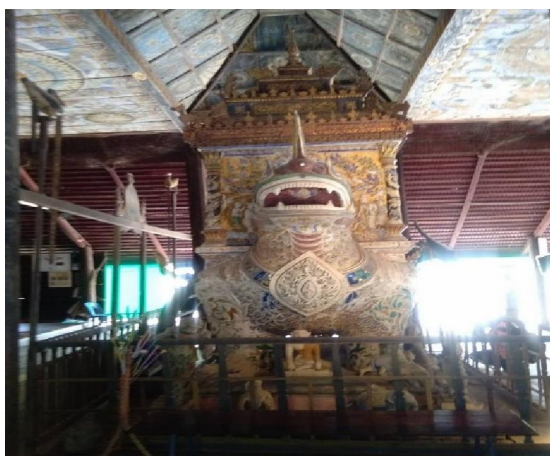
ภาพที่2.นักท่องเที่ยวและชาวบ้านร่วมกันทำชิ้นหมากเบ็ง

ภาพที่ 3.ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมและผ้าฝ้ายจากชุมชน

ภาพที่4.หอแจกที่วัดสว่างอารมณ์ บ้านชีทวน

ภาพที่ 5.ธรรมมาสน์สิ่งทีวัดสว่างอารมณ์ บ้านชีทวน

ภาพที่ 6. พบรักช้วน้อย(ผูกผ้า)

ภาคผนวก ค

ภาพการดำเนินโครงการที่ได้รับการสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณประจำปี 2561

1.โครงการจัดการท่องเที่ยววิถีชุมชนบ้านโคกหนองแห้ว บ้านศรีเจริญ ตำบลเลยวังไสย์ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2561

ภาพที่ 1. ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติภูหลวง

ภาพที่ 2. บรรยากาศในการประชุม

ภาพที่ 3. ผู้เข้าร่วมประชุมจากชุมชนบ้านศรีเจริญ

ภาพที่ 4. บรรยากาศในการประชุม

ภาพที่ 5. บรรยากาศในการประชุม

ภาพที่ 6. ผลิตภัณฑ์จากฝ้ายในชุมชน

ภาพที่ 7. รับประทานอาหารร่วมกันช่วงพักเที่ยง

2.โครงการศึกษาวิจัยการท่องเที่ยว เบิ่งทามยามแม่น้ำมุน เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2561

ภาพที่ 1.ผู้เข้าร่วมประชุมการเขียนโครงการ

ภาพที่ 2.ชาวบ้านร่วมกันทำอาหารสำหรับมือเที่ยง

ภาพที่ 3.ชาวบ้านกำลังย่างปลาผลผลิตจากแม่น้ำมูล

ภาพที่ 4.อาหารสำหรับมือเที่ยงปลาจากแม่น้ำมูล

ภาพที่ 5 ร่วมประชุมทบทวนบริบทชุมชน

ภาพที่ 6. ร่วมประชุมทบทวนบริบทชุมชน

ภาพที่ 7. ร่วมประชุมทบทวนบริบทชุมชน

ภาพที่ 8. ร่วมประชุมทบทวนบริบทชุมชน

ภาพที่ 9. รำวงชาวบ้าน

3. โครงการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวิถีชาวนาในชุมชนเกษตรอินทรีย์ จังหวัดมหาสารคาม เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2561

ภาพที่ 1. ผู้ใหญ่อาทิตย์ ภูเกล้าบ้านหัวขัว หมู่ที่ 4 ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม กล่าวเปิดงานและกล่าวต้อนรับ

ภาพที่ 2. ชาวบ้านทั้ง 3 หมู่บ้านเข้าร่วมโครงการ

ภาพที่ 3 กลุ่มบ้านหัวขัวช่วยกันระดมความคิดเห็น

ภาพที่ 4. กลุ่มบ้านหนองหินช่วยกันระดมความคิดเห็น

ภาพที่ 5. กลุ่มบ้านหนองคูศรีวิไลช่วยกันระดมความคิดเห็น

ภาพที่ 6. นาบัวบ้านหัวขัว

ภาพที่ 7. การบริหารจัดการน้ำใช้ในแปลงเกษตรบ้านศรีวิไล

ภาพที่ 8. เครื่องจักสานจากไม้ไผ่บ้านหนองหิน

ภาพที่ 9. ผลิตภัณฑ์จากผ้าบ้านหนองหิน

ภาพที่ 10. ผลิตภัณฑ์จากผ้าและข้าวกล้องบ้านหนองหิน

ภาพที่ 11. ที่ถ่ายภาพสำหรับนักท่องเที่ยวสะพานไม้แกดำ

ภาพที่ 12. ผลผลิตจากป่าชุมชนบ้านหนองคู-ศรีวิไล

ภาพที่ 13. นำเสนอบริบทชุมชนบ้านหนองหิน

ภาพที่ 14. ระดมความคิดเกี่ยวกับบริบทชุมชนบ้าน
หนองคู - ศรีวิไล

ภาพที่ 15. ระดมความคิดเกี่ยวกับบริบทชุมชนบ้านหัวขัว

ภาพที่ 16. ร่วมกันเขียนเส้นทางท่องเที่ยว